PII 957 FS

Onor, Revista „Școala Basarabiei"
Liceul Real, Schimb
Loco

MOLDOVA DELA NISTRU

REVISTĂ ILUSTRATĂ

SCRISĂ PE INȚELESUL POPORULUI

APARE LUNAR SUB CONDUCEREA UNUI COMITET

Pe malul Nistrului (județul Soroca)

Redacția și Administrația:
Strada Chiev, 65
— CHIȘINĂU —
(România)

ANUNCIURI:
1 pag. pe un an . 4.000 lei
1/2 „ „ „ „ . 3.000 „
1 rând pe o coloană nomparel o singură dată . 2 „

ABONAMENTE:
1 an . . . . 100 lei
Pentru învățători, elevi și funcționari sătești . . 60 „
Pentru autorități, instituții și bănci 500 „

ANUL III, No. 6—7
PE LUNILE IUNIE ȘI IULIE 1922

Director-Proprietar, D. V. PĂUN

NUMĂR DUBLU
PREȚUL UNUI EXEMPLAR 14 LEI

Poemă în proză

FLORI

Nu ştiu de ce, toamna târziu, când cerul posomorit îşi ţârîeşte domol lacrămile reci; când stoluri de corbi, spulberaţi de vântul aprig, se abat osteniţi asupra copacilor golaşi, scuturând de pe crengile tremurătoare cele din urmă frunze ruginii; când grădinile stau pustiite şi câmpul îşi întinde leneş covorul său mohorît până în zări, însăilându-l de pânza cenuşie a cerului,—ochiul meu caută înfrigurat verdeaţă, flori, urechea adastă triluri, iar inima visează primăvara de altădată, cu toate farmecele sale bogate...

Să fie eternul regret, înăscut omului, după tot ce-a trăit alăturı de el şi a murit?

Dar câte lucruri, câţi oameni nu dispar zilnic delângă noi şi, totuşi, îi lepădăm aşa de uşor, de repede din amintirea noastră, ca ceva de prisos, netrebnic!

De ce n'ar muri pentru noi şi primăvara, maicuseamă la gândul, că ea trebue în curând să reînvie? Totuşi, abia a trecut şi gândul nostru îşi întoarce privirile după ea, o caută înfrigurat, o chiamă cu glasul plângător al unui trecător nepăsător, grăbit, care numai după o bucată de drum îşi dă seama, ce fermecător a fost chipul fecioarei întâlnite în calea sa, pe care, totuşi, a lăsat-o să se strecoare pe lângă dânsul, fără să-i zîmbească, să o oprească'n loc...

Fără îndoială: toamna despoaie de podoaba ei bogată, pustieşte nu numai firea, ci, odată cu dânsa, şi sufletul omului. Şi atunci cămara rece, întunecoasă, pustie a sufletului nostru cată s'o împodobim în grabă cu tot fastul fanteziei noastre. Infriguraţi scotocim prin sertarele colbăite ale amintirilor vechi, răşluite şi scoatem din ele crâmpee de cer albastru, spuzit cu stele; aşezăm pe masa de lucru şi în colţurile odăei noastre buchete multicolore, parfumate; atârnăm pe pereţii muţi şi goi colivii cu privighetori măestre; lăsăm să se furişeze prin uşa întredeschisă chipuri dragi şi retrăim în vis, cu intensitatea realităţii imediate, câteva clipe dulci de primăvară apusă...

*

Pe masa mea de lucru, rătăcit printre cărţi, reviste, călimări, tocuri, hârtii, stă azi sfios, stângaciu, un buchet de flori: garoafe albe şi roşii şi viorele! Parfumul lor diafan, abia simţit, poate inexistent, îl simţesc puternic, ori de câte ori le privesc. O mână necunoscută, delicată, mi-a strecurat pe neaşteptate în camera mea solitară acest crâmpeiu drag de primăvară.

Il privesc mereu, tot cu mai multă dragoste şi patimă, şi mă întreb: nu-mi puteam procura eu însumi această plăcere, această iluzie a primăverii dorite? Desigur! Nu trec oare zilnic pelângă bietele vânzătoare de flori? Şi totuşi nu mă opresc lângă ele şi marfa lor! Imi sunt străine, nu au înflorit pentru mine aceste nenorocite flori, înşirate—ca nişte prizonieri rebegiţi—de-alungul trotuarelor murdare, reci, pe cari se strecoară pietoni înfriguraţi, nepăsători, grăbiţi.

Am avut totdeauna ciudata sensaţie, că aceste biete flori sunt menite pentru sicriul unui mort necunoscut...

*

Şi totuşi florile, ce împodobesc azi masa mea de lucru, îmi sunt atât de dragi şi scumpe! Nu atât, pentru că sunt ale mele, ci pentrucă mi-au fost menite mie.

Inchid, odată cu pleoapele obosite, icoana lor gingaşă în gând... visez... şi din micul mănunchiu stingher răsare ca prin farmec un răzor, apoi o grădină uriaşă, şi'n urmă o întreagă primăvară parfumată. Vesel şi sglobiu, mă pierd în largul ei—un fluture hoinar—şi-o cat nebun pe dânsa, ce m'a făcut să visez aşa de dulce, când vântul toamnei înfiorează geamul cu stropi de ploaie rece, amintindu-mi că afară e-aşa pustiu şi trist!...

Liviu Marian

Lumini...

Fermecător albeşte noaptea Invierii
în sufletele voastre...
Spre ziuă...
Credinţele ca îngeraşii cei mai albi
aud' cum vă vestesc de pace'n drumul vostru
Spre slujba fericirei...

Induioşat zăresc
clipirea luminiţelor nădejdii
La căpătîiul visurilor dragi—
că-i noaptea învierii lor...

Şi numai eu acasă stau:
eu n'am altar pe Lume...
In sufletu-mi ca'ntr'o cadelniţă de aur
e jarul stins...
Azi sunt străin şi-atita de păgîn!...

La moartea mea,
la căpătîiul dragului meu suflet
Ştiu: nimeni nu va fi să puni
o mică albă lumin ţă
In amintirea mea!..

Valeriu Bora

Succesul lui I. I. C. Brătianu la Conferinţa dela Genova

Ziarele ne aduc ştirea mersului conferinţei dela Genova. Noi vrem numai să arătăm cum I. I. C. Brătianu încă de acum doi ani, aşa cum a expus astăzi la Genova chestia României aşa a expus'o şi cetăţenilor din Brăila la o întrunire din care luăm pasagiul următor:

„Nu poate fi conflict, fiindcă nu este desacord între interesele noastre şi interesele lumei civilizate, pe cari aliaţii cei mari trebue să le reprezinte. Lupta noastră nu este luptă de vrăjmăşie contra lor. Lupta noastră este, dinpotrivă, a stabili, fără jertfirea intereselor noastre, acordul acestor interese cu interesele generale ale Europei. Noi cerem astăzi drepturile României, pentru ca ele, în acord cu drepturile şi interesele cele mari ale Europei şi ale civilizaţiei să-şi găsească izbânda complectă şi desăvârşită.

Dacă ar fi vreo îndoială de ce reprezintă România în desvoltarea generală a lumei europene, această îndoială în ochii celor mai puţin lămuriţi, ar fi dispărut în urma atitudinei noastre în faţa anarhiei şi a operei de stăvilire a bolşevismului din stânga şi din dreapta Regatului. Noi ca o stâncă am spart puhoiul care venea să distrugă civilizaţia Europei centrale şi prin prezenţa noastră la Budapesta am fost simbolul însuşi a ceeace reprezintă România în posibilităţile unei desvoltări paşnice şi de ordine a civilizaţiei occidentului în Europa întreagă.

De aceea domnilor, noi nu putem chema pe cetăţenii români, la o luptă vrăjmaşe contra intereselor Europei, noi îi chemăm la apărarea drepturilor noastre, pentru ca Europa, ţinând seamă de dânsele, să putem face acordul complect între acţiunea noastră şi a ei. Noi vrem o amiciţie trainică şi sinceră cu cei cari împreună ne-am vărsat sângele pentru cele mai nobile aspiraţiuni, o amiciţie întemeiată pe simpatie şi pe respectul reciproc".

E de prisos să mai facem comentarii. Premierul nostru a pus punctul pe i cu o pătrundere desăvârşită.

Universitatea populară

Universitatea populară din Chişinău a împlinit în Februarie trecut patru ani de muncă spornică.

Născută dintr'un mănunchiu de aspiraţiuni şi o grupare de devotamente, ea a învins toate piedicile făcând să piară toate neîncrederile şi să amuţească toate clevetirile.

Şi acuma îşi urmează liniştită, fără reclamă ca şi fără falşă modestie opera sa culturală.

Căci ea corespunde unei cerinţe neapărate a vieţii intelectuale moderne.

Ştiinţa modernă, cu toate şovăirile ei neîncetate în calea progresului este într'adevăr un imens complex de rezultate obţinute experimental sau raţional în toate direcţiunile cunoştinţelor omeneşti. O sinteză generală a rezultatelor ei actuale se poate da oricui; o amănunţită aprofundare a tuturor arcanelor ei nu mai e posibilă nimănuia. Un Pico della Mirandola nu ar mai putea lua astăzi ca deviză: „de omni re scibili" şi specializarea ştiinţifică ia tot mai mult locul dispărutei culturi generale.

Dar lumea de azi şi mai ales acea de mâine nu poate să se mulţumească numai cu noţiunile rudimentare dobândite în şcolile secundare, nu se indestulează nici chiar cu o specializare de carieră obţinută în şcolile superioare. Mintea omenească e hărţuită, preocupată de problemele multiple ştiinţifice, economice, sociale, care frământă generaţiunile actuale. Ea vrea să ştie, să ştie cât mai mult şi de toate. Şi e nevoe deci să i se pună la dispoziţie în formă uşor accesibilă şi rezumată geneza, desvoltarea şi soluţiunea definitivă sau măcar provizorie a chestiunilor ce o interesează.

De aceea şi Universităţile Populare se înmulţesc pretutindeni. Studiile în Universităţile de învăţământ înalt ţin mult, cer jertfe de timp şi acum, cu scumpirea enormă a vieţii, şi a banilor. Apoi mai e nevoie de o pregătire culturală anumită, uneori chiar oficial recunoscută, pentru a urma sistemul lor complex în organizare. In Universităţile Populare aceste inconveniente dispar: nici timp, nici certificate, nici aprofundare: noţiuni uşoare, rezumate şi precise pe deoparte, generalizare a cunoştinţelor pe de altă parte. Succesul lor în lumea întreagă se datoreşte dorinţei de lumină a tuturor claselor şi putinţei de a o satisface cu puţine sacrificii, ba chiar fără nici un sacrificiu.

La noi în România, Universităţile populare au din această pricină un mare rost şi o deosebită importanţă. Desvoltarea culturii e inegală pe regiuni şi pe categorii sociale. O apropiere între păturile instruite şi cele ignorante capătă o importanţă cu atât mai mare cu cât ea serveşte şi sufletului românesc din toate părţile ţării să se regăsească, să se complecteze, să se perfecţioneze într'o unire culturală a tuturor românilor. Regionalism administrativ, regionalism economic pot să existe, când sunt expresiunea unei descentralizări bine înţelese, regionalismul cultural e însă o slăbiciune a tuturor şi ca atare şi a patriei, căci lasă să convieţuiască, ba chiar menţine şi întăreşte convieţuirea a minţii şi a sufletele frăţeşti, care nu se mai pătrund şi nu se mai pot înţelege.

Intemeietorii Universităţii Populare din Chişinău şi-au dat seama de marea ei menire. Ei nu s'au mulţumit cu conferinţele obicinuite, în care să se discute problemele la ordinea zilei satisfăcându-se astfel setea de cunoştinţe a publicului. Ei au creat cursuri permanente, care să dea auditorului un complex de cunoştinţe juridice, literare sau ştiinţifice. In sânul Universităţei Populare ei au creat o adevărată universitate clasică, inferioară numai prin numărul prelegerilor şi prin uşurinţa accesibilităţii cursurilor, căci „ori cine se poate înscrie la Universitatea Populară din Chişinău" conform articolului 41 din capitolul VI al statutelor ei.

Se vor opri oare aci? Faptul că s'a simţit de ei nevoia de a face cursuri într'adevăr universitare clasice alături de conferinţele populare nu le va suggera ideia să-şi desfacă în două activitatea şi să întemeieze o universitate liberă alături de cea populară? Drumul este croit, capacităţi şi devotamente sunt multe, putere de muncă e din belşug şi dragoste de ţară cu prisos.

Cu astfel de forţe întrunite ce nu s'ar putea crea? !...

Ion Peretz
Profesor la Universitatea
din Bucureşti

P. 53 370/1981
BUCUREŞTI
https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Locuitorii din satele Boldureşti şi Nisporeni la botezul satului „V. Ţanţu", 1919 judeţul Chişinău

LOGICA

Povestire

——

(urmare şi sfârşit)

Eşind din farmacie doctorul Ionescu îşi aduse aminte că trecuse timpul consultaţiilor şi repede se îndreptă spre primărie. Subchirurgul Popescu primea bolnavi. In sala de aşteptare mai erau vre-o cinci bolnavi.

— Salutare, iubitule, îi spuse doctorul, trecând repede în cabinetul său. Examinează singur şi pe cei-l'alţi bolnavi. Eu am ceva de scris. Nu pot primi pe nimeni.

Doctorul Ionescu se aşeză în faţa mesei, care era în dreptul ferestrei. Gândurile îi erau risipite şi ca într'un caleidoscop se înmulţeau la infinit. De pe fereastre se vedea parcul unde „avusese loc accidentul", stradele lăturalnice, cafenele. Ici, colea trecători. Lângă un salcâm din faţa Palatului comunal, trei birjari ascultau în umbră pe un al patrulea care le citea un petec de gazetă, pe când mai departe în şir patru trăsuri, ai căror cai rodeau ovăzul din desagii atârnaţi pe boturi, aşteptau muşterii.

Doctorul Ionescu aruncă o privire distrată asupra acestui peisagiu pe care de zece ani îl vedea zilnic din cabinetul său şi'şi aduse aminte de realitatea situaţiei în care se afla.

— Ce e de făcut şi şopti încet. Din punctul de vedere al logicei toate la locul lor, dar de fapt stăm prost. Stamate e un încăpăţinat ca toţi viţioşii şi cu greu îl voi face să'şi schimbe părerea. Ce pot să'l sfătuesc pe Niculescu-Mavrodin? S'a încurcat rău, sărmanul!

Dar n'avu mult timp doctorul să cugete la ce va putea să-l sfătuiască pe colegul său, când în uşă cineva bătu şi fără ca Ionescu s'aibă vreme să spuie: „Intră", în uşă apăru locotenentul Petroşanu.

Solemn, ca un activ, cu o gravitate împrumutată, locotenentul explică în două trei cuvinte că vine din partea lui Stamate ca martor.

— Şi d-ta ai primit să-i fii martor? întrebă uimit Ionescu.

— Ca militar, mă'nţelegeţi, nu puteam refuza un astfel de serviciu.

— El a fost beat?

— Beat, treaz... nu mă priveşte! Şi apoi cunoscând caracterul lui Stamate, mă înţelegeţi, ca militar, el ar fi fost în stare... Şi ofiţerul simţind că vorbesc prea mult tăcu fără să'şi complecteze gândul.

— Da, da, înţeleg, spuse Ionescu, deşi el singur nu înţelege de ce Petroşanu, trebuia să fie neapărat martorul lui Stamate. Şi numai după o pauză lungă, în care ofiţerul trecea de pe un picior pe altul, 'l întrebă:

— Şi ce face acum Stamate?

— Mi-a spus că n'a dormit şi că are să se culce.

— Poate, căuta doctorul să'l convingă pe locotenent, poate că după ce o dormi îşi va schimba hotărârea. Şi apoi, ne trebuie fie-căruia din noi câte un martor. Oare n'ar fi mai bine să amânăm hotărîrile pe de seară. De unde ştii, revine Stamate.

Ofiţerul primi propunerea şi amîndoi martorii se despărţiră, rămânând ca să 'şi găsească câte un tovarăş şi să mai stăruie pe lângă Stamate şi pe lângă d-rul Niculescu ca să'şi schimbe amândoi părerea. Trebuia evitat duelul.

* * *

Spre seară, doctorul Ionescu intră din nou în farmacie. Stamate era lângă fereastră, citea „Universul".

— Servus, Stamate!

— Servus, doctorică!

— Cum ai dormit?

— Perfect!

— Am venit Stamate iar pentru chestiunea acea. 'Ţi aduci aminte?

— Cum nu.

— Şi ce ai hotărît?

— Ţi-am trimis martorul meu.

— Dar tu nu vezi ce nerozie faci?

— Se poate. Treaba mea. Ţi-am mai spus: te-ai apucat de afaceri în cari nu te pricepi. Dacă ai ceva de vorbit în chestia aceasta, vorbeşte cu martorul meu. Şi cu asta *au revoir monsieur*!

Doctorul Ionescu era să iasă, dar farmacistul se sculă luă de pe un rapt, între două sticluţe cu tinctură, o cutiuţă, o deschise şi arătă doctorului o medalie de bronz şi cu multă drăcie în ochi, îi spuse:

— Pentru tir.

Şi pe când doctorul citea însemnele medaliei, Stamate se repezi şi dintr'o cutie cu rădăcini medicinale scoase o hârtie făcută sul şi o întinse doctorului

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Privind moartea...

(din limba serbă, după *Mirco Ielusici*)

———

Cavalerul bolnav vorbeşte :

„O spadă pentru mine-ai fost, ce fulgeră, loveşte,
„Dărâmă-al scuturilor zid şi inimi oţeleşte.
„In ochi-ţi vecinic am privit cu fruntea ridicată,—
„Iar tu te-apropii azi târâş, ca vipera spurcată !

*

„Săgeată pentru mine-ai fost, ce 'n sbor de vultur creşte,
„Despică zarea şi ţipând în inimă s'opreşte.
„Cu piept deschis eu ţi-am ieşit în cale, măi fârtate,—
„Tu, hoţ năimit, te năpusteşti asupra-mi pe la spate !

*

„Mă'mpac cu gându'-amar, că 'n scurt voiu părăsi viaţa
„Şi că rugina va cerni armurii mele faţa,
„Dar n'o să-ţi iert nici în mormânt batjocura ta crudă
„Că vrei pe buza mea să pui sărutul tău de — Iudă !"

Liviu Marian

— Am găsit şi diploma. Citeşte... negru pe alb.. Stamate. Le-ai văzut? Acum, crezi? Spune-ţi şi domnului doctor, onoratului d-voastră confrate, domnului Niculescu-Mavrodin cele ce aţi văzut. Şi încă o dată : am onoare a vă saluta.

Şi Stamate se aşeză la masă, luă *„Universul"* şi continuă cetirea romanului pe care 'l întrerupse.

* * *

Doctorul Ionescu eşi din farmacie prea preocupat de rezultatul acestei ultime încercări, ca să dee atenţie la neobrazarea farmacistului, care nici mai mult nici mai puţin 'l dăduse pe uşă afară. In nici o altă ocazie doctorul Ionescu n'ar fi tolerat o atare conduită unui inferior, — pentru medici spiţerii sunt inferiorii lor, — dar încurcătura in care se găsea şi el şi colegul lui Niculescu-Mavrodin 'l stăpânea prea mult ca să mai ia în consideraţie mojiciile lui Stamate.

Ofiţerul Petroşanu, după cum s'au învoit, veni să 'l iee de la primărie. Nici acesta nu reuşise să înduplece pe Stamate să renunţe la duel. Spiţerul era categoric: „căutaţi încă un martor, alege pe cine vrei, condiţiile: mâine dimineaţă în dosul Cimitirului Adormirea, distanţa douăzeci de paşi, la comanda trei, până la prima picatură de sânge. Scurt !!

Ionescu pricepu îndată că lucrurile au luat o întorsătură proastă: nebunia unui beţivan se transformase într'o dramă. De unde Ionescu era convins că totul se va încheia cu o scrisoare de scuze din partea lui Stamate şi un chef monstru peste Dunăre, cu icre, nisetru şi un papricaş de măruntaie, iată că se încurcă trebile rău de tot.

Nu-i rămânea doctorului Ionescu alt ceva de făcut decât să preîntimpine pe Niculescu, că toate tratativele au „eşuat" şi că trebuia să se pregătească pentru duel.

* * *

Niculescu-Mavrodin n'a ieşit toată dimineaţa din casă. Tot oraşul nu vorbea decât de duel. Locotenentul Petroşanu trâmbiţase pe la toate cafenelele că este împuternicit de Stamate ca să aranjeze „duelul", că doctorul Ionescu este martorul lui Niculescu-Mavrodin, că într'un cuvânt, adversarii se vor bate cel mult poimâine.

Cum l'a văzut Niculescu-Mavrodin intrând pe Ionescu, a şi înţeles depe faţa acră a acestuia că lucrurile stau prost.

— Nu vrea să scrie? — l'a întâmpinat Niculescu-Mavrodin pe colegul său.

— Nu.

— Vra să zică mâine trebuie să ne batem.

— De ce să vă bateţi? Puteţi şi să nu vă bateţi.

— Dacă e duel?

— Duel poate să fie, dar logica nu cere ca să fie şi bătaie. *Par exemplu*: martorii pot propune împăcarea şi Stamate, care, ori cum, ţi-a fost prieten... i-ai foşt ca şi al său, al casei... în fine... mă înţelegi. Şi apoi ca farmacist depinde de tine — într'o vorbă — se poate să ceară scuze... pe teren.

— Nu cred, răspunse Niculescu-Mavrodin clătinând din cap.

— La... adică... şi eu nu prea cred... dar tu Niculescule nu perde curajul... pregăteştete... fă toate cele necesare.

— Am să fac... de ce n'aş face ?..

Ei, Ionescule, Ionescule! Ce încurcatură ! Şi Niculescu-Mavrodin îşi dete cu palmele peste obraji, într'o clipă de desesperare.

— Da, n'am ce zice, mare porcărie. Nu mă aşteptam ca spiţeru să meargă cu măgăria până aci. 'Mi pare rău..

— Acum nu 'mi ajută la nimic părerea ta de rău..

— Dar nu fi muere, omule... ce vrei ? Se întâmplă!

— Şi tocmai mie să mi se întâmple ! Şi când ? Tocmai acum să am scandal. Ştii, că fusesem întrebat de directorul general dacă aş accepta postul de inspector sanitar. Şi acum, pălmuit, terfelit de gura lumei. Mai pot eu eşi în lume ?.. Ah, Ionescule, Ionescule !..

Lui Ionescu îi era greu să privească la dezesperarea colegului şi nu ştia cum să-l împace, ce să-i vorbească. Socoti că era mai logic să-l lase în pace, să nu'l întrebe chiar pe cine să aleagă ca al doilea martor şi se strecură tiptil prin uşa întredeschisă.

* * *

Niculescu-Mavrodin rămas singur, umblă mult timp prin odaie în prada gândurilor, cari veneau desordonate, sălbatice, fără nici o noimă şi'l împiedecau să iea o hotărîre.

Pi tolul! Glonţul! Şi doctorul involuntar, îşi pipăi pieptul şi avu senzaţia unui contact aci rece, aci fierbinte până la arsură. Inima îi zvâcni mai puternic şi pentru întâia oară avu „simptomul" acela pe care 'l cunoştea din medicină al palpitaţiei. Gândul de moarte îi trecu de asemeni prin minte în haosul de alte gânduri.

— Viaţa? Işi zise el destul de tare ca să'şi audă vocea. — Oare a trăit el? Bine înţeles că a trăit, a trăi înseamnă: a mânca, a bea, a fuma; viaţă înseamnă anii de şcoală, examenile date, concursurile ţinute, chefurile trase, curtea făcută fetelor şi femeilor măritate, palmele primite.

La gândul palmelor Niculescu Mavrodin scuipă cu scârbă ca în faţa unui lucru urât.

— Ptiu ! Asta să fi fost viaţa ?

Alţii, poate au trăit altfel, continuă el fiind gândului, la care se oprise de odată, el însă a trăit aşa. Se vede că aşa i'a fost scris lui să trăiască.

Ionescu i-a spus: Pregăteşte-te. A cetit el în romane uşoare, căci nu i-a plăcut niciodată literatura şi apoi nici vreme nu a avut să citească serios, pentru că a fost un student sârguitor şi funcţionar model, că fiecare duelant îşi scrie în ajunul duelului, testamentul, scrisorile de despărţire.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

— Cui va scrie, el, se întrebă hotărît și în față i se desfășură tot trecutul vieții lui.

Plecat dintr'un oraș de provincie, de tată nici nu'și amintea; mama-sa, o văduvă, săracă dar harnică și hotărâtă, câștigându-și din greu pâinea, lucrând ca econoamă în casa unui bogătaș capricios și nărăvaș, Niculescu-Mavrodin și-a făcut clasele primare și liceul mulțumită acestui bogataș. La Universitate a ținut două lecții particulare, mai târziu a fost intern în spitale. Când a ajuns să scape de nevoi și să facă și bătrânei lui mame o viață mai ușoară, atunci a murit. Și a rămas singur pe tot pământul.

Dar singurătatea aceasta n'a simțit'o până astăzi. Pentru întâia oară, în ceasul acesta de spovedanie, când avea nevoie să lase un cuvânt de despărțire cuiva; el înțelese cât fusese de singur.

Moartea! Niciodată nu se gândise la moarte cum nu se gândise nici la viața sa. Cum nu l'a interesat niciodată literatura, nu l'au interesat nici chestiunile metafizice mistice pe cari aceasta le ridica în producțiile ei, nu l'a putut preocupa nici problema morței. Obicinuit pe de altă parte ca profesionist cu ea, eri ca student, astăzi ca medic-legist, — el venise zilnic în contact cu moartea, dar ea i se arătase ca un fenomen care nu intră în sfera lui de cugetare de cât ca un fapt care cerea prin extraordinarul ei un proces verbal medico-legal.

— Și apoi de ce-ar muri? Se îmbărbătă singur. Ionescu, oare nu-i vorbise că Stamate e miop și că din cauza beției trebuie să-i tremure mâinile. Un adversar în halul lui Stamate nu e periculos.

— S'ar putea să scap neatins? 'Și zise mai mult întrebător de cât convins. Și din nou greutate mare i se lăsă pe piept.

— Moartea! Pentru ce? Și cum?

Intins pe canapea, doborât de povara gândurilor și greutatea oboselei, el se lăsă în prada altor gânduri. Niculescu-Mavrodin își readuse aminte de oamenii întâlniți și mai ales de femeile întâlnite. Gândurile alunecau spre Irinel, spre Madam Stamate. Irinel! Mici intimități, amănunte rușinoase, reînviau în imaginea lui cu o plasticitate uimitoare.

— La urma urmelor, 'și zise Niculescu-Mavrodin, eu singur sunt vinovat. Palmele le-am primit târziu, dar le-am meritat. Soția lui Irinel a fost un an a mea. E drept, că Stamate știa de aceasta. Intr'o zi, și Niculescu-Mavrodin păru că retrăește în amănunțimi ziua aceea,—ne-a prins aproape goi. De ce nu m'a bătut atunci?

— E drept, continuă Niculescu-Mavrodin, ca și cum ar fi dorit să justifice purtarea lui Stamate de atunci; pe vremea acea Stamate era încurcat cu o furnitură de medicamente pentru județ, în care toată chinina și bismutul se constatase că era cretă curată. Se numise o anchetă. De el, de medicul primar, de Niculescu-Mavrodin, depindea toată situația lui Stamate.

— Se poate că din cauza aceasta nu m'a bătut atunci?

— Totuși eu sunt vinovat, își zicea Niculescu-Mavrodin. Am fost amantul soției omului. Poate că Stamate nu l'a văzut atunci și abia acum a aflat de legăturile lor.

Și lui Niculescu-Mavrodin îi trecu de odată prin minte:

— Dar dacă m'aș duce la noapte, la Stamate și i-aș spune: Ascultă, bre omule, dă-o dracului de istorie. Ai fost beat, m'ai lovit fără să-ți dai seama de ce faci; cereți scuze printr'o scrisoare și să isprăvim buclucul acesta. Ai mei sunt la putere. Fac eu rost ca să ți se dee ție jumătate din furnitura medicamentelor pentru județ, de și anul acesta este rândul farmacistului Pascal, dar găsesc eu vr'o chichiță să te bag și pe tine. Apoi, nu uita că sunt rugat să fiu inspector sanitar, mai aranjez eu și alte combinații la București. Toată lumea știe că tu ai fost beat... de altfel nu pricepi tu că duelul acesta ar compromite și mai mult pe Irinel — pe Madam Stamate — de aceea mai bine cereți scuze și s'o îngropăm toată prostia aceasta.

Gândul acesta îl liniști pe Niculescu-Mavrodin. Se vedea cum târziu noaptea, ca să nu se întâlnească cu nimeni, va intra prin poarta din dos a grădinii, pe unde intra când se ducea la Irinel, cum o va găsi poate și pe ea și cum o va ruga ca să stărue pe lângă Stamate să se lase de duel, căci duelul o va compromite în fața lumei, va întări lumea în credința că a fost ceva între ei.

* * *

Niculescu-Mavrodin, fumase a nu știu câtea țigară. Incepuse să se însereze. O toropeală dulce îi cuprinsese tot sufletul și corpul ca după o baie caldă. Ațipise ușor ca între vis și veghe. Cât a stat așa nu și-a dat seama. Mai târziu i s'a părut că cineva a intrat tiptil în odaie prin ușa lăsată întredeschisă de doctorul Ionescu. Niculescu-Mavrodin nici nu s'a uitat spre intrare, crezând că intrase servitorul. De aceea i s'a părut, un moment, când a văzut în fața canapelei pe care era întins, pe Stamate, stând drept, în toată mărimea lui de uriaș, că este o vedenie, o urmare a gândurilor care 'l frământaseră, și speriat a sărit cu ochii holbați și gura căscată în fața lui Stamate.

Stamate era acela pe care el îl auzise că intrase în odaie și pe care el îl bănuise că era servitorul.

Stamate începu să vorbească. Era ușor afumat, dar nu era beat, avea, cum zicea el „apă la mașină", dar nu îi dăduse „damf".

Convingându-se că Stamate nu era vedenie, Niculescu-Mavrodin, fu mulțumit, căci prezența farmacistului în odaia lui însemna că Stamate venise să-și ceară scuze, dar aducându'și aminte de palmele primite, deși cu câteva clipe înainte hotărâse să se ducă la Stamate, el simți toată usturimea palmelor din ajun și foarte revoltat îi strigă:

— Ce cauți aci ticălosule?

— Cum? Niculescule! Nu vrei să mă lași să mă explic?... Să te rog... să'ți spun... Ce dracu... Am fost prieteni...

— De aceea, se vede, ai găsit de cuviință... Și Niculescu-Mavrodin, nu putu încheia fraza, atât de mult îl dureau cuvintele cu care vrea să-și arăte mânia pentru palmele primite.

— Mi-ai făcut bine, continuă Stamate, care repeta cuvintele dinnainte învățate.

— De aceea mi-ai și fost recunoscător.

— Nu fii ironic, Niculescule, ascultă-mă.

— Te ascult, te ascult, dar nu te pot pricepe.

— Ai să pricepi. Fii liniștit... Am fost beat.

— Cu beția, domnul meu, poți face și crime și crezi că are să ți se ierte? Ba, mai vrei și duel.

— Ce duel? Moft! Eu și duel?

— Poate dumneata?...

— De ce dumneata? de ce nu dumnea-voastră? Ascultă! Niculescule! Suntem prieteni de zece ani...

— Am fost...

— Am fost, suntem și o să fim. Crezi că eu am vrut să te lovesc numai așa? De ce nu te întrebi: de ce te-am lovit?

— De ce? Dar puțin îmi pasă de ce m'ai lovit. Eu știu că am fost pălmuit. Și ce crezi dumneata că eu sunt un terchea-berchea să înghit palmele unui bețiv. Eu sunt, domnule, un om în societate, sunt medic primar, mâine voiu fi inspector sanitar.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

— Şi la mai mare.

— Mersi... Dar n'am nevoe de urările d-tale şi fără ele voi fi cine-va în lumea aceasta. Şi dumneata un spiţer ordinar, să îndrăzneşti a'mi trage palme?... Mie? Asta nu trece aşa!

— Să-ţi spun drept Niculescule, eu n'am vrut să ţi le trag ţie.

— Dar cui? Lui tat' meu?

— Nici lui. Am vrut să le trag lui Petroşanu.

— Şi de ce nu le-ai tras?

— De ce? Aci e aci! Ai să vezi! Ascultă-mă. Mi-am zis: oare face să-mi murdăresc palmele cu obrazul unui păcătos de ofiţeraş?

— Mersi... mersi... ştii că eşti admirabil... va să zică eu am încasat palmele pentru că nu eram un păcătos.

— Curat aşa; ba pentru încă o daraveră...

— Ascultă-mă, domnule, ori eşti nebun, ori eşti iarăşi beat ca un porc... Spune'mi dumneata ce fel de logică este asta: bat pe un om pentru că este cum se cade şi nu bat pe altul pentru că este un păcătos?

— Niculescule, lasă logica la o parte... dă-o dracului de logică; fiecare are logica lui.

— După logica ta spiţerească se vede...

— După logica mea spiţerească, nespiţerească, ai să vezi... numai ascultă-mă. Irinel, după cum ştii, măînţelegi, mă înşeală de mult. Lucru obicinuit. Lucru natural. Bărbaţi ca mine aşa trebue să păţească. Eu sunt un ticălos! Ştiu! Eu sunt un beţivan ordinar. O stiu. Ea n'are ce vedea în mine. Ştiu şi asta. Ea are tot dreptul şă'şi petreacă tinereţea cu cine vrea. Şi asta o ştiu. Dar mai ştiu un lucru şi te rog să mă crezi că'ţi vorbesc treaz, mai ştiu un lucru Niculescule, că fără ea eu nu pot trăi. Ea este tot pentru mine. Fără ea n'aş trăi o zi. De aceea rabd toate şi trădările ei şi amanţii ei, şi capriciile ei. Rabd pentru că n'am demnitate, n'am nimic, sunt un porc. Inţelegi? Când se încurcă Irinel cu vr'un om aşezat ca tine sau cu altul ca tine, mie nu mi-e frică că o pot pierde. Imi zic: Şi-a ales un om în vârstă, serios, care nu are să se aprinză în aşa hal ca să-şi puie pirostiile pe cap cu ea. Uite acolo, tura-vura, să-i treacă vremea şi lui şi ei. Şi pace.

— Nu pricep.

— Nu mă întrerupe Niculescule. Ai să mă pricepi. Când am văzut'o însă pe Irinel încurcată cu ofiţerul Petroşanu mi-am zis: Stamate, aci e pericol. Petroşanu e băet tânăr, găgăuţ, cu parale dela tat' său şi este amorezat nebun. E drept, că Irinel nu s'a aprins încă. Dar tu ştii că dragostea e ca difteria, ca pojaru, se prinde, se molipseşte şi dacă s'o molipsi şi Irinel... eu sunt gata, sunt mort. Fug, el are, cum zic bani, divorţul trebuie să-l dai, sau dacă nu-l dai tot una, ea nu'ţi mai intră în casă şi trăeşte aşa cu el. Ori cum ai învârti-o: ai pierdut'o. Şi eu îţi spun Niculescule, nu pot trăi fără ea.

— Incep, încep, să te pricep...

— Spuneam eu că o să mă pricepi. Şi atunci mi-am zis: să-l bat pe Petroşanu este periculos.

— Bine înţeles, scotea omul revolverul şi te împuşca ca pe un câine...

— Nu făcea asta... Dar ascultă. Băiat drăguţ, bogat, cum ziceam, dacă n'a putut până acum s'o înebunească pe Irinel, după ce lua palme dela mine, sunt sigur că Irinel se aprindea ca o căprioară şi omorul era gata. Şi ea când e amorezată e turbată. Ea ar fi văzut în el un erou. Unde mai pui, că un Petroşanu, după palmele date trebuia să mă bat în duel. E militar, e obligat. Şi dacă eu am medalie pentru tir...

— Cum. Şi Ionescu care zicea că nu ştii să tragi?

— Totuşi se putea să mă rănească, căci de vreo zece ani de când tot beau, a început să-mi joace mâna. Duel, rănit, umilit în faţa lui Irinel... ea m'ar fi lăsat şi fugea la sigur cu eroul... Dar aşa, ce mi-am zis: ofiţerul ştie că doctorul a umblat după nevasta mea şi de sigur a auzit că eu închid ochii la nebuniile nevestei, ia să-i arăt eu că asta nu este adevărat, să-l fac eu să priceapă că şi eu sunt bărbat cu... mă înţelegi... cu onoare. Şi de aceea, te-am lovit pe tine Niculescule, ca să mă înţeleagă el şi să se lase de femeea mea. Ai înţeles? Şi m'ai ertat, nu este aşa?

— Ce logică smintită.

— Nu zice aşa. Logica a fost bună, bună de tot.. A eşit cum am şi dorit. Colonelul regimentului a aflat de scandal, a înţeles dedesuptul afacerei şi i-a dat lui Petroşanu un concediu de o lună şi să plece imediat din oraş. La toamnă se zice că pleacă la Târgovişte la şcoala de călărie. Irinel, cum spun, nu era prea aprinsă şi plecarea lui n'a impresionat'o iar palmele pe care le-ai primit tu a făcut'o să te dorească din nou.

— Va să zică eu am fost ţapul ispăşitor.

— Ce vrei Niculescule, eu am fost şi sunt cu coarne fără să fiu ţap... am fost şi sunt un porc cu coarne... Să mă erţi Niculescule, iartă-mă şi uite aici o scrisorică în care te rog să mă erţi. Fă ce vrei cu ea, public'o, afişeaz'o pe străzi, dar iartă-mă.

* * *

A doua zi după această întâlnire între medicul primar al judeţului şi farmacistul Stamate, ziarele din Capitală, au publicat corespondenţe primite prin „fir direct" în care se spunea:

„D-l Stamate, farmacistul care a lovit pe medicul primar al judeţului d-l Niculescu-Mavrodin în parcul oraşului şi despre care incident v'am telegrafiat la timp şi care trebuia să aibă urmări, căci ultimul trimisese martori d-lui Stamate, s'a terminat spre mulţumirea tuturor. D-l Stamate a trimis o scrisoare d-lui doctor Niculescu, în termeni foarte simţitori, prin care îşi exprimă regretul pentru gestul necugetat avut şi pe care îl explică că l'ar fi făcut într'un moment de ebrietate. Medicul primar d-l dr. Niculescu-Mavrodin faţă cu aceste scuze şi luând în vedere că nu putea insista să obţie pe altă cale satisfacţie de la un om care se declară că fusese într'o stare aproape inconştientă, a socotit incidentul închis".

* * *

Iar comisarul Pătărlageanu, a patra zi după acest eveniment, raportă într'o dimineaţă poliţaiului oraşului următoarele:

— Aseară dom'le poliţai a făcut'o Stamate lată de tot. A fost un scandal ne mai pomenit în oraş. Toate ferestrele şi oglinzile dela restaurantul lui Moscu le-a făcut bucăţi. Era să procedez la arestare, dacă n'ar fi fost ceil'alţi domni.

— Cine mai era?

— Dar cine nu era?

— Doctorul Niculescu-Mavrodin a fost şi el?

— Se putea alt fel! In fruntea mesei! Şi unde îi vorbea Stamate: „Niculescule te-am lovit pentru că am fost beat nu am ştiut ce am făcut. Să mă erţi şi să trăieşti".

L'au dus pe Stamate acasă pe sus. I-a făcut lui Moscu pagubă la o mie de lei, dar a plătit până la un ban.

— Are de unde, gândi poliţaiul, dar vai de mama ţăranilor, din nou toată chinina are să fie cretă. Şi temându-se că comisarul ar fi putut ghici gândurile subversive ale superiorului său, poliţaiul spuse tare:

— Altceva, ce mai ai la raport?...

Şi comisarul îşi continuă raportul....

I. Damian

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Ogorul părăsit

—

Ogor învins de pălămidă,
De volbură și ridichioară,
Eu înțeleg a-ta obidă,
Ce 'n ochii firei te coboară.

*

Podoaba mândră ce te-ar prinde
Porumbul — e chircit, sărmanul!
Și ca pecingenea se 'ntinde
Pe fața ta avid burianul.

*

Ogoarele vecine 'mbracă
Vesminte noi de sărbătoare;
Tu, țarina cea mai săracă,
Ca 'n troahnă te pălești la soare...

*

Și ce mai grâu, în valuri line,
S'ar fi 'mpânzit în cea zănoagă,
Dar gospodarul ce te ține
Te-a prefăcut într'o pârloagă.

*

El știe drumurile toate,
Ce duc la crâșmă și la rele;
De tine n'are timp să cate:
Aiurea-s gândurile-i grele.

*

De s'ar gândi la cea hârtoapă
Ce mândră vie și-ar mai crește!
Și 'n vale, unde-i joc de apă:
Curechi, legume, iaz cu pește!

*

Copaci și-ar pune peste gârlă,
In umbra dealului din față!..
Și azi acolo ce-i? — O târlă,
In care spinii se răsfață...

*

Pământ cu țarine bogate,
Ce răi stăpâni ți-a dat o soartă!
Tu lor le întinzi belșug în toate,
Și ei cenușă n'au în vatră!..

*

Țărani, luați-vă de seamă!
E timpul să 'ndrăgiți pământul;
I-al vostru azi, și fără teamă
Vă sămănați în el tot gândul.

*

... Un scriitor când face-o carte,
Iși pune 'n ea toată gândirea,
Și inima din piept și-o împarte
La cei ce i-au învins simțirea.

*

Voi scriți cu plugul o scrisoare,
Ce o așteaptă lumea întreagă:
Prin ea trăim cu toți sub soare,
Ea leagă toate și dezleagă.

*

S'o scriți, frați buni, cu mintea trează,
Cu inima aprinsă pară:
Așa gândesc și așa lucrează,
Acei cu dorul pentru țară!

Pan. Halipa

12/v 1922

Eroilor căzuți

—

V 'ați stins viața în război
Pe câmpul de onoare
Al neamului viteji eroi,
V'ați stins cu toți în floare.
Dușmanii noștrii i-ați învins
Cu mare strălucire
Amarul nostru voi l'ați stins
Dând sfânta fericire.
Voi eroi, ați răsplătit
Cu scumpul vostru sânge
Pământul țării mult iubit
Și neamul numai plânge.

Sergiu Danilescu

STAREȚUL

—

Ca un patriarh din vremuri
Prins în strana îmbătrânită,
Șeade Starețul și-ascultă
Leturghia învechită.

—

Barba-i albă ca zăpada
Pare-un Caer rechivat,
Iar privire nu-i ascunde
Gândul neastâmpărat.

—

In biserica tăcută
Umbre negre se strecor,
Trupuri frânte de căință,
Ca din Cartea sfinților.

—

Fără voie gându-i sboară
Către timpurile duse,
Deșteptându-i vechi icoane,
Ale zilelor apuse.

—

Repede trecut-a timpul
Ba și toată viața lui,
De când începu Calvarul,
Biet copil al nimănui.

—

Și în minte-i se arată
Colo-'n sat un biet moșneag,
Sprijinindu-și sărăcia,
Cu bătrânul lui toiag.

—

Era tătăl lui, și-în casa
Fără foc și fără pâine,
Au trăit din mila lumei,
Așteptând ziua de mâine.

—

Când apoi rămas-a singur,
— Biet atom din masa Firei —
Nimeri adus de vânturi,
La pridvorul mănăstirei.

—

A trăit aici în tihnă
Intre slujbe și icoane,
Și nu i-a venit vreodată,
Gând în lume să se 'ntoarne.

—

Zi cu zi se strânse-în-trânsul
Dorul celor de afară,
Și-a uitat de unde vine,
Și ce-a fost odinioară.

—

Peste viața-i liniștită
Vânturile n'au pătruns,
Și sub bolta mănăstirei,
Patimele n'au ajuns.

—

Iar de zidurile sfinte
Marea plină de păcate,
Și-a zdrobit atâta vreme
Valurile înfuriate.

—

Și acum bătrân și singur
Strejuește pe pământ,
A trăit să poată cere
Sfânta pace de mormânt.

—

Un fior adânc de groază
Fața-i ca un clește prinde,
Iar în ochii stinși și palizi,
O lumină se aprinde.

—

A trăit? O, niciodată,
Căci de mic s'a îngropat,
Un mormânt cu vin și pâne,
Dar mormânț adevărat.

—

Mănăstirea ca o hoață
Ca să-i dea un dram de pâine,
I-a prins sufletul și trupul,
Cum prinzi lanțul la un câine.

—

L'au mințit c'aici e viața,
Sfinții toți l'au amăgit,
Și în chinurile foamei,
Cursa-întinsă n'a simțit

—

A trăit? Dar ochii palizi
N'au privit chip de fecioară
Și doar fost-a plin de viață
Și frumos, odinioară.

—

Buzele-i ce cânta zilnic
Psalmul mucedelor strane,
Cunoscut-a doar sărutul
Trist și rece de icoane.

—

Iar auzu-i ce se duce
N'a fost mângâiat vre-o dată,
Nici de-al pruncului glas dulce,
Nici de viers duios de fată.

—

M'ați mințit, acum văd bine,
Și voi ziduri învechite,
Și voi sfinți și voi icoane,
Și voi candele-aurite.

—

M'ați mințit și pentru pacea
Fericirei de apoi,
Mi-ați furat întreaga viață,
Dați-mi zilele-înapoi.

—

Și zdrobit de neputința
Visului îndepărtat,
Simte cum se stinge în sine
Sufletul îndurerat.

—

Iar privirea-i disperată
Vede-în ochi de sfinți sentința:
Drumul vieții nu se'ntoarce,
Pân' nu-l curmă suferința.

—

Și cum nasc izvoare limpezi
Din adâncuri tăinuite,
Astfel șiruri lungi de lacrămi
Ies prin genele-i albite.

—

Iară umbrele tăcute
Ca tăcutele minuni,
Văd în ochi-i plini de lacrămi
Taina sfintei rugăciuni.

—

Și șoptesc sfioși în pacea
Prea sfințitului locaș:
— „Fericiți cei ce ca dânsul
Ating ultimul făgaș".

Traian Macovescu

Cum trece Viața

—

Viața este călătoare
Ca și apa pe pârâu
Totul e pustiu și jale
De pe urma ei târziu.

—

Nimeni nu-i oprește sborul
Nimeni nu se interpune
Clipe dulci ne dă amorul
Vieței noastre ce apune.

—

Și din ani trecuți ca gânduri
Nu rămâne nimic bun
Visuri spulberate în vânturi
Bătrâneții din ajun.

—

Viața este înșălătoare
Oamenii o petrec curând
Ca o pasăre ce sboară
Ea s'apropie de mormânt.

Ninete Gh. Hudic

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Port-feuille-ul de piele de crocodil

(Urmare și sfârșit)

VIII

La masă, la *„domajnăi obied"* (birt de casă) Ciuflea deșiră din nou întâmplarea porte-feuille-ului de piele de crocodil și Feodorei Cristoforovna, hazaica...

Aceasta, după ce servi câte două ouă de găină (le brodise răscoapte), cam vre'un sfert de arșin cârnaț fript cu *agureți* (castraveți) și niște orez cu lapte, se oferi să-i dea și ea în cărți...

— „Il găsești, e la o damă de cupă... Du-te la drum și-l iei... Nu lăsa pe mâine... O să ai bucurie..."

Ciuflea devenise Toma Necredinciosul :—„E, Madame, știu eu la cine e, dar n'am ce face"...

Feodora Cristoforovna se burzului revoltată :— Cum, nu crezi? Nu ți-am spus eu că fratele d-tale se vindecă, dacă ia leacul meu, și iată-l sănătos-sănătoșel... Păduche, gândac, ce i-am dat, treaba mea, mai are el trupul galben, nuu, atunci..

— „O fi, Madam, te rog dămi un pahar de *agna purissima fontis.*

Eșiră amândoi frații... Afară încetase ploaia... Undeva departe se auzeau țipând cocorii... Luna aluneca printre norii duși de vânt...

— „Vine primăvara, Liscule, și noi singuri prin străini... Ce căutăm noi pe aici în sălbătăcia asta? Ce păcate strămoșești ispășim?"

— „Deh, neică, dacă suntem amândoi, nu suntem singuri.. Bine c'am scăpat teferi din răsboiu, așa ne este scris"...

Și-i strânse ușor brațul...

— „Haide, Liscule, la Șura, să-mi treacă supărarea"...

— „Hai, nene!"

Șura—o fată cu ochi vineți, cu gropițe în obraz și bine făcută—era prietena lui... Gurile rele spunea că e *ceva* mai mult...

Ajugând în dreptul cofetăriei lui Burie, un macedonean chiel—ca o bilă de biliard—și hrapareț ca un șoim bătrân, Ciuflea îmbie pe frate-său :—„Du-te tu și cumpără prăjituri să-i ducem ei; dacă mă duc eu, trebue să-i dau Matronei, blonda aceia drăguță, cinci lei bacșiș, așa am obișnuit-o, și n'am o lăscaie...

— „Las că am eu schimbat, nene, dar nu's prost, să-i dau eu pe degeaba un pol ofițeresc.."

— „Vino repede..."

— Ciuflea rămase pe trotuarul celalt și prinse a fluera o romanță veche rusă a lui Lermontow, dar care în Basarabia e încă la modă:

Hoti begut postrunam moim zvuchi veselia:
Oni ne ot serdța begut;
Nov serdțe răsbitom iesti tainaia chelia,
*Gde ciornaia mâsli jivut...**)

Vorbele slavone se rostogoleau în memorie și-l distrau oarecum.

Cu romanța asta făcuse el furori—ca ofițer mobilizat—în multe saloane... Imita de minune câte ceva din accentul și dicțiunea celebrelor cântărețe Dolina, Wialtreva și Plivețkaia, pe care le auzise adesea la gramofon...

Strada era pustie... In orășelul Orhei, deși e capitală de județ, oameni se s'râng de vreme pe la căminurile lor... Fără felinare, cu caldarâmul stricat, fără gară—în târgușorul uitat de Dumnezeu și stăpânire,—localnicii trăesc și se înmulțesc târâți de obiceiu și instinct... Nicăeri nu s'ar potrivi mai bine cugetarea lui *Chateaubriand*: *„Și j'avais la folie de croire encore au bonheur, je le chercherais dans l'habitude."*

In fine apăru și luna, ca un cap de clown — după o perdea...

Boarea de ploaie împrospătase văzduhul...

Ciuflea trecu pe lângă grilajul ce înconjură curtea liceului de băeți... In crengile arborilor uriași din curte sălășluiau un norod de ciori... Deacolo se auzeau în răstimpuri croncănituri stridente...

— „Bietele pasări, reflectă Ciuflea, toată iarna au dormit sub cerul liber... Acum sunt în așteptarea noilor pui născuți... Servesc ca și noi o cauză a firii... De mii de ani dorm și se înmulțesc la fel, fără altă ambiție... Dar cine ar putea spune de ce toate sunt colorate în doliu?..."

Ciuflea, care pe vremuri,—pe când disprețuia afacerile—scrisese versuri—după spusa lui, apreciate—se gândi să-și transpuie în vers încordarea psihică în care se găsea... In loc să-și acorde lira—spre a se inspira—începu să scandeze, ca-și odinioară, din Proporțiu :

Aetas prima canat veneres extrema tumultos (amorem)...

Și fixă luna cu atenție :—„Pe câți—își zise el, a nemurit și pe câți a dus la balamuc gogoloiul acela luminos.. „După ce distinse bine munții, îi păru rău că n'are un telescop să sfredelească cu privirea și escavațiunile... „Au, desigur, și învățații emoțiile lor... Inaltul cerului, ca și fundul oceanului sunt cercetate și catalogate... Un burghez, de pildă, rar dacă se uită în sus—sau chiar într'o baltă: se mulțumesc cu slavă și bani... Ce-i pasă lui de știință, artă, filosofie... Dar la urma urmei ce sunt toate decât aparențe amăgitoare și vânturări de vorbe. Marcu Aureliu, cel mai înțelept dintre eclectici, nu definise existența umană prin niște formule moarte: Durata vieții? Punct în spațiu.. Substanta omului? Schimbătoare... Senzațiile lui? Obscure.. Trupul lui? Putreziciune... Sufletul lui? Vârtej. Soarta? Problemă... Renumele? După moarte uitare... Uitare asta da, încă o clipă și vei fi uitat total, încă o clipă și toți te vor fi uitat.."

Și 'ntr'o străfulgerare a minții - își perindă toată viața lui obidită... Crescut prin străini, cu meditații, cu slujbe, rănit, prizonier, mobilizat la Nistru și asvârlit aici de o fatalitate ca misionar al Românismului...

Și ar fi făcut să-l vezi, dacă vreți într'o stare cam ridiculă pentru un bărbat—cum se lupta cu propria-i slăbiciune, ca să nu-i cadă strivită o lacrimă...

Da, într'un stat încă oligarhic, va mai trece multă apă pe Dunăre până când se va răsbate pieptiș de jos în sus... Aștepta totuș rândul și se înarma răbdător, cetind când n'avea procese, departe de intrigi și răutăți.

— „Eh, se încurajă apoi singur—am eu putere să schimb lumea sau să descopăr adevărul? Din haos vin, și după ce orbecăesc câtva timp pe pământ—în haos mă duc... Haos. Parcă și vedea o genune imensă.. dar gândul lui de creștin—nu vru să precizeze—unde putea duce acest haos..."

Când iată că parcă din haos se înalță o umbră, un monstru, o dihanie... Se feri puțin la o parte și se trezi cu 'n stâlp de telegraf în brațe... Fruntea i se ciocnise destul ca să-i dea puțină amețeală, dar ca să și vie și în fire...

Iși îndreptă pălăria de fetru, se uită să vadă dacă nu e cineva pe aproape, tuși, păși înainte pe trotuarul întortochiat când deodată umbra, mogâldeață neagră, ba chiar un om, ba nu o femee se desluși că

*) Parcă aleargă pe strunele mele sunete vesele:
Ele nu pornesc din inimă;
In inima mea sdrobită e o chilioară tainică,
In care viază gânduri negre...

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

traversa de pe celalt trotoar spre el... Era moaşa Raia Carpovna care gemea uşor de oboseală...

Ciuflea stătu un moment la cumpănă... Era singura lui nădejde... Dacă... Poate e mai dulce de cât *sigur*...

— „Ne potireali vâ cito ni buti?" (N-ai perdut mata ceva). Păgubaşul respiră adânc...—„Da, portefeuilleul de piele... — „Cito imel vniom?" (Ce aveai în el)

Ca prudenţă, crezu că e mai bine să gogoneze suma: — „Două mii opt sute lei şi acte".

— *Ia ne iscal vniom, no videl cito vniom imel cartocico, i drughie bumaghi; i dumal i spugat tibea nimnogo, inace vâ znaiete c to dalea mnie maluia plata zamoiu ot licie; ia acuşercă pervâi clasi, idieu vas dlea licarston*".

(Eu n'am umblat în el, dar am văzut că ai o fotografie şi alte hârtii şi m'am gândit să te sperii puţin; de altfel d-ta. ştii că mi-ai dat un onorariu derizoriu pentru asistenţa mea; eu sunt moaşă clasa întâi şi pentru D-ta am pus doctoriile mele).

— „Care? clismele?"

— „*No slihala cito vă opsuş dale minea. Scazali cito ii pohojă na batena ili foca, no i vâ pohojă na smeiu.*

(Da, am auzit că m'ai gratificat cu oarecare epitete. Am spus că eu samăn cu o balenă, cu o focă, dar şi d-ta semeni cu un balaur).

Tonul face muzica... şi moaşa Raia Carpovna îşi vărsa focul cu voce tare...

— „*Hotela astaviti iego tam, poca udu brins, nov psio ia milee; hatetea postuciat vo ocno, no bâli stavni zacriti*".

(Am vrut să-l las acolo, să mă răzbun, dar tot eu mai miloasă; am vrut să-ţi bat în geam, erau obloanele închise).

Ciuflea ar fi vrut — de bucurie — să i spovedească şi ei toată păţania, să o convingă că nici nu se 'ndoia, că dacă ar fi ştiut că e portefeuilleul la ea, nu s'ar fi ţe nut, etc... dar după atâta tensiune nervoasă simţi parcă o adevărată lipsă de voinţă şi iniţiativă.

Incercă să-i ofere o recompensă... Chibzui două sute lei. Scoase două hârtii albastre, le împături şi le îndesă în buzunarul bluzei marinare al corpolentei femei.

Vădit mâniată că aşa stăteau lucrurile, că nu putea să ia nimic, cu toată lăcomia ei ajunsă proverbială, voia să-şi păstreze gloria de a se lăuda în tot oraşul cu cinstea ei de fată bătrână..,

Mergând, aşa pe uliţă, discutând, hop la poarta caselor lui Burdujea, familia conducea o musafiră.. Erau acolo şi cele două domnişoare, care făceau ochiade avocatului şi cu care era într'o dulce tandreţe în toate dimineţile, când trecea la Tribunal cu geanta plină de zacoane şi cu ceata clienţilor după el... Ciuflea se văzu încolţit şi prins cu moaşa sub clar de lună...

— „Bună seară".

— „Dobro vecer".

Dar avocatul nu se lăsă învins. Incepu singur— „Ştiţi, că-mi perdusem portefeuilleul şi domnişoara moaşa mi l-a găsit... Ascunse însă restul, aşa că păru o minciună pe negândite...

— „Vedem noi, că sunteţi în bune relaţii—îl împuse una.. După câţiva paşi—Ciuflea se scuză că-l aşteaptă fratele şi făcu stânga 'mprejur, trecând săgeată, aşa ca să-l vadă burdujoaicele.

Avea de întins o bucăţică bună prin glodul acesta cleios, până aproape de cimitir unde-l aştepta—cu ochii pe ceasornic—Şura cea palidă şi ruşinoasă ca o madonă de Rafael...

IX

Intre timp ofiţerul executase ordinul.. Luând prăjiturile, după ce bău un licheur—cacao—plecase spre destinaţ e...

In mintea lui de convalescent pe gălbinare—perderea portefeuilleului luase proporţii fantastice—„El era piază rea... Nu-i destul că luna asta afacerile mersese slab, mai venise şi el pe capul lui frate-său... Cu siguranţă, că el s'a dus încet înainte, că n'a avut răbdare... şi reproşa întârzierea..

Ciuflea radios, venea şi el legănat parcă de propriul său ritm sufletesc. Inumărase banii la lumina unui fanar, găsese lipsă, dar nu-i părea deloc rău:—„Şi-a luat onorariul, nu-i nimic"—şopti printre dinţi el şi'şi vârîse portefeuilleul la vechiul lui loc la spate... O să-i spuie *Şurii* totul, cu înflorituri şi bibiluri, scoţându-şi tot lui—ca de obiceiu—dreptate.."

Când să dea colţul străzii Târgovoaia se întâlni cu *Lişcu*, care venea tare supărat că se împiedicase şi se lovise la ţurluiul piciorului unde fusese rănit în răsboiu...

— „Mă trimeţi unde a înţărcat dracul copii degeaba. Mama Şurii o crede cu tine la ilizion"...

Se întoarseră spre centru... Ciuflea îi spuse într'un târziu: — „Ştii, c'am găsit portefeuilleul?!... Mi l-a dat moaşa.. A luat din el trei sute lei... l-ajungea două sute... In fine, s'o lăsăm şi p'asta... Trebue să le dau ceva şi celorlalţi doi năpăstuiţi de mine, câte un pol: lui Serghei şi Petca..

— Parcă aud cum o să mă mustre *Şura*: Frumos câine de Calg, m'ai făcut să te aştept,.. dar spiritul de conservare şi principiul economiei forţelor, birui.. Tratară toată casa cu prăjituri... Maestrul de gimnastică.—Eugen Ohanovici, sărind din pat—de după paravan—ceru scuze că nu poate primi acum partea lui şi că o lasă în depozit până mâine la Sofia Mihailovna.. Soţia lui râdea să moară... cea ce dădură de bănuit că... Ca oameni tineri şi de curând căsătoriţi aveau toată dreptatea...

In odaia copiilor, Petca, prin întuneric spunea un basm eu „Prichindel mâncat de căpcăuni"... El îşi primi prăjiturile (i se dete două) şi povăţuia „pentru binele lor" pe ceilalţi doi copii al hazaicii—să nu le mănânce că-s dulci şi nu se vor mai putea împărtăşi... Copilul tot copil, are logica lui —„Le mâncăm chiar de am întra şi'n iad, dar ştiu că nu intrăm, fiindcă păcatul mărturisit e mai mult de jumătate iertat şi-o să-i spunem popii"...

Caligula şi Lişcu sărutară fiecare câte o mână hazaicei...

— „Spocoi nonoci".

— „Spasibo toje" şi Bogdaproste, măiculiţă să s'a mântuit aşa... Nu e nimeni vinovat şi totuş vai, ce tare mai *moţionat*...

— „Ce să-i faci Sofia Mihailovna, dacă n'ar mai fi câte una destea n'ai mai simţi că trăeşti, încheie Ciuflea, şi desfăcând agenda însemnă pe mica filă unde nu era trecut de cât Talpă, dos. No. 4011/922 (răsvod) memorabilele cuvinte, de care se vor cutremura veacurile încremenite.

— „Perdut portof. în W. C. Găsit moaşă. Dat înapoi". Şi apoi rupând foaia din calendar, după ce'şi ascuţi creionaşul ca vârful de siringă, o copie întocmai: — „11/24 *Ort*: Sf. Profire; Episc. Gazei. (Pomenirea Morţilor). *Cat*: Sf. Heraclius.—*Prot.* Rozina;—*Evr.* 11 Adar (Şabat Zacher) Mahomed 12 Redjeb—Giuma—Irtesi..."

Orhei, 1922.

Cesar Titus Stoika

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

COLABORATORII NOŞTRI

DOCTOR I. DUSCIAN

Profesorul Virgil Barbat dela Universitatea din Cluj, vorbind de ultima lucrare a d-rului Duscian „Un an şi opt luni sub bolşevici“, *în ziarul „Infrăţirea“ din Cluj, spunea : „Rar am întâlnit o viaţă mai agitată şi mai vânătă ca a d-rului Duscian. Veşnic în mişcare, veşnic preocupat de o idee, totdeauna gata de a'ţi vorbi de o carte nouă citită, de o acţiune socială sau culturală, omul acesta a trăit două vieţi !“.*

Şi are dreptate d. Barbat. Un prieten al d-rului Duscian, ne dă următoarele date biografice cari într'adevăr pot umplea două vieţi:

Născut la Săveni, şi-a făcut copilăria la Calafat, liceul la Craiova. A învăţat şi farmacia şi a fost elev-farmacist. A urmat şcoala superioară de farmacie, dar din cauza unui articol publicat în „Epoca“ în contra unui profesor dela facultatea de medicină a trebuit să plece în străinătate. La Geneva a luat diplomele de farmacist, licenţiat în ştiinţi fizico-naturale, doctoratul în medicină. A fost asistent de fisiologie şi privat docent la Universitatea din Geneva.

In domeniul ştiinţific a publicat multe lucrări de fisiologie, psihologie—medicină, împreună cu prof. Clapairide— în diferite reviste de psihologie şi medicină franceză. Are în volume un curs de chimie psihologică şi patologică editat de Alcan la Paris şi un volum relativ la Reflexele asociative şi condiţionate, editat de Malonie, Paris.

D-rul Duscian are şi o mare activitate publicistică. A început să scrie din liceu. A scris la început în ziarele de provincie, la Târgu-Jiu a scos cu cunoscutul desenator V. Rola Piekarski o revistă umoristică ilustrată „Ardeiul“, o revistă literară „Jiul“, apoi a scris în ziarul săptămânal „Dreptatea“ din T.-Severin, traducând în foiletonul acestei gazete pentru prima oară şi într'o epocă când Sienkievicz nu era cunoscut nici în Apus pe „Bartek Invingătorul“. Limba poloneză o învăţase dela *Rola Piekarski. Din Sienkievicz a tradus multe nuvele în „Epoca“.*

Cunoscând şi limba sârbă, a tradus din Genia Iacsis, Lazarevici şi alţi nuvelişti sârbi.

A scris apoi la mai toate ziarele din Capitală. A început cu „Lumea Nouă“, „Epoca“, „Cronica“ lui Panu,— la care a scris câţiva ani în şir—„Presa“, „Secolul“, „Adevărul“, „Dimineaţa“. A colaborat la toate revistele literare. A fost prim-redactor al ziarelor „Opinia“ din Iaşi şi „Ordinea“ din Bucureşti între 1907—1910. In acelaş timp a fost secretarul de redacţie al „Nouei Reviste Române“ unde a scris foarte mult şi este fondatorul societăţii de filosofie sub preşedinţia d-lui Rădulescu-Motru.

A îmbogăţit literatura română cu traduceri din franţuzeşte, dar mai ales din limba rusă. A tradus din Andreev : *Gândirea, Râsul Roşu, Analema, Sava, Povestea celor 7 spânzuraţi, Spre stele. Din* Tolstoi : *Invierea, Nuvele, Hadji Murat (în curs de publicaţie) ; din* Potapenko : *Fiica generalului şi în slujba adevărată ; din* Gogol : *Caleasca, Maulana, Portretul ; din* Salticov Scedmi : *Poveşti; din* Turgheniev : *Părinţii şi copiii, Nuvele, Cuibul de nobili (în foiletonul Indreptării) ; din* Arţibaşev : *Gelozia şi Dreptul sălbatecului.*

Are lucrări de popularizare ca „Tuberculoza“, „Grăunţele sănătăţei sufletesc şi nebunesc“, traduceri de lucrări ştiinţifice şi de curând a apărut în ediţia Cărţei Româneşti : „Autobiografia lui Spencer“.

Toată această activitate a împărţit'o cu o viaţă veşnic în mişcare.

Aci trăeşte în ţară, scriind, practicând medicina, redactând ziare, aci îl găsim în Rusia, în 1906 este medic la Zemstva din Bălţi — satul Balotina — e singurul român care a fost în Basarabia înainte de unire — aci îl vedem căpătând diploma de medic al Universităţii din Moscova şi practicând medicina în Rusia la Minsk, Moscova, Odesa. Trimis în Rusia cu spitalele române în 1917 după demobilizare, voind să se înapoieze la Minsk de unde este soţia doctorului, rămâne sub bolşevici 2 ani.

Dânsul a înfiinţat casele de asigurare în Basarabia, unde ocupă postul de inspector general medic.

N'are distincţiuni de cât Bene Merenti cl. I.

PASTORALA

I.

La apus de râul Bistriţa — Haliaemonul celor vechi — se înalţă muntele Bura. Muntele pare o piramidă uriaşă, cu crestături adânci, cu baza neregulată. Mici arbuşti, jenuperi verzi şi mirositori îl îmbracă de la poale în sus. De şi despicături largi îl brăzdează de la vârf la temelii, totuşi, are păşuni minunate pentru turmele de oi; din care cauză, Saracacianii, îşi pun stânile pe plaiuriie lui, mai în toţi anii, cu întoarcerea primăverii.

In anul 1908, muntele fusese închiriat de celnicul Surla, un celnic bătrân şi bogat, cu multă vază printre Saracaciani.

Pe la începutul lui Maiu colibele au fost durate printre şirurile de stânci iar stânele ridicate pe dâmburi. Muntele, tăcut şi posomorât până acum, vuia de svonul de clopote de oi, şi de buciume.

Erau vr'o 40 de colibe, în cari trăiau 40 de familii saracacianeşti.

Saracacianii sunt un trib de păstori nomazi, mândri şi independenţi, cari nu se împacă cu legile şi cu administraţia publică. Nimeni nu-i poate supune şi nu-ştiu de frica nimănuia. Ca înfăţişare, sunt cei mai frumoşi oameni din peninsula balcanică: înalţi, svelţi, bine făcuţi, cu un aer de mândrie firească, ce cucereşte de la prima vedere. Femeile sunt robuste şi au ceva statuaric în toată făptura lor. Nicăiri nu poţi vedea trăsături mai fine şi mai graţioase, ochii mai scânteetori şi mai expresivi; cât despre pieliţa feţii, trandafiri, nu alt-ceva.

Moravurile sunt severe şi aspre: nu există de cât dragostea prin căsătorie. Amăgirile — lucru de neînchipuit — atrag urmările celei mai grozave vendete. Aşa sunt Saracacianii. Sălbateci, s'ar zice. Nu. Demni şi mândri!

Celnicul Surla avea două fete şi un băeat; băeatul plecase în America, la Chigago, şi, de aproape doi ani, nici o ştire de la el. Din cele două fete, una era măritată în munţii Agrafa, după ficiorul celnicului Rocca, iar cea l'altă era fată mare. Se numia Taia şi avea 17 ani. Taia era o frumuseţe cum rar întâlneşti, chiar la Saracaciani. A-i face portretul ar fi o profanare. Atâta ştiu numai, că natura, după împlinirea Taiei, îşi sfărâmă tiparele ca să nu mai creeze altă făptură ca fata lui Surla.

Alături de coliba bătrânului celnic era coliba văduvei Vasilca, o femee cu stare, cu opt păstori şi cu vr'o 30 de câni teribili, prin colţii lor. Vasilca avea un singur ficior — mândria şi nădejdea bătrâneţilor sale; îl crescuse orfan, de mic copil, căci saracacianele rar dacă se mai mărită, după moartea soţului. Ciocea — aşa îl chema pe flăcăul Vasilcăi — crescu mare şi frumos ca un brad, dar iute şi trufaş. Vai de cine i s'ar fi împotrivit; şi cu Dumnezeu s'ar fi luat la harţă. Ciocea împlinise 20 de ani — o vrâstă frumoasă, vrâsta de 20 de ani! Tinereţea se crede soare, şi soarelui îi place tinereţea primăverii: de aceia totul e floare în luna lui Maiu. O floare era şi Ciocea... soare şi floare se credea el...

Cu Taia se cunoştea din copilărie. Crescuseră împreună, se ghemuiau pe iarbă de când erau sugari, îşi ştiau toate poftele şi dorinţele, se primblau nedespărţiţi prin râpi şi coclauri, duceau pâne bocilor amândoi, se pitiau pe lângă ciobani la mulsoare, mâncau caş din strecurători, ghiontindu-se, turnau zer din găleţi dulăilor şi căţeilor, şi sugeau ugerele caprelor, mai lăptoase, pe rând. Aşa au crescut Ciocea şi Taia, de la

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

vrâsta cea mai fragedă, nedespărţiţi ca doi puişori de turturică. Şi acum, Ciocea împlinise 20 de ani iar Taia 17! Se iubiau? De sigur! Cum se iubiau însă? Ca doi fraţi aş zice. O iubire ispititoare nici prin cap nu le-ar fi trecut. Nimeni nu 'i-a văzut vre odată uitându-se seducător unul la altul, nici nu i-a auzit grăindu-şi de ale inimii. Ereau inocenţi ca două flori sălbatice pe cari tremură roua curată a cerului. E drept, simţiau ei o pornire sufletească, dar nici nu-şi puteau da seamă măcar de ea!

Intre familiile lor era o veche prietenie şi toată lumea era sigură că tinerii îşi vor aparţine cât de curând; aşa-că, nimeni nu bârfea, văzându-i împreună, la vrâsta lor. Plăcerea lor cea mai mare era să se scoale de dimineaţă, înainte de răsărirea soarelui, ca să asculte cântecul privighitorilor, fluieratul mierlelor şi glasul cucului.

Din vârful stâncilor se uitau departe, pe câmpiile întinse, unde undulau lanurile verzi, ori priviau şoseaua pe care mergeau la târg ţăranii şi ţărăncile din satele vecine.

CETATEA ALBA

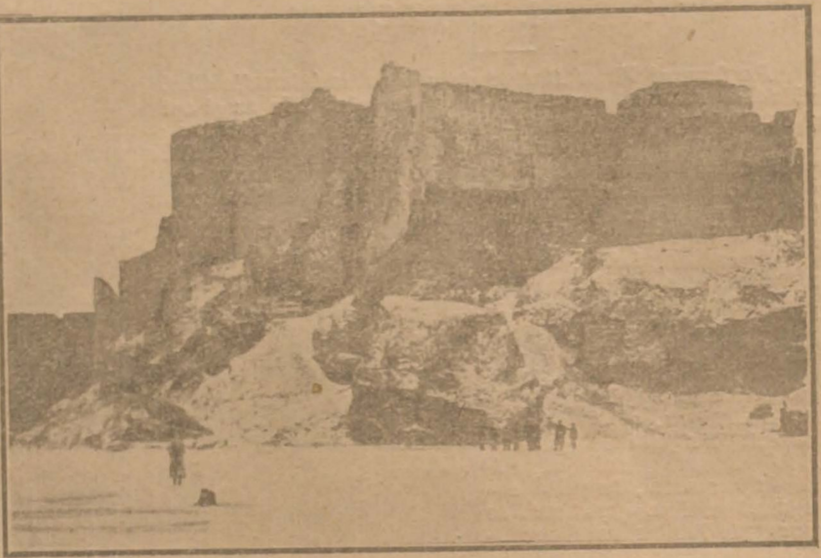

Cetatea lui Ştefan cel Mare

Câte odată Ciocea scotea fluerul de la brâu şi cânta aşa de dulce că Taia îl asculta, dusă pe gânduri, cu ochii perduţi în adâncul zărilor. Nici zeul Pan nu ar fi cântat mai ispititor ca Ciocea!.. Şi cânta aşa, până noaptea târziu, când stelele răsăriau pe cer, albe ca nişte medalii de argint, iar luna se aprindea pe vârfurile pădurilor. Apoi, ţinându-se de mâni, ca să nu alunece, se duceau la colibele înecate în fum şi pline de sgomotul râsetelor şi a palavrelor.

Nu arare ori părinţii îi certau de întărzierile lor pentru-ca să-i desmiardă mai bine pe urmă.

II.

Intr'o dimineaţă, din luna lui Iulie, saracacianii se uitau, punându-şi straşină la ochi, măna dreaptă; se uitau departe, pe şesul neted, cu movile pe-alocurea, cu cărări şerpuitoare ce se împleteau una într'alta; se uitau şi la viile de pe costişa dealurilor din Seateşta, şi la şoşeaua lată şi gălbue pe care veniau caravanele de catâri.

După două ciasuri, o caravană urca muntele Bura, cu pas măsurat: erau cărăuşii saracaciani ce se întorceau la colibele lor, după o lună de zile; fuseseră rechiziţionaţi de armată, căraseră muniţii la Salonic şi Cavala, şi acum veniau la familiile lor. Femeile, de cum îşi văzură bărbaţii, îşi lăsară furcile, luară de căpestre catârii şi începură să-i descarce, ajutând bărbaţilor.

Toată suflarea se strânsese în jurul celor veniţi, cari povestiau de ţinuturi depărtate, de frumuseţea oraşelor mari, cu case cu geamuri, cu prăvălii cu firme de aur, cu grădini pline de flori şi de pomii fel de fel, cu marea pe care plutesc vapoare *cât casele* şi corăbii cu pânze groase.

Şi lumea asculta curioasă: bătrânii fumându-şi narghelele, tinerii neastâmpăraţi şi ghiontindu-se, fetele împletind la ciorapi şi şugubeţe.

Intr'un rând, unul din cărăuşi scoase din ghiozdan o scrisoare şi o deta celnicului Surla, zicându-i:

— Na scrisoarea aceasta! Mi-au dat-o dela poştă, din Cojani. E pentru tine. Intr'adevăr, scrisoarea era din America, de la feciorul lui Surla. Scria că-i cam bolnav, că nu i-a priit clima, că lucrează într'o fabrică de pielărie, dar că vine acasă cât de curând, de oarece medecii i-au recomandat schimbarea climei. Trimetea mii de sărutări familiei şi rudelor şi sfârşia cu vorbele înduioşătoare: *nicăiri mai bine şi mai frumos ca acasă!* Bătrânul lăcrimase, citind cartea, ochelarii îi tremurau pe nas, pe când bătrâna intră în casă ca să plângă în toată libertatea, fără ca nimeni s'o vadă şi s'o tulbure. Toată lumea se întristase la vestea că ficiorul lui Surla era bolnav.

— Păi, flăcăii noştri sunt fragezi ca florile — zise o babă — şi vreţi să le priască prin străini, în oraşele celea mari, înecate în fumul fabricilor? Par'că vom trăi cât lumea! Uite o viaţă datorăm! Şi zilele curg ca apa, abia începi să trăeşti şi hop şi bătrâneţea! La ce atâtea necazuri dar.. Ţi-ai trimis copilul departe, peste mare, Surla, ca şi cum îţi cânta sărăcia în prag. Şi, slavă domnului... ai turme, ai erghelii, ai bani, ai cinste, ai de toate... Ce-ţi mai trebue? La ce să te mai necăjeşti! Şi încaltea să fi fost un om lacom după bani!

— L'au amăgit alţi flăcăi, vezi bine. Şi el, curios cum e, a vrut să vază lumea, oraşele, căci i se urâse — spunea el — de viaţa asta; şi acum, iată că 'i pare rău că s'a dus. Aşa i omul: doreşte ce n'are şi plânge după cele ce a pierdut.

Incai de-ar veni sănătos... Şi o linişte deplină se făcu printre oameni. Cum amurgul începea să se lase, lungindu-şi umbrele, de după fie-care stâncă, lumea începu să se împrăştie, fie-care pe la coliba lui. Ceaunurile fumegau după puţin pe pirostrii şi fumul se înălţa spre cer, pe când departe, la schitul din marginea pădurii, toca de vecernie. Bătrânul Surla intră şi el în colibă şi-şi lungi trupul pe un crivat aşezat pe nişte butuci de fag.

El număra boabele de mătănii, cu gândurile aiure. Pletele albe îi cădeau ca nişte caere de argint pe umerii lui laţi iar în ochi i se zugrăvea o tristeţe potolită de o judecată serioasă şi plină de experienţă. Din când în când, totuşi, câte un oftat lung îi eşea din piept.

Taia, tristă şi ea de tristeţea părinţilor, mergea de colo până colo, aşa, fără rost, furând cu coada ochiului când pe mama, când pe tatăl ei. Şi era frumoasă Taia în seara aceia ca nici odată. Ai fi zis un cap de sfântă din catedralele gotice!

Inainte de a se înopta peste tot, îşi luă doniţile şi porni spre isvorul din apropiere, împreună cu cele l'alte surate, cari glumiau, chicotiau, ciripitoare ca nişte vrăbii neastâmpărate. In casă rămăseseră doar bătrânii.

— Bietul copil! Bietul copil! Incepu să se văicăreze bătrânu. Bolnav şi departe de noi! Cine-i mai

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din „Flageolet"

pentru Marioara

I.

O scoaică sihastră
e inima mea.
Făcută iubire
e perla din ea.

Şi inima mâne
chiar dacă s'a frînt,
rămâne lumina
amorului sfînt.

Se sfărîmă scoica
de stîncele reci...
Dar: sclipul perlei
surîde în veci...

II.

Sub lampa ce'n surdină cîntă
scrisoarea ta îmi stă 'nainte...
Şi, vezi, din noaptea negrei slove
aud eu caldele-ţi cuvinte...

Şi-aproape parc'a'adie glasu-ţi
plin de iubire şi sfială,
şi-aud cum dorul tău şopteşte
în şirurile de cerneală...

Şi, aplecat pe draga carte,
cum îţi citesc dorinţi şi gînduri,
zîmmbindu-mi chipul tău de floare
încet se 'nalţă dintre rînduri...

Gerge Voevidca

---

deschide uşa ca să-l vadă! Cine-i dă un pahar de apă! E tare departe până'n America? M'aşi duce chiar mâne!

Bătrânul oftă. Bătrâna tăcu şi ea, aprinse candela şi 'şi făcu crucea îngenunchind.

Când Taia se înapoie de la izvor, luna lucia deasupra colibelor, dulce şi mângâetoare ca o mamă obidită, înecând în lumina ei trandafirie plaiurile şi stâncile ce păreau nişte fantome bizare.

Sgomotul se potoli, colibele se liniştiră, oamenii adormiră. Numai departe, la stâni, murmurau fluerele şi ardeau focurile păstorilor cari doiniau, povestindu-şi de ale lor; iar Surla şi bătrâna lui ascultau din prag, gândindu-se la feciorul lor bolnav, de peste undele oceanului.

III.

Nu trecu o lună de la primirea scrisorii şi feciorul lui Surla sosi acasă. Ere slab şi alb ca hârtia la faţă. Adus de spate, cu ochii arzând ca 'n friguri, se vedea cât de colo că boala îl roade ca şi cariul lemnul bârnelor.

Mama-sa îl strânse în braţe ca pe o comoară, când se dede jos de pe cal, iar tatăl său îl săruta pe frunte, cu glasul tăiat de sughiţuri. Toată sărăcăcenimea eşi întru întâmpinarea lui. Toţi se uitau la dânsul cu lăcomie şi curiozitate, şi oftau pe tăcute, văzându-l aşa prăpădit cu sănătatea. El, nu se simţia în largul lui; părea stingherit. Din oraşele mari ale Americii, cu străzi largi, cu palate strălucite, cu gălăgie şi huet de automobile şi tramvae, cu lume aleasă şi bogată, se văzu iară-şi în mijlocul colibelor păstoreşti, sărăcăcioase, ţuguete, cu fumul eşind prin toate spărtările, cu lucrurile clae peste grămadă, cu scâncete de prunci, cu ţipete de copii şi lătrături de dulăi răi şi sălbatici. Moravurile simple îl înduioşiau şi-l jenau par'că. Sărutările sgomotoase ale unchieşilor îl mişcau până la lacrimi, prin sinceritatea iubirii ce i se arata, dar îl şi enervau prin brutala lor manifestare. Ii părea rău că era tratat ca copilul de odinioară, în loc să i se arate mai puţină iubire dar mai mult respect. Simţia o părere de bine că se vede printre ai lui, dar par'că regreta şi spendorile văzute şi rămase departe, poate pentru totdeauna.

Sub impresia acestor simţiminte nelămurite întră în coliba părinţilor, cea mai încăpătoare şi mai frumoasă între toate.

Mobila simplă din năuntru îi strânse inima ca 'ntr'un cleşte de fer. Câte-va laviţi, ciubăraşe şi cofe, arme atârnate de pereţi, şi la mijloc vatra plină de cenuşă. Atât.

Batrânii fură poftiţi în casă de celnicul Surla şi clondirul de rachiu trecea din mână în mână. Saracacianii urau bineţe flăcăului, sugeau cu pofta din clondir, ştergându-şi buzele cu podul palmei şi petrecându-l mai departe. Ochii le lăcrimau de tare ce era rachiul. Şi apoi începură întrebările: cum şi ce fel e pe acolo, prin străini, dacă oamenii aveau turme de oi şi erghelii de epe tot aşa de frumoase, şi câte şi mai câte întrebări naive, de o simplicitate încântătoare.

Iar flacăul lui Surla le povestia cu glas încet şi rar, despre minunile din cele ţări depărtate, pe când o tuse seacă, chinuitoare, îi tăia graiul, îi sgâlţâia trupul, şi-i provoca o slăbiciune grozavă.

— Ai răcit pe drum! — îi zise tatăl său într'un rând. Eşti aşa de palid şi de obosit! Dar lasă, că îţi trece de grabă. Mâne te scoli, în faptul dimineţii, urci muntele, te sui la stână, bei câte-va coveţi de lapte, te întinzi la umbra arborilor, şi într'o săptămână te lecueşti de toate relele străinătăţii.

Ei, străinătatea!.. E rea şi amară străinătatea!. Pe când aici! Totul e frumos şi plăcut! Vântul, florile, păsările, pădurile, apele izvoarelor, toate-toate dau sănătate şi viaţă. Ai să vezi cum îţi revine rumeneala de odinioară...

— Aşa e! Aşa e! grăiră într'un singur glas Saracacianii, are dreptate Surla. Intr'o săptămână de zile vei recăpătă sprintenia cerbilor şi a ciutelor, numai să mergi colo sus, la stână, să dormi acolo, în mijlocul târlii, să respiri ceva din răşina pădurilor de brazi, că s'or duce toate răutăţile din trupul tău... Şi tusea îl ineca pe flăcău...

După plecarea bătrânilor veni rândul femeilor. Intrară de odată, toate la rând: mai bătrâne şi mai tinere; mai frumoase şi mai urâte.

Unele veniră cu furcile în brâu, altele cu câte un copilaş, la sân,

— Cum te-ai schimbat, măi Niculе, cum te-ai schimbat! ţineau isonul toate la olaltă. Ce frumos băetan erai şi cum te-ai gălbejit ca o floare de toamnă! Ţi s'au scuturat tinereţile în blestemata ceia de străinătate! Mai bine rămâneai locului şi nu umblai peste apele pământului ca să te topiască dorul de casă... Par'că'l boceau nu alt-ceva.

Cum sunt femeile însă, dela duioşie şi milă trecură la palavre şi la râsete, povestind fie-care câte o anecdotă şi veselindu-se tare mult de aceia că bătrâna lui Surla le aducea cafea de orz—lucru de mare cinste la sărăcăciani.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Toată ziulica fu o sărbătoare pentru păstorimea de la colibele din muntele Bura, iar venirea feciorului lui Surla un eviniment menit să schimbe pentru câte-va zile monotonia vieţii patriarhale a păstorilor.

Când Nicu eşea din casă, femeile eşiau să-l vadă, iar fetele se ascundeau ruşinoase după cele mai bătrâne, furându-l cu coada ochiului şi surizând şirete şi cochete.

Iar Nicu, de şi bolnav şi amărât simţea un val de r o ş a ţ ă urcându-i-se în obraz văzându-se obiectul unei dragoste sincere şi neprefăcute. Păşia mai mândru par'că, dădea ziua bună surizând politicos, şi trecea înainte, spre păjiştele înflorite şi pline de parfumul cadelniţat de tot neamul de floricele. După câte-va zile, se duse la stână, unde rămase două săptămâni fără ca să se coboare la colibe. Aerul, liniştea, laptele, îi făcuseră bine şi un pic de sânge începuse să-i coloreze din nou pieliţa străvezie. Ca băet de celnic, era iubit şi ascultat de toată lumea. Toate mergeau după placul lui, numai că, într'o zi, obosind mult, asudat cum era, bău apă rece de la un izvor ce izvora din stâncă, şi se simţi rău. Frigurile îi scuturau trupul, tâmplele îi băteau, limba i ce scrumase în gură de foc, şi căzu la pat.

Nici un medic care să-l caute. Spre a aduce un medic trebuia să meargă cine-va cale de o zi şi mai bine şi să cheltuiască mult de tot, căci cu greu s'ar fi hotărât un medic să facă drumul până 'n muntele Bura, gândindu-se la neplăceri, oboseli şi primejdii chiar. De bani ca de bani, căci, slavă domnului, Surla era om cu stare, celnic care avea peste 2000 de oi, şi nu la un fleac de câte-va sute de lei s'ar fi gândit el. Partea cea l'altă era grea: dacă ar veni sau nu medicul; mai era şi teama de siguranţa lui, căci haiducii nu lipsesc nici odată din muntele Bura, şi ei, prin spioni, află tot ce se petrece, şi de bună seamă, dacă le-ar fi picat un medic, ar fi făcut treabă bună căci l'ar fi dus cu ei la munte şi ar fi cerut bani, bani mulţi.

Iar Surla îşi dădea seama ce răspundere grea ar fi fost pentru dânsul dacă s'ar fi întâmplat astfel de nenorociri: autorităţile l'ar fi purtat de colo până colo, l'ar fi interogat, l'ar fi chinuit, poate închis — şi Surla avea groază de temniţele turceşti în care abia dacă străbate o rază de lumină. Apoi cinstea lui! Cinstea înainte de toate! să fie crezut gazdă de haiduci! Căci aşa l'ar fi judecat lumea! Cei răi caută prilejuri, nod în papură, ca să aibă ce trăncăni. Şi el, Surla, celui vestit, pentru nimic în lume nu ar fi dorit ca tocmai la bătrâneţe să fie bănuit de om ce şi a făcut averea pe căi lăturalnice. Scrupulele acestea îl chinuiau tare mult pe bătrânul celnic.

Dar, cum feciorului îi mergea din ce în ce mai rău, nu era chip să amâe hotărârea de a trimete după un doctor dela Cojani ori dela Scatişta, oraşelele cele mai apropiate.

Intr'o dimineaţă, băeatul scuipă sânge; faţa îi era aprinsă; respiraţia grea şi aprinsă, ochii stinşi dar scânteetori. Se vâitau omenii. Bătrâna stătea lângă capul lui cu mânele cruce pe genunchi, mută, îndurerată ca marmura unei statui păgâne, fără nădejde şi fără consolare. Ea vedea cum i se prăpădeşte odorul, dar nu avea nici o putre ca să-l scape. Doar ochii, storşi de plâns, i se îndreptau spre iconiţa prinsă de un cuiu, într'un colţ, şi cerşia milă şi îndurare dela prea sfânta născătoare. Când intră bătrânul Surla în colibă izbucni într'un plâns violent, cu sughiţuri şi oftaturi, şi-l rugă să trimeată cât mai degrabă pe cine-va după doctor.

— Să-l pierdem uitându-ne la el? Nu se poate! Nu se poate! A venit tocmai din America ca să se vindece şi să-l ucidem cu zile! Nu, nu! Chiar acum să plece un păstor să aducă un medic. Poate mai e timp de scăpare!

VEDERI DIN BASARABIA

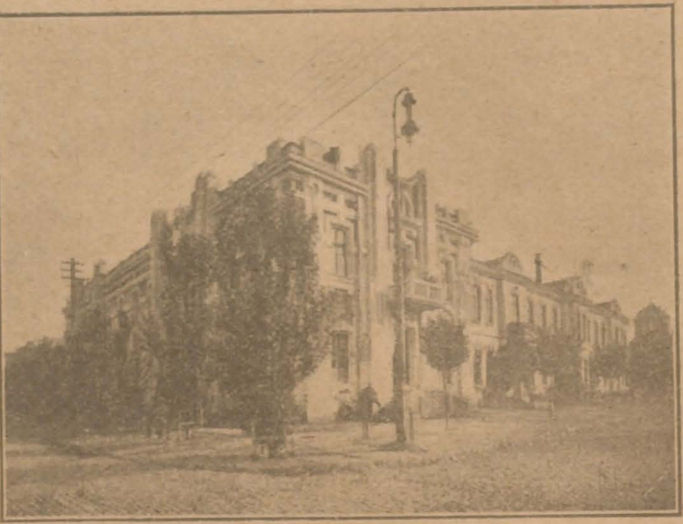

Spitalul „Regina Maria" din Chişinău

După puţin, un păstor voinic şi priceput, porn spre Cojani. Luase cu el calul cel mai iute din întreaga erghelie ca să meargă cât mai repede.

După ce scoborâ panta muntelui, încălecă, cum se văzu pe şosea, şi dede pinteni calului, sburând ca vântul. Saracacianii se uitau dela colibe, cum galopează, şi'şi comunicau impresiile cu triteţe şi amărăciune.

In timpul acesta, bătrâna, Surla, vecina lor Vasilea, feciorul ei şi Taia, şedeau la căpătăiul bolnavului, abia vorbindu-şi. Taia era nemăgăiată. Atâta bunătate de frate avea şi dânsa pe lume.

Şi iată că-l vede sbatându se în ghiarele morţii ca o păsărică în ghiarele uliului; Şi cât o iubea el! Ce de daruri nu-i aduse din America! Şi lacrimi grele îi picurau din gene fetei lui Surla. Se ducea, după uşă, de ruşine, îşi ştergea ochii şi iar se aşeza la locul ei frumoasă ca o zână a pădurilor, şi tristă ca o turturică ce şi-a pierdut puişorii. In lumina asfinţitului, faţa ei rumenă părea o marmură albă împodobită cu mărgean — aşa de mult ce străluceau culorile trandafirii ale obrajilor. Bolnavul icnia, Taia se cutremura, iar afară, liniştea înserării se lăsa dulce şi uşoară întreruptă, când şi când, de surul frunzişului clătinat de vânt, ori de sunetele vr'unei trişci ce îşi tremura dorul departe departe, la tărlele din marginea pădurii. Noaptea veni albă şi senină, plină de scânteere de stele, de focuri de licurici şi de tremur de lună. Raze aurii străbateau, ca nişte fire de beteală, prin micele ferestruici, urzind o lumină nehotărâtă peste toate obiectele din colibă.

Bolnavul se deşteptă ceva mai bine. Pe la miezul zilei, pe o căldură înăbuşitoare, sosi şi doctorul, un bătrân înalt şi dişirat, cu o faţă placidă şi binevoitoare, cu ochelari de aur pe nas, cu o barbă albă de sfânt de altar. După ce examină cu multă atenţiune pe bolnav, clătină din cap, puse câteva întrebări, mustră cu bunătate pe bătrâni de a fi neglijat să cheme un doctor la timp, apoi îi încurajă, cum putu mai bine, de şi din toată înfăţişarea lui se vedea cât de colo că nu era nici o nădejde de îndreptare.

Ospătat bine şi răsplătit bogat, doctorul plecă iaraşi împreună cu păstorul cu care venise şi căruia trebuia să-i dea medicamentele.

Nu trecură două zile însă şi bolnavul se prăpădi. Intins în mijlocul colibei cu mâinele cruci pe piept, cu câteva lumânări sfârâitoare la cap, părea că doarme, aşa de senină şi de liniştită îi era faţa,

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

După sbuciumul agoniei urmase încremenirea morții. Femeile îl bociau, bătrânii se uitau năuci la el, iar Taia își sângera obrajii cu unghiile. Când fu ridicat din colibă vaetele răsunau până'n văgăunile muntelui. Fu înmormântat la rădăcina unui arbore înalt și stufos, lângă poala unei stânci din care izvora un izvor limpede pe un prundiș curat de p r'că erau boabe de mărgăritare. Nici clopote, nici toacă, nici prapuri, nici cântec de preoți, căci sărăcacianii ca nomazi, n'au biserici, nici nu se îngrijesc să aibă. Numai doi călugări dela mănăstirea vecină citiră slujba de vecinică pomenire și totul fu gata.

IV

Intr'o dimineață din luna lui Septembrie, doi oameni bătrâni băteau cărarea ce duce la mănăstirea veche și întunecată—cale de vre-o două ceasuri de la colibă. Bătrânii mergeau pe jos, duși pe gânduri, cu capetele plecate. Cărarea era acoperită de frunze galbene de fag, căzute de brumă și de toamnă. Frunzele foșneau atinse de pașii celor doi trecători. Peste capul lor, în aerul limpede și rece, pluteau altele, smulse de mâna vântului. Ziua era senină și de o frumusețǎ plină de farmec și de poezie. Zările străluceau înecate în lumină, iar florile râdeau, pline de rouă, aidoma unor ochi albaștri în lacrămi.

De la mănăstire se desprindeau *tintangurile* de toacă care se întindeau, se prelungeau, triste și înduioșătoare, risipindu-se peste văile liniștite și mute, prin cari abia se auzea câte un țiuit de păsărică fără cuib; iar de sus, din preajma mănăstirei, veneau mugetele de vaci și plânsul de cimpoiu al văcarului. Bătrânii ascultau mergând și'și stergeau, din când în când, câte o lacrimă ce se isvodea în colțul pleoapelor. Se opreau câte o clipă, își grăeau, apoi pașii lor sunau iarăși pe frunzele așternute pe cărare.

Când soarele suise o parte din arcul cerului, bătrânii ajunseră la mănăstire. Un dulău, în lanț, la poarta mare, lătra înciudat. Servitorul mănăstirei îi conduse la stareț. Cea dintâiu grijă a lor fusese aceea de a merge în biserică ca să se închine și să aprindă câte o lumânare. Dăruiră apoi două cruci de argint și se rugară de stareț să bine-voească a merge cu dânșii la colibele lor, ca să citească din cărțile sfintei Taiei, fata lor, care dela o vreme, tânjea de boală.

— Ce boală are? întrebă starețul.

— Dumnezeu știe! De când a pierdut pe fratele ei o duce într'o văicăreală. Și ni se prăpădește copila ca o floare. Vino cu noi că te vom mulțumi frumos.

Și starețul porni cu cei doi bătrâni. La colibe, el citi, se rugă lui Dumnezeu, dar Taia tot bolia, după plecarea lui. O tuse seacă îi zguduia sânul alb și frumos. Durerea de a fi perdut pe fratele său, vr'un microb al ftiziei, luat tot de la el, îi minau sanatatea așa de robustă până atunci. Toate descântecele babelor erburile dofloreselor, alifiile bătrânilor saracaciani, cari treceau de meșteri tămăduitori, nu ajutau la nimic. Boala înainta repede, galopant. Taia se topia, se ofilea, fără nădejde de scapare. Buzele-i înveneţiseră, ochii sticleau bolnăvicios, trăsăturile feței i se subțiaseră. Tusea mai ales nu-i dădea pace. Tușea și iar tușea. Diminețile se simțea ceva mai bine, dar după nămezile erau chinuitoare. Totuși, Taia nu înceta de a merge, pe furiș, la mormântul fratelui său, pe care îl îngrijea; numai se ferea să nu fie văzută de mama ei—care o mustra amarnic că se prăpădește cu plânsul ei. Și Taia își iubea pe mama ei căreia nu vroea să-i facă nici cea mai mică supărare.

Pe la finele lui Septembrie începură și ploile. Erau zile când ploua cu găleata. Norii se învârteau pe crestele munților ca turme negre mânate dela răsărit spre apus. Cerul părea petecit de umbrele lor. Pădurile vâjiau a jale și a tristeță; păsările se duceau stoluri-stoluri, iar rațele salbatice și cocorii treceau în linii mișcătoare în fundul zărilor. Frunzele învârtejite de vânt, se jucau în aer ca niște enormi fluturi de aur.

Fumul dela colibe se înălța în aer liber, în rotocoale, iar cântecele și horele nu se mai auzeau și nu se mai vedeau. Numai pe lângă vatră se povesteau povești și legende, se spuneau anecdote și ghicitori, spre a-și omorâ oamenii urâtul. Taia, tristă, bolnavă, prăpădită, se uita prin ferestruici la muntele înorat, la pădurile murmuitoare, și o jale nețărmurită îi împăinjineau privirile dulci și adânc grăitoare.

Când era senin, ședea în pragul colibei, tremurând după o rază de soare. Alături de ea ședea Ciocea, tăcut și visător, ros de o durere ascunsă, nedestăinuită la nimeni și nici odată. Presimțea nenorocirea și devenia din zi în zi mai arțăgos și mai sălbatec. Violent și iute cum era, le căuta ceartă la toți. Nici cu mama lui nu se mai împăca. Toți și toate erau de vină. Svârlea ciubărașele cât colo, spărgea ulcioarele, bătea cânii, îi alunga cu pietre, își rupsese fluerul din care cânta așa de drăguț, spunea că are să pue foc la toate colibele, fără să spună pentru ce. Iubirea îl înfuria câte odată.

— Ei, Taia, dar ajunge cu atât plâns! Nu vezi că ai devenit ca o umbră!

Nicu nu te mai aude! In zadar îl bocești! Așa îi vorbia Ciocea iubitei sale într'o după amiază, la căpatâiul mormântului: Taia plângea însă fără să ia seamă la cuvintele lui, numai că, într'un rând ea zise cu glasul înecat în lăcrimi: în curând voi fi alături de el! Și îmi pare bine! Iar dacă am vr'o durere este aceia că 'mi las părinții, singuri și amărâți.

— Dar pe mine cui mă lași? răcni Ciocea; și glasul îi tremura. Taia nu răspunse, își plecă ochii în pământ, apoi, își petrecu brațele după gâtul lui — era pentru prima oară — și plânse, și plânse o furtună de lacrimi. Pieptul îi sălta de sughițuri; iar tusea îi eșea cu horcăeli ca dintr'o scorbură găunoasă. — Nici odată iubire mai sinceră, mai curată și mai adâncă nu chinuise o inimă de ficioară cu atâta putere, ca pe inima nevinovatei Taia. . . . .

Saracacianii se pregătiau de ducă căci luna lui Octombrie era pe sfârșite. Furtunile nu mai erau de răbdat. Pe vârful munților ninsese chiar. Oile fură coborâte la poalele muntelui. Caravanele și cărăușii se întorseseră acasă căci peste vr'o zece zile era hotărâtă plecarea, în câmpiile din Casandra, unde ernau de obiceiu Saracacianii lui Surla. Intr'o noapte însă—la miezul nopții—lumea fu deșteptată de hohotele de plâns ce răsunară în coliba lui Surla. Luminele se aprinseră. Afară era întuneric besnă, rar câte o clipire de stele printre norii sdrențuiți. Toată lumea știa ce înseamnă acele hohote: murise Taia! Taia, cea mai frumoasă saracaciană, închisese ochii pentru tot-deauna. Și colibele gemeau de vaete și gemete; nu era femee care să nu simtă o adâncă mâhnire pentru pierderea celei mai iubite copile.—Așa dar, grăiau unele, bietul nostru celnic a rămas singur, ca un cuib părăsit, după ce îi sboară puii! Și biată bătrână Surla! Să îngroape două stele în două

Târziu

Tîrziu, cînd ros de vreme, vedea-mă-voi bătrîn,
Iubita mea, pe gînduri în iarn' am să rămîn;

Și vîntul ascultîndu'l cum zgudue cea ușă
Privi-voi lung la vatra cu jar și cu cenușă

Și m'oi gîndi c'asemeni gătejelor, în foc,
Topitu-ni-s'au anii de vise și noroc.

Ludovic Dauș

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

luni abia. Ce nenorocire! Şi părerile de rău îşi urmau vadul Iar în coliba lui Surla, ţipetele şi vaetele nu conteneau. Zadarnic căuta Vasilca, mama lui Ciocea, să-i mângâe pe bătrâni! Işi smulgeau argintul pletelor pe trupul celei moarte, urlând ca leoaica când i se fura puii....

Când lumea mergea de colo-până colo, îngrozită, se auzi de odată: *foc, foc, ard colibele!*

Intr'adevăr, colibele ardeau. Flacările se înălţau sgomotoase, bubuind, iar colibele pârâiau. Vântul care sufla cu putere, alimenta focul, şi cum clădirile acelea mici, păcatoase, erau făcute din crengi şi din scânduri flăcările se întinseră cu o repeziciune spăimântătoare. Femeile ţipau, bărbaţii înjurau, copilaşii plângeau, infirmii blestemeau, iar babele îşi făceau cruce, şoptind cuvinte ne înţelese. Nu era chip de stins focul, care fusese pus din patru părţi.

Şi într'un ceas totul fu înghiţit de foc, totul fu prefăcut în scrum şi cenuşe. Numai coliba lui Surla fu scăpată, fiind mai departe de cele l'alte şi durată pe ridicătura unui dâmb.

A doua zi, Saracacianii, rămaşi fără adăpost, încărcară catârii cu ce putură scapa de furia focului şi se duceau trişti de moarte, scoborând coasta muntelui, după ce îngropară pe lângă Nicu şi pe frumoasa Taia. Iar de la mănăstire veniau dangăte de clopote ca şi când călugării ar fi ştiut de marea nenorocire ce lovise pe Surla. O ploaie măruntă şi rece burniţa, ca prin sită, turmele mergeau înainte, catârii urmau după ele, cânii lătrau răguşit, iar sus, sus de tot, pe vârful muntelui, murmurau pădurile uscate şi desfrunzite, cânta vântul tomnatic, se învârteau norii negri — ca nişte castele plutitoare — pe când mai jos, pe plaiul muntelui, fumegau încă colibele unde a fost atâta cântec şi atâta jale, în vara anului 1908. Numai Ciocea nu se arăta nicăiri. Moartea Taiei îl înebunise, şi după ce puse foc la colibe, dispăruse. Doi ciobani lăsaţi în urmă ca să-l caute, după deşartă alegătură de câte-va zile, plecară şi ei spre Casandra, cu cânele lui Ciocea după dânşii. Cânele mergea trist, urlând, legat cu o frânghie pe când muntele Bura, posomorât şi frământat de furtună bocea par'că pe cei cari se duc şi nu mai vin niciodată, nici odată... Iar Ciocea? Se povestea în vara cea l'altă că scheletul lui ar fi fost găsit pe mormântul iubitei sale Taia, de nişte tăetori de lemne ce tăiau cherestea pentru o cazarmă clădită mai târziu, în oraşul Cojani. Scheletul era întins de alungul mormântului, cu braţele lungite şi cu capul lipit de crucea de lemn, strâmbată de vânt. Călugării de la mănăstire spuneau; că după plecarea Saracacianilor, un tânăr fusese văzut adesea ori pe muchile stâncilor, sau rătăcind prin rariştele pădurilor, cu părul neîngrijit, slab şi palid la faţă, fugind de lume de cum zăria câte un om, urlând ca o fiară sălbatecă sau râzând cu hohote, şi rostogolind bolovanii şi butucii de arbori căzuţi de vreme şi de furtuni; iar vacarul mănăstirei adăuga cum că Ciocea l-a cerut de vr'o două ori pâne, trist de moarte, cu ochii în pământ şi cu faţa sgâriată şi sângerată, să-i plângi de milă. Arăta cu mâna spre locul unde fusese îngropată Taia şi isbucnia în plâns şi oftări, sfâşiindu-şi hainele de pe trupul lui slab, aşa de voinic şi mândru odinioară. Cu toate încercările de a-l duce la mănăstire n'a fost chip, căci nimeni nu se putea apropia de dânsul. După un timp, Ciocea nu mai fu văzut de nimeni şi numai în primăvară scheletul fu găsit de lemnari pe mormâtul iubitei sale... Cât despre Vasilca, mama lui, muri chiar în iarna aceia, de jale şi de durere, în câmpia Casandrei, unde se duseseră Saracacianii cu turmele spre a erna... De atunci nici un saracacian nu mai merge în muntele Bura.

Nuşi Tulliu

Colaboratorii noştri.

GEORGE VOEVIDCA

Născut la 1893, în Sinăuţii-de-jos, Bucovina fiul al compozitorului Al. Voevidca. Poetul şi-a terminat liceul la 1912, a urmat la facultalea de litere şi filosofie din Cernăuţi, în anul 1914, mobilizat. face arma'a la un regiment din Stiria, cunoscând toate mizeriile soldatului — carne-de-tun. — In anul 1915, concediat din cauza unui defect de inimă, se întoarce acasă, face studii teologice şi absolvi facultatea de teologie, precum şi cea de litere şi filosofie. Dela unire încoace este ataşat în calitate de interpret pe lângă Secretaria'ul pentru instrucţiunea publică din Cernăuţi. In Octombrie 1920, a fost numit de către Ministerul Artelor, referent artistic pentru Bucovina.

A debutat în 1918, cu modestie şi discreţie în rubrica literară a „Glasului Bucovinei“ şi în mai multe reviste literare, unde şi-a publicat o bună parte din poeziile sale impecabile, ce le-a adunat într'un elegant volum de lux.

Ceea ce ne surprinde mai mult în cartea liricului nostru este limba. Voevidca o mânueşte cu abilitate, corectitudine şi cu o bogăţie lexicală uimitoare pentru un bucovinean, care a trăit în împrejurări culturale atâta de vitrege şi s'a desvoltat izolat, fără povăţuitori şi îndrumători.

Sonetele sale se pot diviza în trei categorii: a) aspecte şi momente din uriaşa tragedie a războiului mondial, b) pasteluri. c) versuri lirice-erotice.

Dar Voevidca este şi poetul iubirii, pe care o cântă cu o rară pasiune şi artă. Ciclul intitulat „Dragoste“, care se distinge prin sinceritate, gingăşie şi prin noutatea modului de tratare, ne arată cum tânărul bucovinean ştie să redea sub o formă interesantă, sentimente atâta de banale.

Mai remarcăm cu plăcere năzuinţa sonetistului de a afirma elementul muzical în poezie.

In întregime o lume de imagini şi idei noui, uneori îndrăzneţe, totdeauna interesante, un stil plastic, colorat, vioi şi, în genere, un vers cizelat şi sonor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

ROBERTO BRACCO: Din literatura italiană

Când cere iubirea...

Profesorul de botanică, Leonardo Albisi, muri primăvara, în vârstă de treizeci și cinci de ani.

Tinerii, cari ascultaseră ultima lecțiune, avură o impresie profundă, ce, în decursul timpului — care, sau șterge amintirile, sau le imprimă și mai mult în suflet — se măxi, învăluind, într'o aureolă de legendă, pe omul de neuitat.

In acea zi, în lumina mângâetoare ce străbătea prin ferestrele înalte ale sălii albe și plină, chipul lui de bolnav avea, în zbârciturile plumburii ale feței, în azurul cenușiu al ochilor înfundați și porniți într'o parte de strabism, în blondul gălbinicios al bărbiții nepieptănată, moale și uscată, o stranie fosforescență de nălucă voioasă și nebună. In expresiunea chinurilor, pe care nu le putea ascunde, se vedeau ușor entuziasmul spasmodic și cotropitor, veselia gălăgioasă a acelui sărman organizm suferind și nebunia înflăcărată, în acel maldăr de nervi ce se agita, sub puterea covârșitoare a primăverei

Glasul lui, aproape femenin, avea, din când în când, sonorități noui și, dela slabele mlădieri ale neliniștei, trecea la vijelii ce spărgeau aerul, la resonanțe bărbătești; și atunci, cuvintele înșiruite în salbe de cugetări, luau o largă și solemnă semificație, rezumând, în ele, gândirea adâncă a omului de știință, lirismul cald al oratorului, frenezia nebună a omului suferind.

La lecția despre „reproducerea regnului vegetal" prin care, el, în acel preludiu al lecțiunilor științifice, explica desăvârșita legătură cu instinctul speciei din regnul animal, erau potrivite încropeala și strălucirea orbitoare a acelei primăveri ca și sprintenele viziuni proaspete ale câmpiei înflorite, din ale cărei frumuseți se alimenta fantasia evocatoare.

Acum el surâdea, închizând ochii pe jumătate, ca pentru o intimă voluptate, acum gesticula bizar, strângând, deschizând de tot pleoapele, revărsând simțirea sa și confundând-o cu aceea a adolescenților, cari, extaziați, îl ascultau.

In scurtele pauze, ei îl vedeau și mai mare. Pe fețele tinere alerga un freamăt de admirație amestecată cu uimire și tristețe. Și, în tăcerea gravă și respectoasă, el, sleit, ostenit, reîncepea să vorbească, somnoros mai întâi, și, apoi, iarăși, se reînsufleția desfrânata-i surexcitare.

Pronunțând cea din urmă parte a lecțiunii, el păru un inspirat. Privirea lui deveni plină de viață. Accentul lui vibrător avea asprimea măsurată a disonanțelor îndrăznețe. *„In acea mică lume de petale, de pistele și de stamine — sfârși el — frumoasă cât este efemeră, trecătoare — cât viețuește, în orgia nevinovată de abundență și de contacte ațâțate de marele Dumnezeu al Universului, care este Amorul, în revărsarea parfumurilor, în frigurile țesuturilor, în zvârcolirea și în ruperea staminelor, — e viața sucului și firelor, asemeni acelei din nervii noștri, din sângele nostru, din carnea noastră.*

Infamii, cari, din sufletul lor, au făcut privilegiul exclusiv al visurilor transcedentale, au râs apoi de vreun învățat, care, cu credință entuziastă, dădu plantelor, suflet. Era o naivitate această credință? Sau era o intuițiune? Eu nu știu. Dar, de sigur, pentru cine urmează calea științelor comparate, biologia floarei și fenomenul sensibilității vor face parte, într'o zi, din acea psihologie, care va arăta legătura de transformare, între forțele fizice și forțele psihice. Eu văd chiar, domnilor schițându-se marea icoană a filozofiei naturale, inițiată de științele moderne, eu văd, eu văd chiar marea liniște împăciuitoare, care va trebui să reîn'egreze viața întregei Creațiuni, ca un câștig pentru ea însăși, în unitatea deplină și în continuitatea ineluctabilă și eternă".

Se aplecă sub apăsarea unei greutăți nevăzute, se rezemă de scaunul ce era aproape, și, deodată, șovăind din creștet până 'n tălpi, șezu abătut. Tinerii îl înconjurară cu dragoste și teamă. Cu o sforțare, el, se ridică palid și surâzător, și, mulțumit că are lângă el pe umilii prieteni sinceri, își luă concediu. Când ei își exprimară dorința de a-l întovărăși, Leonardo Albisi se rugă:

— Aș vrea să plec singur.

Și se desbrăcă, de mulțimea credincioasă, cu pas grăbit.

Inaintea grilajului grădinei profesorului, între două sălcii aurite de aburii luminoși ai miezului zilei, medicul Giorgio Zabron, prietenul lui Leonordo Albisi, aștepta.

Bolnavul, care deja scurtase, prin verdele frunzișului, creștetul trandafiriu al casei sale țărănești, de care se simțea atras, în acea zi, în mod ciudat, tresări la vederea lui Giorgio Zabron, stând hotărât, între cele două santinele, ce-și plecau obosite coafura lor verde, cu brațele încrucișate, cu privirea severă, cu un gest în care se zărea o voință străină.

— Ce faci, ce faci? îl întrebă aici liniștit, Leonardo Albisi.

— Dar tu — întrebă aspru, la rândul său, celălalt — unde mergi, unde mergi?

— Mă duc acasă, Giorgio, la casa mea.

— La casa ta, a? — și-i fixă în față o privire plină de mânie și de milă.

— Dar ce ai, Giorgio? Ce ai? Cuvintele tale, ochii tăi, mă neliniștesc, mă împung.

Giorgio Zabron, puse mâinile pe umerii lui, atrăgându-l în spre el și zicându-i:

— Știi tu cine-i în casa ta?

— Cine? — exclamă Leonardo, având mereu, în fulgerul cu care căuta să pătrundă întrebarea, intuiția adevărului nediscutabil.

— A!... tu ai ghicit? Ai ghicit și te bucuri. Și freamăți chiar de nerăbdare...

— Da, da, Giorgio! Am ghicit! Este ea în fine! E Caterina! E Caterina!... Să nu-mi spui nu. E Caterina mea. Spune-mi că e dânsa. Nu vezi, nu înțelegi că această speranță mă umple de bucurie?

Instituții din Basarabia

Primăria orașului Chișinău

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Noapte

Cu brațele 'ntinse, solemnă și gravă,
Regină, ce vii din al iubirei regat,
Te apropii de ziua ce geme bolnavă,
Și-i dai liberarea, cu-un lung sărutat.

Apoi ca 'ntr-un mit, veni zeu închinat
Te lași în genunchi, tu Regina cea gravă,
Și chemi toată umbra ce tremură în slavă
Și-o 'mprăștii bogată 'ntr'al zilei palat.

Și 'n cor de litanii și mistice cânturi,
Adormi viața 'ntreagă pe bietul pământ,
Dăruind odihnă truditelor gânduri,

Uitare zdrobitelor triste avânturi,
Și grav, ca un suflat lipit pe-un mormânt
Adormi și tu noapte cu 'ntregul pământ.

St. Z.

— O înțeleg. Și, tocmai de aceea te opresc să intri...

— Ce spui? Mă oprești să intru în casa mea, unde dânsa, părăsindu-și pe a sa, aduce comoara tinereții sale ce înflorește și a fecioriei sale nepătate? Ce spui Giorgio? Lasă-mă să intru, lasă-mă să intru... Nu-mi fura timpul!

— N'ai să intri! N'ai să mergi la dânsa — și i se împlântă înainte cu o mândrie hotărâtă.

Leonardo îl privi uimit, cuprins de spasmuri. Intreaga-i persoană slăbănoagă tremura cu o furie ascunsă, căreia îi lipsea putința de a-și da drumul.

— Fii cu judecată — adăogă Giorgio cu voce dulce. Nu mă constrânge să-ți arăt cauzele crude ce le-ai înțeles chiar. Ți le-a destăinuit ție, nu știința mea, nu iubirea mea, ci geniul tău și'iutor. Fii cu judecată, fii ascultător.

— Si tu, fii omenos — zise Leonardo cu o energie neașteptată, ca și când o ideie limpede, precisă, dreaptă, îl ajutase în istețime și îi dădu vigoare. Fii *omenos*, în sensul adevărat și mare al cuvântului. Tu crezi că fata arzătoare, pe care am chemat-o la mine — și am chemat-o pentru un an — fiindcă simțeam să fiu al ei și, care, acum, vine la mine, fiindcă, a mea ea simte să fie, va sfâșia, poate într'o zi, poate într'o oră, poate într'o singură clipă, acest rest al vieții ce sălăslueşte în trupul meu? Ei bine, de ce, de ce nu trebue să se întâmple aceasta? Nu sunt eu omul, pe care ea l'a ales, pe care ea îl așteaptă? Nu este ea femeea, pe care eu am ales-o și pe care, cu lăcomie, am așteptat-o? Poate să se abată cursul natural al dragostei noastre, pentru faptul așa de puțin important al mizeriei organismului meu?

Imbrățișarea ei va grăbi moartea mea, dar ea ya fi dat mie, înțelegi?.. mie, fecioria ei, și unirea noastră va fi desăvârșită, și, da, va fi desăvârșită și dragostea noastră, și, nici un compromis, nici o înjosire, nici un vițiu, nu va atinge omenirea. Giorgio, fii omenos, repetă răsuflând greu bolnavul, ai cărui obraji se aprinseră ca de văpaia unei flacări, fii omenos și lasă-mă să intru în casa mea.

Giorgio îl ține din toate puterile-i tinere.

— Așteaptă! așteaptă! îi zise. Pofta ta desfrânată e masca nu știu cărei filozofii. Dar eu văd, știi tu, eu văd!...

— Ceea ce vezi în mine nu se deosebește de ceea ce ți-am spus. Tu vezi puterea de neînlăturat ce mă împinge în spre ea, tu vezi ceea ce ți s'ar părea un drept... nu trebue să negi... în orice om sănătos. Dar acest drept, Giorgio, este al tuturor oamenilor. El este nedespărțit de natura lor. Amenințarea morții nu e, nu poate să fie o piedică, de oarece, cu cât e mai scurtă viața de care dispui, cu atât și dreptul iubirii se zorește și aleargă repede spre satisfacere. Lasă-mă să intru în casa mea!...

— Va fi o sinucidere...

— Ba din contra! Va fi biruința vieții mele!

— Vei muri!...

— Voiu muri.

— Nu, nu, Leonardo, eu nu vreau să mori tu...

— Nu vrei? Tu! Și cine ești tu?

— Sunt prietenul tău, Leonardo...

— E puțin, și egoist.

— Sunt medicul tău, și trebue să-ți păstrez viața...

— Ai o concepție meschină despre menirea ta dacă nu ai în vedere și nu vindeci decât viața *individului*.

— Nu-i acum momentul de a formula teorii sublime. Singura mea datorie, acum, e să te scap!

— Scapă iubirea mea, Giorgio, și vei fi scăpat cea mai bună parte din mine.

— Aceea ce trece...

— Aceea ce rămâne, aceea ce continuă, aceea ce rodește...

— Ești un amăgit, Leonardo...

— Sunt un om...

— Tu aiurezi...

— Eu iubesc!

Și, dibaciu, cu brațul întins, eroic, imperios, cu toate că, nu o persoană, ci o mulțime părea că-l împiedică ostentativ, el îndepărtă pe Giorgio, care continua să se roage și grăi:

— Ajunge acum!

Chipul lui de nălucă, în care nervii subtili se succeau ca sârmele de fier înroșite în foc, avea expresia unei îngâmfări supreme. Medicul și bolnavul tăcură. Cei doui prieteni rămaseră gânditori. Și după o tăcere gravă și plină de gânduri, asemeni aceleia precedând pronunțarea unei sentințe, Leonardo exclamă:

— Adio!

Giorgio rămase nemișcat și trist, ca învins de un farmec și privia cum înainta infirmul, prin frunzișul strălucitor al grădinii, sub soarele de amiazi. Aerul cald era încărcat de împrăștierea vegetațiunii roditoare. Trandafirii, salcâmii, gherghinele, verbinele revărsau parfumuri de voluptate intensă.

Pe pragul casei, Leonardo Albisi, găsi fecioara obosită și înfrântă de marele delir al așteptării. Ea întinse brațele lacome și abia putu să pronunțe numele lui:

— Leonardo..

Și el căzu înaintea ei, în genunchi, și, sărutându-i picioarele, îi zise:

— Mulțumesc!

Așa muri, primăvara, profesorul de botanică, Leonardo Albisi, în vârstă de treizecicinci de ani. Și pare că, cel mai înfocat admirator din discipolii lui, lângă trupul neînsuflețit, de pe al cărui chip dispărură semnele suferinței și pe ale cărui mâini, Caterina, nu mai fată, ci femee, vărsa nouile sale lacrimi, și-a adus aminte de cele din urmă cuvinte, ale celei din urmă lecțiuni: *„Eu văd chiar marea liniște împăciuitoare, care va trebui să reintegreze Viața întregei Creațiuni, ca un câștig pentru ea însăși, în unitatea deplină și în continuitatea ineluctabilă și eternă“*.

I. I. Biciolla

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

LEO TOLSTOI

DOI MOSNEGI

Traducere de *Theodor Inculeț*

(urmare)

II.

Și l'a înduplecat Elisei pe tovarășul său. A mai socotit, a mai gândit Efim; dimineaţa vine la Elisei.

— Haidem, dară, drept spui tu. In mâinele lui Dumnezeu e și viaţa noastră și moartea noastră! Cât mai suntem în viață și mai avem putere — trebuie să ne ducem!

Peste o săptămână s'au pregătit moșnegii de cale. Efim avea bani acasă. — Și-a luat de drum 190 de carboave, iar 200 le-a lăsat babii.

S'a gătit și Elisei; a vândut vecinului 10 stupi din prisăcărie. Și toate roiurile, câte vor fi dela 10 stupi tot vecinului să-i rămâie. A luat pe tot 70 de carboave. Restul de 30 carboave le-a adunat prin casă dela toţi; baba i-a dat tot ce a avut. Ţinea pentru înmormântare. Nora i-a dat, cât a avut la ea.

Efim Tarasici a dat toate trebile feciorului celui mai mare, și cât să cosască, și băligarul unde să-l așeze, și casa cum s'o dreagă și să o acopere. Fiște care lucru l'a luat în seamă, toate i le-a poruncit. Iar Elisei numai una i-a spus babii, că cei roi dela stupii cei vânduţi să se puie deosebit și vecinului să i se dea fără amăgeală, în cât privește despre lucrurile casnice, nici n'a pornit vorba: lucrul singur, adicâtea, va arăta, ce și cum trebuie de făcut. Doar singuri rămân stăpâni; pentru dânșii vor face cum-ii mai bine.

S'au pregătit moșnegii. Le-au copt casnicii turte, le-au cusut traiste, le-au dat obiele nouă; au încălţat moșnegii opincile cele nouă, și-au luat câte o pereche și de drum și s'au pornit. I-au petrecut casnicii până la margina satului, și-au luat ziuă bună și au pornit moșnegii la drum.

A pornit Elisei cu inima veselă și cum numai au eșit din sat, îndată a uitat de toate trebile sale. Una numai îi era în gând, ca nu cumva să'l scârbească cu ceva pe tovarășul său în cale, ca să nu zică cui-va vr'un cuvânt rău, ca să călătorească și să se întoarcă acasă în pace și dragoste cu toţii. Pășește Elisei pe drum și tot ba rugăciuni șoptește, ba zice pe de rost vieţele sfinţilor, care le știa.

Iar dacă se întâlnește în cale cu vr'un om, ori oprește de mas la cineva, stăruie cu toţii să se poarte pe cât se poate mai cu blândeţe. Merge cu bucurie. Un lucru numai nu l'a putut face Elisei. A vrut să se lepede de tabac și chiar și tabacherea a lăsat'o acasă, dar, i s'a făcut urât. Pe drum i-a dat un om o leacă de tabac. Mai răbdă, cât mai răbdă, și nu mai putea: se oprea puţin să nu-l încarce pe tovarăș de păcate și trăgea câte un tabac.

Pășeste și Efim Tarasici rar, hotărât, rău nu face; nimicuri nu grăește, dar nu-i era ușor la inimă, grija de-acasă nu-i eșea lui din cap. Tot închipuie, ce să mai face acasă, oare nu va uita, oare le-a face feciorul său întocmai, cum i-a spus. Vede mergând pe drum—că pun oamenii cartofe, ori cară gunoi la deal și gândește: oare face așa și feciorul său după porunca lui ?.

Și-i venea să se întoarcă, să-i arăte toate, singur să le facă.

III

Cinci săptămâni au mers moșnegii, opincile luate de acasă le-au rupt, de aceea își cumpărase nouă; și au venit ei la ruteni (hoholi). Venind de acasă le cereau plată și de mas și de mâncare, iar la ruteni — unul dela altul îi poftea oamenii. Și îi primeau și-i hrăneau, și nu luau bani pentru aceasta, ba încă le puneau și pâine de drum în traiste, câte odată și zarzăre. Au urcat astfel voioși moșnegii șapte sute de vrâste; au mai trecut o gubernie și au ajuns la niște locuri, unde nu se făcuse pâine. De primit, îi primeau, și parale pentru mas nu luau, dar din partea mâncărei prost stătea treaba. Pe unele locuri nici pâine măcar nu le dădeau, uneori nici cu parale nu găseau. Anul trecut, spunea norodul, nu s'a făcut nimic. Cari erau bogaţi— sărăcise, au vândut tot; gospodarii de mijloc au rămas cu nimica. dar cei săraci, apoi, azi s'au dus cu totul, azi umblă cu traista, ori acasă Dumnezeu numai știe cum se mai ţineau. Iarna măcinau coajă de copac și o mestecau cu făină, mâncau lobodă. Au stat la mas odată moșnegii într'un târgușor, și-au cumpărat cinci oca de pâine, s'au culcat, și s'au sculat de dimineaţă, ca să treacă mai mult până se va încălzi vremea. Au trecut vreo zece vrâstre, și au ajuns la un pârău; s'au așezat, au luat apă în scafă, au muiat pâine, au mâncat și s'au hodinit.

Elisei scoase tabacherea. Efim Tarasici dădu din cap:

— Cum zici, nu te poţi lepăda de un scai ca acesta ?

Elisei a dat din mână;

— M'a dovedit, zice, păcatul, ce să fac ?

S'au sculat, și au pornit înainte. Au mai trecut încă vreo zece vrâste. Au ajuns la un sat mare, l'au trecut de-a curmezișul. Era căldură mare. Elisei ostenind, ar vrea să se hodinească și să bea apă fiindu-i sete, dar Efim nu-l așteptă, el fiind mai tare de picior și cam greu îi era lui Elisei să se ţie de dânsul.

— Mi-i sete, zise Elisei.

— Du-te și bea. Eu nu vreau.

Elisei oprindu-se zise:

— Nu m'aștepta! Eu numai voi intra în căsuţa ceia de voi bea apă. Indată te voi ajunge.

— Ei bine, zise Efim Tarasici. Și s'a dus singur înainte pe drum, iar Elisei a apucat spre casă.

Elisei s'a apropiat de casă. Căsuţa nu prea mare, unsă cu lut, care se deslipise. Se vede că de mult n'a fost îngrijită, acoperișul în parte-i descoperit. Căsuţa era înconjurată cu gard. Elisei intră în ogradă, unde văzu pe prispă trântit un om tânăr, slab, camașa-i în pantaloni, ca la ucrainieni. Se vede că s'a culcat omul la umbră, iar soarele s'a întors acuma drept la dânsul. Sta culcat și nu dormea. L'a strigat Elisei, cerând să-i dea apă, — omul însă n'a răspunde nimic. Ori e bolnav, ori e morocănos, gândi Elisei, și s'a dus spre ușă. Aude plângând două glasuri copilărești. Elisei bătu în ușă: „Stăpânilor!". Nu răspunde nimeni. „Creștinilor!" Nici o mișcare. „Robii lui Dumnezeu!". Nici un răspuns. Elisei vrând să plece, aude de după ușă cum parcă cineva oftează. Oare nu s'a întâmplat vreo nenorocire cu oamenii aceștia? Trebue de văzut.

Elisei intră în casă.

(Va urma).

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Cei ce s'au dus.

ION ELIADE RĂDULESCU

— —

Zilele din urmă s'au împlinit cincizeci de ani dela moartea luptătorului neobosit pentru redeşteptarea românizmului, pentru cultivarea limbei naţionale, pentru liberarea de sub jugul străin, pentru o viaţă mai bună şi mai demnă de strălucita obârşie a neamului nostru: Ioan Heliade Rădulescu.

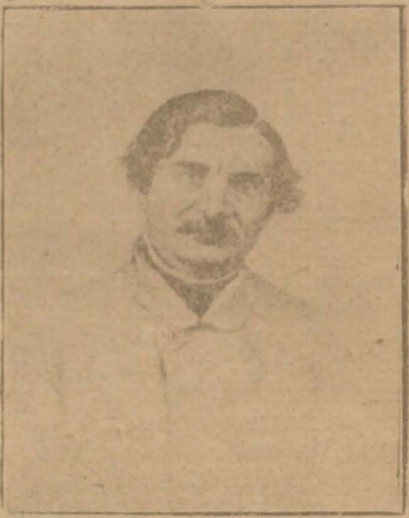

Eliade se născuse la 1802, învăţase carte la şcoala românească dela Sf. Sava, vechea şcoală rămasă de a doua mână de când se înfiinţase la Măgureanu noua şcoală grecească pentru fii boerilor din protipendadă.

Aci auzise, împreună cu pleiada de tineri entuziaşti, — cari erau să întemeeze adevăratul învăţământ naţional, — cu Petrache Poenaru, cu Simion Marcovici, cu Eufrosin Poteca, cu Costache Moroi, învăţămintele pline de dragostea de ţară, una pentru toţi românii de pretutindeni, pe care le adusese în ţară modestul învăţător din Avrigul Ardealului: Gheorghe Lazăr.

Spirit vast, omnilateral, îmbrăţişând în activitatea lui toate manifestaţiunile intelectualităţii: literatură, artă istorie, ştiinţă, politică, energie neînfrântă, hotărâre nestrămutată, Ioan Heliade Rădulescu, predomină cu personalitatea sa uriaşă, în istoria veacului al nouăsprezecilea. E în fruntea societăţii filarmonice, e în fruntea „Curierului de ambe-sexe", e în fruntea operei culturale de traduceri din marii autori străini, e în fruntea şcoalei literare de pe vremuri, în fruntea mişcării italianiste, în fruntea revoluţiunei şi a guvernului provizoriu din 1848. Entuziast, corect, neînduplecat faţă de compromisurile politice, titan al renaşterei noastre.

„Eliad zidea din visuri şi din basme seculare
„Bolta biblicelor sfinte, profeţiilor amare,
„Adevăr scăldat în mite, sfinx pătrunsă de'nţeles
„Munte cu capul de piatră de furtună detunată,
„Stă şi azi în faţa lumii o enigmă neexplicată
„Şi veghează o stâncă arsă dintre nouri de eres"

A zis Eminescu, încercând să măsoare cu mintea prodigioasa personalitate a lui Eliade.

Şi azi când cincizeci de ani şi-au scuturat uitarea peste cenuşa Marelui patriot, azi când nici nu s'a gândit oficialitatea română să serbeze amintirea unuia dintre cei mai mari fii ai neamului, „Moldova dela Nistru„ crede de datoria sa să aducă prinosul său de veneraţiune celui ce a fost Ioan Heliade Rădulescu şi să aducă aminte epigonilor, măcar în câte-va cuvinte, gloria nepieritoare a Marelui apostol al reînvierei.

PARERILE UNUI SOLITAR

— —

UN TRECUT FRUMOS

In anii 1917—1918, când România sângera de durere, Basarabia şi mai ales oraşul Chişinău era oaza de popas a scriitorilor şi intelectualilor din toate unghiurile gliei strămoşeşti, astă-zi pe vecie unite.

In acest ungher întunecat al culturei româneşti, au plâns durerea lor şi s'a oţelit credinţa în mai bine, bănăţenii dârji, moţii viteji, ardelenii stăruitori, moldovenii blajini, olteanul şi munteanul din ţara cotropită, cei ce aveau odată Bucovina precum şi cei fără cămin din crestele şi văile Pindului, unde răsună numai ecoul durerii, de mult fiind secat izvorul lacrimilor.

Pe acest pământ la olaltă cu moldovenii basarabeni idealişti şi primitori, un mănunchiu de literaţi, scriitori, savanţi, istorici, cei mai vajnici luptători s'au adunat în jurul steagului: „Românul în veci nu piere".

Şi în vremurile acelea, oraşul acesta înstrăinat de sufletul magic românesc, era vestitorul zilelor de slavă pentru toţi cei ce sângerau, era credinţa mântuirei, în cei ce şovăiau, era măreţia geniului şi a cuvântului scris românesc ce sfida pe cei ce credeau că pot zăvorî în lanţuri geniul neamului nostru de veacuri îndârjit, era solul nădejdei şi izbăvirei, era îndârjirea în lupta spre mai bine.

* * *

Dar vestitoarele primăverei şi reînvierei ne-au părăsit spre a se reîntoarce la vechile lor cuiburi, unde erau la ei acasă. Şi cei puţini ce au rămas mulţi aşteaptă prilejul de ducă.

* * *

De ce după atâta sbucium şi strălucire, această faţă posomorâtă?

Fiindcă mişcarea culturală, acel sbucium sufletesc şi politic fericit în roade, a fost o nevoe a neamului întreg, înfrigurat în creiarea unei României noui, mare şi puternică, iar fărâmiturile forţelor cădeau şi Basarabiei. In acea vâltoare nu era în totul vreme la gândul numai a desţeleni ogorul, unde plugul culturei româneşti de abea trăsese câteva brazde prea puţin adânci.

* * *

Să nu negăm că această mişcare a răscolit şi sufletul moldoveanului dintre Prut şi Nistru. Cărarea este făcută. Să desăvârşim cărarea în drum bătut.

* * *

De acum în colo, cuvântul şi fapta trebue a sta în braţul vânjos al băştinaşilor acestui bogat al ţării. Greutatea sarcinei de pe umerii noştri e mare şi spinoasă, izbânda este darul în credinţă şi voinţă.

Şi precum pământul blagoslovit al Basarabiei dă belşug de roade, iar altă dată stegarii ei Haşdeu, Russo, Donici, erau făclia luminei, să facem să fie o grădină sufletul, o mândrie a întregului neam şi să se înalţe luceferii culturei româneşti pentru ziua de mâine.

Tari în voinţa noastră, curaţi la cuget şi iubitori ca frate a acestui norod, se poate şi va fi.

In aşteptarea mirelui să nu lăsăm să se stingă candela vegherei.

Cei chemaţi să vie, să intre în altar, cei nechemaţi nu au ce căuta.

* * *

In cartea veacurilor poporului românesc, la fila anilor 1917—18, Basarabia şi oraşul Chişinău, vor fi amintite, pentru întărirea graiului şi scrisului românesc, nădejdea României întregite, idealul fără prihană, a cărei solie şi vestitor, ursita a făcut-o să fie.

Th. L. Duma
fost deputat

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Tristu-mi suflet....

—

Tristu-mi suflet? Ciocârlie
Ce se 'nalţă cântătoare
Să se scalde în lumina
Poeziei – strop din soare.

El în versuri din piept rupte
Cântă azi şi cântă mâne
Tot amarul suferinţii
Şi-al durerilor păgâne:

Căci un sbucium mi-a fost viaţa,
Numai sbucium şi-alergare
După o lume 'nchipuită
Pe pământ ce rost nu are.

Azi, când pierde 'mpărăţia
Frumuseţilor divine
Trudnic ţipă tristu-mi suflet
Ca un vultur pe ruine;

Dar semeţ şi dârz şi mândru
Pe un val de armonie
Spre târâm de stele sboară
Ca voioasa ciocârlie.

El durerea o cunoaşte
Dar înfrângerea n'o ştie....
— O sărmane, triste suflet,
Ţi-a dat soarta grea solie!...

Tu n'ai clipă de odihnă
Şi un demon te munceşte —
Poezia când se naşte
Şi mâhnirea ta sporeşte!

Nuşi Tulliu

Fiori de primăvară

—

Amurgul îşi cerne lumina
Subt cerul întins şi senin;
E plină de cântec grădina...
Amurgul îşi cerne lumina
Iar umbra-i s'aşterne deplin...

In liniştea sfântă a sării
De-argint par salcâmii din drum;
Suavele flori, înstelării,
In liniştea sfântă a sării,
Inalţă cântări de parfum...

Şi 'n sara aceasta târzie,
Cu linişte, vis şi pustiu,
Mi-i gândul la tine, Marie...
Şi 'n sara aceasta târzie
Eu plâng... aşa... fără să ştiu...

Al. Terziman

LA RAZBOENI

Un duşman în luptă-i prins
Şi legat cu grijă mare
Şi de mîni şi de picioare,
Iară cel ce l'a învins
A plecat la Vodă 'ntins.

Doamne, după vrere, pot
Să-l sfîşii, cer răzbunare,
'Ni-e duşman şi e în stare
Să ne facă rău, socot,
Vreau să-i scurg sîngele tot.

De la dînsul am primit
Două răni; şi drept răsplată
Cer viaţa lui, să-mi fie dată;
Sunt de-ajuns de răsplătit
Pentru cît am suferit.

Vodă gîndului s'a dat,
Unul i-a purtat credinţă,
Iar cel-alt după putinţă
Viaţa lui şi-a apărat;
Gîndul fulgeră-a păcat.

Bine, zice Vodă, laţi-l,
Vrerea-ţi să se 'ndeplinească,
Dar,... osîndă creştinească
Nu păgînă, Deslegaţi'l
Să se roage-acum lăsaţi'l.

Osînditu 'ngenunchiază
Şi se roagă-aşa fierbinte,
Toţi stau în luare-aminte.
Ce'l de-l cere greu oftează;
Insuşi Vodă lăcrămează.

Terminîndu-şi ruga bietul
Osîndit îşi face roată
Ochii către Domn şi gloată,
Liniştit apoi cu 'ncetul
Işi descoperă larg pieptul.

Vodă smuls ca dintr'un vis
Se ridică, mîna-i dreaptă
Face semn celor ce-aşteaptă
Să'l urmeze cum e scris,
Drum prin gloată şi-a deschis.

S'a oprit din mers de-odat'
Aruncînd blînda-i privire
Inspre cei cu învrăjbire.
Unul blînd de 'ndurerat
Altul parcă ruşinat.

Cel ce-a 'nvins s'a ridicat.
— Doamne cugetul mă ceartă
Eu îl iert, Te rog de'l iartă;
Poate-acasă a lăsat
Ce lăsă-i eu, şi-i păcat!...

„Alta nici că pot s'aştept,
Ştiu eu firea romînească,
Voia-ţi să se 'ndeplinească";
Toţi în cor strig să trăiască
Ştefan Vodă bun şi drept!...

Nicolae G. Nicolescu

Chişinău 15 Mai 1922.

Lasă

—

Ca să-mi eşi în cale
Dorul meu curat,
De atîta vreme doară
Ţie ţi l-am dat.

Lasă-mă-să cat in ochi-ţi
Mintea să-ţi aprind,
Şi cu braţele de marmur
Gîtul să-ţi cuprind.

Să-mi surîzi, grijile toate
Chinul să-mi omori
Ca să simt că am în tine
Vrajă şi comori.

Leneş trupul meu să cadă
Lasă-l l-al tău piept,
Mângerea veţii mele
Dela tine aştept.

Unda Molis

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

VIAȚA ȘI LUPTELE LUI ȘTEFAN-CEL-MARE

de SERGIU V. CUJBĂ

In vara aceastâ se împlinesc patru sute optsprezece ani dela moartea Voevodului, care avea să umple lumea cu strălucirea vitejiei sale, arătând că din sânul de-atâtea ori cotropitului, oropsitului și umilitului popor românesc, se ridică in vremi de primejdii, bărbați binecuvântați, cari conduc poporul pe noi drumuri de izbândire, făcându-l să renască precum pasărea foenix, din însăși cenușa restriștilor străbune..

Să cinstim dar amintirea Domnului Ștefan, nu numai ca pe o călăuză neînfrântă în vremuri de zbucium, dar și ca pe o întrupare a virtuții poporane.

Căci din fragedă tinerețâ, Ștefan, in unire cu poporul său trebui să tragă spada pentru a-și cuceri drepturile și a-și răzbună moartea părintelui, ucis mișteleşte de către insuși fratele său, Petru-Aron. Ștefan-Vodă suferi in pribegie și luptă cu înversunare până reuși să-și ea in stăpînire tronul. De aci înainte, toată domnia lui Ștefan nu fu decât un șir de lupte aproape neintrerupte cu Secuii, Tătarii, Ungurii și Turcii. Mai în toate bătăliile, Voevodul spulberă pe dușman prin întocmirea iscusită a planului de luptă, prin alegerea potrivită a locului,prin repeziciunea fulgerătoare a atacului, dar mai ales prin vitejia sa neinfrânată cu care îmbărbăta pe ai săi.

In loc să fie ajutat de către frații săi de pe tronul Munteniei, el a fost de cele mai multe ori vrăjmășit de către dânșii și Muntenii și Moldovenii, in loc să fie uniți in potriva dușmanului obștesc, Turcul, se loviră de multe-ori in lupte frățești. Vrăjmașii Românilor s'au folosit veșnic de aceste certuri și Ștefan avu să înfrunte astfel o mulțime de năvăliri din partea vecinilor cari îi râvneau domnia,

Dar Ștefan a știut mai in totdeauna să le ție piept și a uimit pe toți Craii creştinătății prin puterea brațului său. Vestea despre dânsul trecuse departe hotarul Moldovei, peste nouă mări și țări, până in Impărăția depărtată a Perșilor, care i-au slăvit iscusința inluptă, căutând prietenia sa.

Minte veșnic ne-adormită, voință veșnic neinfrântă, inimă de tată cu adevărat, Ștefan-Vodă și-a meritat porecla. Nici odată nu a vărsat sânge fără nevoe ci numai primejdia țării il făcea să tragă spada. A fost crunt la mânie dar drept și repede la răsplată și pe țăranii lui oșteni, i-a iubit ca pe frați. Sprijinit pe dânșii, a izbutit împotriva dușmanilor de multe ori înzeciți.

De nu era nestatornicia domnilor munteni, de nu era vecinii trădători cari să-l părăsească la strâmtoare, Ștefan ar fi înfrânt cerbicia turcească și poate că istoria noastră ar fi luat un alt drum și poporul nostru ar avea azi o altă soartă.

Căci Ștefan era Voevodul care putea stăpâni așa vremuri întunecate și era născut să domnească asupra noroadelor Dar sprijinit numai pe credincioșii săi, boeri și țărani, și-a cheltuit toată virtutea ca să-și apere căminul de hrăpitorii creștini și păgâni, făcând minuni de bărbăție și ținând piept Turcului spaima lumii.

Fie ca icoana iubitului Voevod să ne stea vie veșnic in minte, ca un simbol al țăriei strămoșești, și ca un semn neperitor, că soarta incunună totdeauna pe cei ce luptă, sufere și rabdă fără preget și până la urmă, pentru izbăvirea neamului și înălțarea lui.

Tinerețea

Eroul moldovean s'a născut în satul Borzeștii, în ținutul Bacăului, pe la 1436, și a fost fiul lui Bogdan Vodă și nepotul lui Alexandru-cel-Bun.

Copilăria și-a petrecut-o la țară, între fii de săteni, pe cari de mic a învățat să-i prețuiască și să-i iubească. Incă de pe când Bogdan se războia cu neamurile vecine, tânărul Ștefan învăță greul meșteșug al războiului, stând totdeauna alături de părintele său, care-l îndruma prin pilde și sfaturi.

Dar apriga soartă vru să-i răpue acest sprijin temeinic al tinereţelor sale, căci Bogdan-Vodă fu ucis prin trădare de către însuși fratele său Aron, în Octombrie 1451.

In urma acestora, tânărul fiu de domn pribegi prin țări străine, pe când ucigașul se urcă pe tronul pătat de sânge al Moldovei, sub numele de Petru Voevod. Acesta închină țara turcilor care năvăliseră din Asia cu o putere uimitoare, luând Țarigradul în 1453.

Lupta cu Petru Aron

Scurt timp după aceea, tânărul Ștefan începu, cu ajutorul lui Vlad Țepeș, Domnul Munteniei, lupta aprigă pentru a pedepsi pe ucigașul părintelui.

Oastea lui Petru și vitejii lui Ștefan se loviră de vre-o câte-va ori și Petru-Vodă trebui să fugă.

Ștefan fu uns ca Domn al Moldovei de către Teoctist Mitropolitul, în strigătele de bucurie ale boerilor și norodului.

Țara era mâhnită de soarta ei de pân'acuma, sfâșiată de luptele pețitorilor domnești, cotropită de dușmani. Ea vedea în Ștefan pe izbăvitorul iubit al tuturor relelor. De aceea când după înfrângerea lui Petru Aron (în 1457), el întreabă poporul în Câmpia Dreptății de-l vrea ca Domn? Toată suflarea moldovenească răspunse într'un glas: „In mulți ani dela Dumnezeu să domnești, Doamne".

Ștefan întărește țara

Indată după urcarea pe tron, Ștefan începu să întărească țara, atrăgând în parte pe boerii lui Petru, făcând judecăți drepte și adunând oșteni oțeliți. El le împărți steaguri, le puse căpetenii iscusite pentru a pregăti oastea ce avea să înfrunte în curând urgia semilunei. Cu vecinii săi Poloni, căută să trăiască în bune înțelegeri, pentru a avea un ajutor în vreme de primejdie. Legătura de pace se statornici de-o parte și de alta prin făgădueli înălțătoare și în urma acestora, mai toți boerii pribeagului Petru trecură de partea tânărului leu al Moldovei.

El strânse astfel toate puterile vii ale țării, pregătindu-le să ție piept cu tărie, primejdiilor mari și multe ce aveau să izbească în curând răbdătorul pământ al Moldovei.

Intre acestea Vlad Țepeș respingea cererea de tribut al Turcilor cari cotropiră țara românească. Vlad îi învinse într'o crâncenă bătălie, trăgând pe toți prinșii în țapă, după obiceiul său. Luptele acestea cu Turcii erau protivnice lui Ștefan, căci din pricina războiului, negoțul moldovean tânjea foarte.

Ștefan Voevod nu-i erta de asemeni lui Vlad că ținea cu Ungurii ce adăpostiseră pe omorâtorul lui Vodă Bogdan.

Domnul moldovean crezându se sigur de sprijinul polon, prin încheerea legăturii de prietenie, vru să-și răsbune pe Unguri; deci năvăli în secuime și o prădă strașnic.

Petru Aron se adăposti la curtea lui Vlad, pentru care lucru se începu răsboiul frățesc între Ștefan și Vlad. Domnul Moldovei vru să recucerească cetatea Chilia, stăpânită înainte vreme de Moldoveni.

Sultanul Mahomet năvăli din nou în Muntenia în fruntea unei armate puternice, vrând să prefacă țara în pașalic turcesc.

Intr'o noapte întunecoasă, Vlad izbi cu putere pleava de Turci, iar când păgânii se strânseră pentru a nimici pe Munteni, ei se retraseră, pornind să se lovească cu Ștefan al Moldovei care împresurase Chilia. Viteazul Domn nu reuși să ia cetatea, ci rănit la picior se retrase spre Suceava, scaunul domniei sale.

Turcii de asemenea se retraseră, lăsând ca Domn protivnic lui Vlad, pe fratele său, Radu-cel Frumos; Vlad părăsit de Turci ceru ertare dela Sultan, însă solul său fu prins de către Radu-cel Frumos și predat craiului unguresc, Matiaș. Acesta prinse pe Vlad, aruncându-l în închisoarea Visnegradului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Luptele cu ungurii

In Iulie 1463, Ştefan-Voevod ia în căsătorie pe Evdochia, sora cneazului din Chiev, vestit războinic. Nunta se serbă cu mare alaiu în scaunul din Suceava, în faţa strălucitului cler moldovean. Dar după patru ani de convieţuire, Doamna muri. Inainte de moartea soţie sale, Ştefan ia Hotinul dela Poloni şi porneşte asupra Chiliei, puternica cetate dela Dunăre. După o împresurare de trei zile întregi, Chilia îşi deschise porţile. Paznicii ungari fură tăiaţi, iar d'asupra cetăţei fâlfâi mândră, stema moldovenească, arătând vitejia Voevodului. Cetatea fu deschisă negoţului întregei lumi răsăritene, care ducea prin aceste locuri toate bogăţiile Asiei spre apus.

Craiul Matiaş nu putu să sară într'ajutorul cetăţei, căci Ardealul ferbea de o groaznică răscoală. Negustorimea şi poporul erau sătui de biruri şi de aspra cârmuire ungurească.

Dar răscoala se stinse repede, căci craiul Matiaş porni cu o armată de 12000 oameni, şi aduse iarăşi Ardealul sub ascultarea sa. Craiul prinzând dovezi cum că Ştefan-Vodă ajutase pe răsculaţi, vroi să-şi răsbune şi porni asupra Moldovei, luând cu sine şi pe Petru ca să-l puie din nou pe tron.

Lupta dela Baia

Craiul ungur intră în ţară pe la începutul toamnei, în fruntea unei oşti de 40.000 oameni, întovărăşit de căpitani străluciţi.

Curăţi trecătorile şi ajunse la Trotuş, pe care îl găşi pustiu ca şi toate satele ce întâlni în drumul său. Apoi trecu prin Bacău, pătrunse în Roman, împrejmuit cu întărituri de lemn, pe cari le arse şi sosi, la Neamţu. Mergând de-a stânga Siretului, craiul Matiaş ajunse la Baia, pe atunci un târg aproape săsesc, cu două biserici papistaşe şi un turn de apărare. Târgul era pustiu, căci ţăranii lui Ştefan se retrăseseră în codrul din apropiere, aşteptând să se repeadă asupra vrăjmaşului.

Craiul aflând despre aceasta, se puse în fruntea a 200 de ostaşi oţeliţi în războaie, iar restul armatei îl aşeză prin diferite locuri mai slabe ale cetăţii.

In puterea nopţii, Moldovenii se repeziră cu un chiot sălbatic asupra târgului cufundat în odihna chefului, vârând groaza morţii în armata Craiului, care se lupta cu desnădejdea perzării prin uliţile înguste. Ostaşii lui Ştefan deteră foc din toate părţile târgului, şi Ungurii zăpăciţi de beţie, de fum şi de vâltoaiea care încinsese toată întinderea se ucideau între ei, sau cădeau pradă răzbunării moldoveneşti.

Trufaşul Matiaş învins şi rănit în spate, d'abea scăpă pe targă, spre Oituz, lăsând în mormântul de flăcări mii de oşteni, steaguri şi arme preţioase.

Astfel ştia Ştefan-Voevod, să pedepsească pe încălcătorii patriei sale.

Pentru a preîntâmpina o nouă năvălire ungurească, Ştefan reîntări legăturile cu craiul polon. Ambii stăpânitori îşi făgăduiră sprijin armat, în timp de primejdie.

Sigur din această parte, Ştefan se aruncă din nou asupra secuimei, în fruntea unei armate de boeri şi curteni, apoi prinse prin viclenie pe duşmanul său Petru Aron, şi-i tăie capul, răzbunând astfel uciderea mişelească a părintelui său.

Luptele cu păgânii

D'abia astâmpără pentru un timp pe hrăpitorii vecini, şi noui primejdii începură să ameninţe puterea viteazului Voevod. Tătarii ca nişte lăcuste blestemate, se revărsară asupra şesurilor moldovene, în vara anului 1469, arzând, prădând şi robind totul în cale şi lăsând înurma lor vaete şi blesteme.

Cântec de orb

—·—

Când noaptea îşi închide a ei fereastră
Şi soarele mângâe—al meu obraz
Şi mă salută, cu parfum din glastră,
Vrăjit, îi dau salutu—mi din pervaz.

Noroc eu îi urez şi îmi urează
Noroc el. Şi-l privesc stând abătut,—
Ne-a dat doar lipsuri cela ce crează:
Eu, orb sunt de un ochiu şi el e mut!

Şi el nimica mie, el, nu—mi cere,
Iar eu nu pot urca la el să—i dau ;—
Ci, îndemnat de calda - i mângâiere,
Eu, din imensu—i glob, lumină iau.

... Cu toată marea sa mărinimie—
Eu sunt cuminte şi aşa trăesc:—
Din al său aur, din lumina—i vie,
Cu ochiu - mi, doar jumate îi răpesc...

6 Maiu 1922. **I. I. Biciolla**

Oprită de dealuri în fuga ei sălbatică, tătărimea Hanului Mamac dete piept cu călăreţii lui Ştefan şi fu zdrobită, retrăgându-se în pripă peste Prut. La satul Lipia, din ţinutul Sorocei, călăreţii lui Ştefan ajunseră din urmă pe păgâni, îi căsăpiră, luând o mulţime de prinşi, între care şi pe fiul şi fratele Hanului. Căpetenia tătărească în trufia ei, ceru liberarea prinşilor, sub groaznice ameninţări. Ştefan răspunse că pe acele vremuri, unor hrăpitori de ţară: el puse să rupă în patru pe fiul de Han, trase în ţeapă pe soli, iar cel din urmă cu nasul tăiat, fu trimis să dovedească Hanului neînfrângerea viteazului Voevod.

Zidirea mănăstirei Putna

După aceste izbândiri, Ştefan îşi ridică gândul, spre cel ce ţine în mâna sa, soarta noroadelor. Drept recunoştinţă, Domnul puse să se ridice o falnică mănăstire, pe apă repede a Putnei, la poale de dealuri păduroase.

Povestea spune, că Domnul hotărî locul unde să se aşeze altarul sfintei Mănăstiri, trăgând o săgeată din arcul său puternic. Astfel, prin voia proniei, săgeata dobândise isbânda şi tot ea arătase unde să se înalţe prinosul de recunoştinţă pentru atâtea izbânzi.

In 1469, locaşul de închinare fu gata şi sfinţirea se făcu în faţa întregului cler moldovenesc, a Curţii şi a ostaşilor credincioşi.

Arderea Brăilei

Dar d'abia spălase Domnul spada mohorîtă de sângele vrăjmăşesc şi norii războiului întunecară iarăşi zarea. Ştefan Voevod văzând pe Turcii încurcaţi într'un război cu ţara Veneţiei, se pregăti în contra omului lor, Radu-cel-Frumos, şi în mijlocul iernei, se repezi ca un vultur, asupra Brăilei, cetate bogată şi vestită, şi o dete pradă flăcărilor. Apoi îndată se întoarse în scaunul domniei, şi pentru a opri o năvălire a Radului, ajutat de Turci, trimise din nou după ajutorul Craiului polon.

Acesta în mândria lui, ceru ca Ştefan să vie în fiinţă să i se închine. Ştefan de astădată scăpă de umilinţă; jură numai în faţa solului crăesc, făgăduind să vie singur să recunoască legăturile în faţa Craiului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Trădarea contra lui Ștefan

Dar arderea Brăilei nu lăsă să doarmă pe Domnul muntean. El cotropi pământul Moldovei, în iarna următoare. Primejdia era mare, căci în sfatul domnesc se strecurară vânzători. O parte din boerii lui Ștefan făcură crâncenă legătură de a vinde pe domnul lor, pentru a scapa de atâtea frământări și lupte. Ștefan Voevod fu vestit la timp de urzeala mișelească, și crâncen la mânie, precum era iute la răsplată, prinse pe trădători și-i trecu prin ascuțișul spedei.

Periră astfel marii boeri, Isaia și Negrilă, precum și Alexe Stolnicul. Apoi pentru a avea totdeauna oameni vânjoși, el premeni pe toți pârcălabii cetăților, punând boeri în floarea bărbăției și încercați în războaie.

Noui lupte cu Radu

Astfel pregătit din nou pentru luptă, el se aruncă asupra Domnului muntean și la Soci, în ținutul Bacăului, îl zdrobi cu desăvârșire, prinzându-i semnele domniei, schiptrul și buzduganul, prea grele pentru moleșitul braț al Radului. Toți boerii acestuia, afără de doui, fură tăiați, căci ei ținând cu păgânii, Ștefan socoti că erau tot așa de primejdioși.

Dar Radu, unealtă a Turcilor, nu conteni cu răutățile, el pregăti o nouă năvălire în potriva Moldovei punând să se ridice cetatea Craciuna d'asupra râulețului Putna, iar ca să-și apere țara, zidi cetatea Teleajenului, mai apoi Bucureștii ce stăpânea drumul turcesc spre Giurgiu. Ștefan răspunse tot prin întărituri, astfel că cetățile vrăjmașe stau acum față în față.

Dar Radu, nu mai avu sprijinul ungurilor, căci craiul Matiaș era încurcat într'un războiu în potriva lui Cazimir, fiul Craiului polon, ce-i râvnea domnia. Domnul muntean fu părăsit și de Turci, invăluiți într'un războiu cu Uzun Hasan, căpetenie a Turcomanilor, ce vroia să puie mâna pe Țarigrad. Astfel Ștefan Voevod se folosi cu iscusință de aceste slăbăciuni și războaie ale vrăjmașilor săi, odihnindu-și țara de atâtea izbeliști, inoind și întărind viteaza lui armată.

Ca să ție în frâu pe Radu-Voevod, el îi puse înainte pe un pribeag poftitor de domnie, anume Laiotă, fiul lui Dan II, ce se lovise cu Turcii. Acesta se și urcă pe tronul Munteniei cu ajutorul lui Ștefan.

In acelaș an, 1472, Ștefan sili pe Secui să i se închine pe seama noului Craiu al Poloniei și să-i dea dăjdii, precum și un ajutor ostășesc, din zece oameni unul.

Stapân pe o clipă de liniște, Viteazul Voevod serbă cu mare alaiu a doua căsătorie cu Maria de Mangop, dintr'un neam strălucit și vechiu, ce purtase pe frunte coroană de împărați ai Bizanțului.

Maria nu avu norocul să dăruiască prunci lui Ștefan și lovită la inimă de atâtea nenorociri și războaie se stinse încet la Suceava, după ce văzuse pe păgâni măcelărindu-i neamul întreg și dărămându-i cetatea părintească.

Fuga lui Radu

Intre acestea, veneau din răsărit vești de mari bătălii, între cele două neamuri de păgâni. Turcomanii și Turcii, Ștefan Voevod avea astfel prilej să lovească pe Radu. La începutul toamnei, oștile frățești se izbiră la Râmnicu-Sărat și după o luptă de trei zile, Domnul muntean dete bir cu fugiții, urmărit de cetele moldovene până aproape de București. Intr'o noapte, Radu fugi spre Giurgiu, lăsând în mânile învingătorului cetatea de pe Dâmbovița, toată visteria sa, precum și pre soția și cele două fiice ale sale.

Ștefan-Vodă și Laiotă intrară cu mare alaiu în cetatea învinsă și după ce domnul moldovan luă cu sine visteria, o mulțime de steaguri și pe familia domnului fugit, se întoarse la Suceava, lăsând in urma sa ca voevod al Munteniei pe Laiot Basarab.

Lupta cu Domnul Munteniei

Noul Domn nu apucă să între în a doua lună de cârmuire, căci Turcii făcând pace cu seminția protivnică din Asia, năvăliră în Muntenia, bătură pe Laiotă, gonindul până la târgul Bârlad.

D'abia se pregăti Ștefan să-l respingă și păgânii se retraseră tot așa de repede precum veniră, jăcmănind în drumul lor toată Muntenia. Astfel se părea că Ștefan era să aibă odihnă în acest an, căci Radu murise iar Laiotă văzându-se prea slab, ceru ertare de la Sultan, împăcându-se cu păgânii, în ciuda creștinătății întregi. Dar Turcii ameniuțau iarăși Moldova, și în aceste clipe grele și acest Domn muntean trecu de partea lor.

Așa dar, Ștefan căută să-l înlăture, punând în locul lui pe Basarab cel tânăr, ce se pripășise pe lângă Voevozii Ardealului.

Ștefan se înțelese cu aceștia, apoi în Octombrie porni în potriva Teleajenului, tăiă pe toți protivnicii săi și puse in scaunul Munteniei pe Basarab cel tânăr, prieten al Ungurilor. Turcii stricară rânduiala Domnului, pornind prin mijlocul ernei în potriva țărilor românești.

Ștefan tăbărî iarăși la Vaslui, așteptând pe crâncenul dușman, în mijlocul boerimei întregi și a vitejilor țărani, cari ardeau de dorul luptei.

Domnul cu întreg poporul, jurară pe cruce, că de vor scăpa de primejdie, vor posti numai cu pâne și apă, patru zile în rând.

Luptele cu Turcii

Ștefan își pregăti oastea de țărani, căci Suliman, beglerbegul Greciei, trecu Dunărea în fruntea a 100.000 oastași, tot unul și unul, având cu sine 20.000 țărani din Bulgaria, pentru deschiderea drumurilor și ducerea zaherelelor.

Bietul Laiotă fu târât de Turci în urmă, pentru ca înfruntea boerilor să dea lovitura de moarte fraților din Moldova.

Turcii ajunseră la Milcov, trecură Siretul și înaintea lor se întindea acuma pustiul de târguri pârjolite și de bălți otrăvitoare. Toată suflarea moldovenească se retrase la munte și Turcii se luptau acuma cu lipsa și cu drumurile mocirloase, hărțuiți din toate părțile de Moldoveni, cari năvăleau pe neașteptate, apoi piereau din cale, semănând moartea și groaza în rândurile dușmanului slăbit.

Ștefan își așeză oastea nu departe de Crasna.

Bătălia de la Podul-înalt

La vărsarea prin mlaștini a Racovățului în Bârlad, era un pod puternic, trecătoare a negustorilor ce se îndreptau spre țara Leșească..

De jur împrejur, Ștefan își așeză tunurile, iar la marginea unui codru, călăreții Secui și oastea țărănească

D'abia începură Turcii să treacă podul într'o dimineață cețoasă și tunurile lui Ștefan bubuiră groaznic, prăbușind podul în răcnetele de spaimă și durere a

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

In ore de tristeţă...

In ore de tristeţă, suferinţi
Când sufletu mi suspină-amar şi plânge,
I-mi pun în palme tâmplele fierbinţi,
Gândesc... şi văd cum viaţa mea se stânge..

*

Şi-mi pare atunci că sunt de toti uitat,
O biată umbră fără nici un nume,
Ca piatra 'n drum aşa-s şi eu lasat
Strein în valurile rèci a lumei..

*

Se stânge mele zile şi seduc, se trec,
Dar n-am văzut o rază de iubire,
In jale trista viaţă o petrec
Sperând zădarnic la o fericire...

Anton Luţcan

mulţimei de păgâni. Nu se desmeticiră bine Turcii şi o ploaie omorâtoare de săgeţi învălui păgânimea, vârând spaimă în Spahii crescuţi în priveliştea morţii. Călărimea turcească se repezi asupra Secuimei, călcând o mare parte în picioarele cailor şi descoperind rândurile ţăranilor moldoveni, cari se repeziră asupra urgiei păgâne, tăind, doborând şi strivind totul în calea lor.

Toată armata vrăjmaşă, călăreţi, tunuri şi pedestrime, fu spulberată în toate părţile de gheoaga moldovenească, lăsând în urmă o bogăţie întreagă de arme, steaguri şi merinde.

Acum începu urmărirea nemiloasă a oastei duşmane, care turbată de spaimă, se topia pe fiecare zi, înghiţită de riuri gheţoase şi de lacomele mlaştini.

Miile de prinşi, fură traşi în ţeapă ca să slujească de pildă trufiei păgâne, dè cum ştia să răsplătească Ştefan încălcările moşiei strămoşeşti.

Nici o ertare nu fu.

Acelora care cereau să fie răscumpăraţi, dând averi nemăsurate, Domnul moldovan le răspunse: „Dacă aveţi atâţea bani, ce aţi căutat la mine?“

După postul de patru zile făgăduit, Ştefan se retrase în scaunul domniei sale, dete drumul pe la căminurile lor vitejilor tovarăşi, apoi vesti pe toţi împăraţii apusului despre marea lui izbândă, scriind:

Când am văzut noi aşa oaste mare, ne-am ridicat vitejeşte cu trupul nostru şi armele noastre, şi le-am stătut impotrivă şi cu ajutorul lui Dumnezeu a tot puternic, am invins straşnic pe acei duşmani ai noştri şi ai creştinătăţii întregi, şi i-am sfărâmat, şi i-am călcat în picioare“.

Răzbunarea Sultanului

Sultanul Mahomet, cuceritorul Stambulului, turbat de mânie, se hotără să răzbune groaznica întrângere suferită. El pregăti deci o flotă puternică şi o armată în stare să prăpădească pe Ştefan cu tot neamul său.

Domnul Moldovei ştia ce-l aşteaptă, de aceea trimese în toate părţile la Craii creştinătăţii după ajutor, mai ales la Craiul polon, care îi făgădui. Dar polonii învăţaţi cu vorbe late, lăsară pe Ştefan în voia soartei sale.

Domnul Moldovei se îndreaptă spre Craiul Matiaş, cerând să uite cele întâmplate între dânşii, faţă de primejdia obştească. Craiul trimese d'abia 300 Secui. Leul Moldovei nu-şi perdu cumpătul, ci hotără să moară sau să învingă. El îşi întări tabăra la Iaşi şi trimise pe cumnatul său, Alexandru, să apere Caffa şi ţara sa Mangopul. Dar Turcii luară înapoi cetatea, tăiară pe Moldovenii de acolo, şi uniţi cu Tătarii, porniră contra Cetăţii Albe.

Ştefan inteţi cererea către Craiul Ungariei, făgăduind sprijinul său în vreme de primejdie. Matiaş dete drumul lui Vlad din închisoare, se învoi să ajute pe Ştefan dându i drept adăpost în Ardeal cetatea Ciceiul şi împăcă pe Ştefan cu Vlad care se duse în Bosnia, unde se lovi cu Turcii.

Sultanul ceru, sub groaznice ameninţări, haraciul pe trei ani de zile, pe toţi prinşii din războiul de la podul-înalt, iar ca ertare, pe fiul Domnului.

Ştefan drept răspuns tăie pe prinşi, iar pe solii turceşti îi trimese ciuntiţi înapoi.

Dar ajutoarele cerute nu soseau şi Domnul Moldovei se pregăti de luptă pe viaţă şi pe moarte. Toţi locuitorii fură porniţi spre munte, iar cei în stare să poarte arma, se strânseră împrejurul Domnului. Cetăţile dunărene fură întărite, iar Ştefan îşi întocmi oastea la Bârlad, 30.000 ţărani şi 10000 curteni.

Turcii trecură. Dunărea pe la Obluciţa, peste 5 poduri mari şi călăuziţi de vânzătorul Laiota, se revărsară asupra Moldovei, luându'o în sus, pe malul drept al Siretului: Pe de altă parte, Tătarii răzbiră prin ţinutul Botoşanilor, ameninţând Suceava. Hoarda se retrase după ce robi toată partea de sus a Moldovei.

Ţăranii lui Stefan, îngroziţi de soarta vetrelor lor, cerură cu lacrămi în ochi, să se repeadă pentru două săptămâni ca să-şi cerceteze locaşurile, făgăduind să întoarcă în pripă.

Oastea duşmană ajunse la Roman şi apoi în curând înaintea cetăţii Neamţului, pe când Ştefan rămas numai cu oastea de boeri, se întări într'o vale strâmtă, pe malul pârâului Alb. Aci se dete o crâncenă luptă: Moldovenii se apărară cu desnădejdea morţii, făcând minuni de vitejie, dar coplesiţi de potopul duşmanului, fură înfrânţi. Peri astfel floarea boerimei moldovene.

Turcii se retrag

Dar pe când Turcii se risipiră în toate părţile ameţiţi de trufia izbândei, oastaşii ţărani întorcându-se dela vetrele lor, făcură zid de oţel împrejurul Voevodului iubit. Cetăţile moldovene înfruntau silinţa Turcilor, cari perdură flota lor într'o vijelie groaznică, iar Ungurii ca să tae Turcilor calea Ardealului, soseau în sfârşit în ajutorul lui Ştefan.

Sultanul văzându-şi armata prăpădită de foame, boli şi hărţueli nesfârşite, despresură Neamţul şi luând numai o pradă bogată se întoarse în ţara lui, mâhnit şi ruşinat.

Laiotă fugi bătut, iar Vlad supărat cu Ştefan, puse iarăşi stăpânire pe scaunul Munteniei.

D'abia apucă Ştefan să-şi îndrepte ţara sleită de războae şi Laiotă se întoarse cu oaste turcească, se năpusti asupra lui Vlad, care căzu în luptă în 1477. Dar nici Laiota nu-şi ţinu scaunul, ci fu gonit din nou şi în locul său fu pus iarăşi Basarab-cel-tânăr. Curând după aceasta, Laiotă muri, şi Basarab pentru a-şi asigura puterea, trecu din nou de partea Turcilor.

Ştefan îndemnă pe boerii munteni să aleagă de Domn pe tânărul Mircea, făgăduindu-le sprijinul său, iar Voevodul muntean ca să-şi răzbune, îndemnă pe Turci impotriva lui Ştefan.

Lupte între Turci

Moldovenii scăpară de asta-dată fără lupte însemnate, căci o veste zguduitoare străbătu oastea năvălitoare: Sultanul Mahomet murise, iar cei doi fii ai săi se luptase acum pentru schiptrul părintesc.

Ştefan se folosi de acest prilej, se aruncă asupra armatei turceşti întărită de Munteni. Basarab fu zdrobit, fugi, iar în locul său, Ştefan puse pe Mircea, Acesta

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

muri în curând şi pe tronul muntean se urcă, cu voia lui Ştefan, Vlad-Vodă călugărul, om al Ungurilor şi frate cu Vlad-Ţepeş.

Basarab întors, încearcă să ţie pept lui Ştefan, la Crăciuna, dar fu învins, fugi în Oltenia, unde fu ucis de boeri.

Cât-va timp, spada aprigului Domn moldovean. se odihni în teacă şi ţara întreagă răsuflă. Biserici şi mănăstiri începură să se ridice în toate unghiurile Moldovei, dovezi strălucite ale numeroaselor izbânzi. Ştefan se căsători din nou, cu Maria, fata Radului-Vodă, care-i dărui un fiu, ce avea să fie urmaş la tronul Moldovean.

Pe când poporul se bucură de binefăcătoarele roade ale păcei şi Domnul se avea bine cu toţi vecinii săi, de-odată sosi prin anul 1484, o veste îngrijitoare: Sultanul Baiazid, ce pusese mâna pe tronul părintesc, pregătea oşti împotriva cetăţilor Moldovene, pentru a face pe placul hordelor de enicери năzuroşi, al căror rob era ori care Sultan.

Năvălirea lui Baiazid

Curând după aceasta, Baiazid se năpusti ca fulgerul asupra ţărilor româneşti, trecu pe la Isaccea şi izbi cetatea Chilia-Veche, silind şi pe Domnul Munteniei să-i dea ajutor.

După o împotrivire desnădăjduită, Chilia cade în mânile păgânilor, cari se năpustesc apoi asupra Cetăţii-Albe şi o iau după o aprigă luptă.

Astfel Ştefan perdu aceste două chei ale domniei sale, trecători ale negoţului lumei, fără să fi avut măcar timpul să ţie pept duşmanului. Turcii se retraseră în grabă, luând o mulţime de suflete în robie.

Polonii stânjeniţi în negoţul lor din pricina cetăţilor cucerite, se hotărâră să dea lui Ştefan un ajutor, după ce acesta strâmtorat, plecase în chip umilitor, genunchiul înaintea craiului polonez.

Intre acestea, o armată turcească eşi din cetăţile cucerite, se năpusti ca un vârtej asupra ţării, arzând Suceava, lipsită de apărători.

Ştefan se întoarse din Polonia, cu un ajutor de 2000 călăreţi în zale şi întărit şi de oastea lui ţărănească, înfrânse pe Turci aproape de Chilia-veche, iar în urmă, la Scheia, ucizând şi pe Hroiot, pe care Turcii îl aduseseră împotriva lui, să-l pue domn.

Zadarnice fură aceste izbânzi, căci craii vecini se grăbiră să închee pace cu păgânii. Părăsit de toţi, sleit de puteri, viteazul domn ce se zbătuse peste fire ca să-şi păstreze neatârnarea, fu silit să-şi plece fruntea; el plăti birul şi dete ca ostatec pe fiul său Alexandru.

Luptele cu Polonii

Ştefan-Voevod îmbătrânise în lupte şi vistieria sa era goală. Birul turcesc strângându-l foarte, el îşi aduse aminte de datoria ce avea să ia de la Poloni, pentru care ei lăsaseră zălog Moldovei, ţara Pocuţiei. In vara anului 1490, Ştefan întră în această ţară, după ce întregise sfatul prin boeri mai tineri. Moldovenii cuceresc Colomeea şi Haliciul şi în August pornesc contra cetăţii Sniatynului. Polonii încurcaţi în certuri de moştenire la tron, nu putură să oprească pe Ştefan, care luă toată Pocuţia, punând ostaşi în cetăţile cucerite.

Ion Albert, urmaşul craiului Cazimir, om uşuratic şi plin de şiretlicuri, sub cuvânt că vrea să lovească pe Turci, porni o puternică oaste, dar în loc s'o îndrepte spre Nistru, sosi înaintea Sniatynului Pocuţiei. Ajungând la graniţa Moldovei, el puse în lanţuri solii trimeşi înainte-i de către Ştefan.

Domnul Moldovei află prin prietnnul său, Voevodul Ardealului, cum că Leşii vin să-i năpădească ţara, hoţeşte, şi aprins de mânie, hotărî să dea o straşnică învăţătură lacomului craiu polonez.

Lăsând grija scaunului pe seama lui Luca Arbore, Ştefan porni spre Roman, aşteptând întăriri dela Secui şi Ardeleni.

Leşii ajunseră până la Suceava, începând să bată cetatea cu tunuri mari, fără să o poată lua. Desnădejdea începu să cuprindă pe Poloni, rupţi de foame în ţară pustie. Ei se retraseră după indemnul Voevodului Ardelean.

Bătălia din Codrul Cosminului

Ajunse în codrul Cosminului, dincoace de Cernăuţi, în marginea locului supranumit Dumbrava Roşie.

Pe cărări înguste, se putură strecura numai o parte din călăreţii Poloni, tăbărând lângă Cosmin, pe când grosul armatei rămase în tabăra veche.

In ziua de Sf. Dumitru, Polonii porniră prin codru ducând în mijlocul lor pe craiul bolnav. Când oastea ajunse în mijlocul drumului, un zid de copaci, tăiaţi din vreme, se prăbuşi de asupra fugarilor, tăind în două calea mântuirei. Moldovenii se aruncară asupra codaşilor, cari în goană nebună se repeziră înapoi spre tabăra veche.

Moldovenii începură să măcelărească pe cei închişi în tabără, din cari o mică parte scăpară învăluiţi de săgeţi.

Călăreţii poloni sosind în ajutorul celor snopiţii în tabără, se repeziră înapoi în pădure, însă aci deteră piept cu crâncenii ostaşi ai lui Ştefan, cari începură să doboare cu nemiluita oastea polonă.

Ca spicele de grâu sub secera neîndurătoare, cădeau neînfrânţii cavaleri în zale aurite,—călăreţii năvalnici, puşcaşii şi pedestrimea, iar cei mai mulţi, nebuni de spaima morţii svârleau armele năvălind să scape printre copaci. Dar laţurile şi ghioagele răzbunătoare îşi făceau datoria. Cărările se umplură de sânge pe care lunecau fugarii, iar codrul clocotea de vaete, de urlete, de zăngănit de arme şi de tropot sălbatec de cai.

Sdrobit de puteri, rănit în adâncul sufletului, trufaşul craiu polon se strecură cu sărmana rămăşiţă a oştirii sale, hărţuit într'una de oastea moldoveană, alungat de flăcăraia erburiler înalte, până aproape de vadul Prutului, unde Moldovenii izbiră pentru ultima

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Liberalii din Basarabia

Gh. Ivănuş, din comitetul partidului naţional-liberal din oraşul şi judeţul Chişinău

oară pe Poloni, umplând undele râului de sângele şi leşurile lor. Cu amar şi vai, Craiul Ion Albert scăpă cu sfărămăturile oştirii sale, spre Lemberg, pe la începutul lui Noembrie.

Povestea spune, că Ştefan, prinzând o mulţime de Poloni, îi puse în jug să are Dumbrava, unde se dase straşnica luptă şi care de atunci se numi Dumbrava Roşie.

Ştefan face pace

Ştefan venind cu oaste, puse din nou stăpânire pe Pocuţia. Craiul polon, cotropit de Turci şi de Tătari, ceru pace lui Ştefan. Văzând ameninţarea din partea păgânilor, Ştefan încheie pace cu Ungurii şi Litvanii, fiind astfel neatârnat faţă de vecini, afară de birul turcesc. Domnul Moldovei şi craii vecini, hotărâră într'un avânt să lupte împotriva semilunei.

Anul următor, Turcii cerură tributul înainte, însă Ştefan respinse cererea, trimiţând înapoi pe soli, cu nasurile tăiate. Tot de odată Vornicul Boldur făcu bogate prăzi împrejurul cetăţilor dunărene.

Ştefan ameninţat, trimise iarăşi soli, puternicilor creştinătăţii, Veneţiei, Papei, Craiului unguresc. Dar creştinii nu se ţinură de vorbă şi Ştefan lăsat singur, făcu pace cu Turcii. Aceştia ca să-l cinstească, trimiseră o solie puternică în scaunul de la Suceava, unde se încheiară legături de ambele părţi.

Craiul Albert, murind de atâtea frământări şi scârbă, Cneazul Alexandru îi luă locul. El trimise o solie lui Ştefan, făcându-i imputări că ar fi călcat Pocuţia.

Ca să isprăvească odată, Ştefan hotărâ să pue cearta pentru Pocuţia în judecata Craiului unguresc Vladislav, însă Polonii ştiindu-se fără hrisoave şi cărţi cu putere, lipsiră de la soroc, dându-se bătuţi.

Astfel Ştefan îşi puse pârcălabi ai săi în tot ţinutul, ridicând biruri şi oşti ca de la o ţară a sa.

Ştefan îndeamnă pe muscali

Iscându-se certuri între Craiul Litvaniei şi socrul său, Ţarul Moscovei, pentru neînţelegeri asupra credinţei creştineşti, Ştefan luă partea Craiului Litvan, fiindu-i mai aproape, dar mai ales pentru că Ţarul Ivan îndemnat de soţia sa, prigonise pe fiica şi pe nepotul marelui Voevod, aruncându-i mai în urmă în închisoare. Ştefan neavând în gând de cât binele ţării sale şi a creştinătăţii, uită această cruntă lovitură ce-i aduse Ţarul muscălesc şi îndemnă pe Litvan să facă pace cu Moscova.

Ştefan scrise lui Ivan al Moscovii înţeleptele cuvenite că: „toţi Craii şi toţi Domnii creştini şi toate ţările frânceşti ale Apusului, se unesc şi se gătesc a sta împotriva păgânului, şi ar fi bine ca şi tu, în loc să te cerţi cu creştinii, să te ridici cu dânşii asupra păgânilor". Dar muscalul nu ascultă povaţa, ci se năpusti asupra Litvaniei, ajutat şi de Hanul Tătarilor crâmleni, care prădă Polonia, luând peste 40.000 robi.

Moartea lui Ştefan cel-mare

Pe când Polonii se ciorovăiau încă cu Ştefan pentru Pocuţia, marele Voevod se îmbolnăvi de atâtea frământări şi aprige silinţi pentru ţară. Rana ce o căpătase la împresurarea Chiliei nu-i da o clipa de linişte: el trimise după un vestit vraciu veneţian, să-i aline durerile bătrâneţelor.

Craiul Alexandru Liteanul, ştiindu-se prea slab, nu mai îndrăsni să mai lovească Pocuţia, pe care Ştefan o stăpânea prin dregătorii şi oştile sale, pentru binele ţării. Căci povara anilor, boala şi frământările atâtor războae, nu putură să înfrângă virtutea lui Ştefan, care cu inima şi cu mintea era tot falnicul apărător al drepturilor moldoveneşti. El trăia acum în slava creştinătăţii întregi, înconjurat de iubirea neţărmurită a copiilor săi şi a norodului care îl cinstea ca pe un Mesia. Ţara se ridica văzând cu ochii, târguri şi mănăstiri bogate se durau ca prin minune şi belşugul începu să zâmbească iarăşi ţării moldoveneşti, cu treierată în lung şi în lat de negustorimea lumei întregi.

Cu vecinii era acum într'o trainică pace, pârcălabii moldoveni stăpâneau cetăţile Ardealului, Ciceiul şi Cetatea de Baltă. Domnul Munteniei iubea pe Ştefan ca pe un frate, iar Polonii cuminţi de atâtea înfrângeri, preţuiau pe Domnul Moldovei ca pe un om a cărui duşmănie era mai primejdioasă de cât moartea.

Dar căldurile deschiseră din nou vechea rană. Tot ce ştiinţa omenească poate să facă, se îndeplini în zadar. Ştefan Voevod se stingea cu încetul. Dar simţind neînţelegerile dintre boeri pentru greua lui moştenire, bătrânul Voevod îşi încordă pentru ultima oară voinţa-i oţelită, pentru a opri patria pe povârnişul perzării. Când frământările erau mai grozave între boieri, împărţiţi în două tabere, Voevodul opri sborul morţii, apăru în mijlocul boerilor, cari împietriră de frică şi înduioşare. Bogdan, fiul lui Ştefan, fu ridicat pe scaunul Moldovei, şi astfel măreţul Voevod putu să închidă ochii în linişte.

La 2 Iulie 1504, Ştefan se stinse încet, plâns de o ţară întreagă, căreia îi lăsă amintirea neştearsă a unei domnii lungi şi strălucite, a unei bunătăţi luminate pe care n'o covârşia de cât iubirea pentru neamul său pentru care luptase o jumătate de veac, în mijlocul unor timpuri vitrege şi a unor greutăţi fără de seamăn.

Izvoare: Nec. Iorga; A. D. Xenopol.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

E Primăvară

Prietenului Sachelarescu

E primăvară...

Primăvară pe cer, primăvară pe pământ. Pe cer, pe imensa boltă albastră, nici un nor. Soarele străluce cu razele sale aurii, dând putinţa câmpiei să se îmbrace în verde. Florile au început să apară.

Pe pământ, braţele harnice ale muncitorilor, răscolesc pâinea cea de mâine..

Şi pretutindenea, un suflu de tinereţe, de viaţă nouă.

Da, e primăvară..

Numai oamenii, nu o văd..

In continuă goană după aurul lucitor, de dimineaţa până seara târziu, în fumul cafenelor şi al biurourilor, adună mereu la cifre şi pun la cale, diverse lovituri de bursă, ori combinaţii politice, cari să le asigure o supremaţie de moment, căci la umbră sunt atâţia cari pândesc..

Da, e primăvară pe cer cât şi pe pământ. Primăvară peste câmpia verde, primăvară peste viorele şi zambile, primăvară peste ogoarele arate, primăvară peste sufletele setoase de lumină, viaţă şi poezie, numai în cea mai mare parte din omenire, e o toamnă posomărâtă..

Ingrămădiţi la bursă şi la întruniri politice, îngrămădiţi în restaurante şi localuri de petrecere, îngrămădiţi în cluburile de joc şi la alergări de curse, dânşii urmăresc numai câştigul şi chipul, cum s'ar putea ridica tot mai sus in ierarhia socială, fără multe sforţări sau fără avea vre-un talent—numai că graţie norocului şi a legăturilor făcute prin cine ştie ce intâmplare să poată ajunge la ţinta propusă.-

Potentaţi cari stăpânesc în arhivele lor documente grele, ambasadori de cari atârnă soarta poporului trec din când în când marţiali, având aerul să spună.

La o parte.,. De o vorbă de a noastră, depind atâtea.,

Politiciani mărunţi apar la ore fixe, şoptind pe la colţuri, intrigi şi punând la cale interpelări cu anumite senzuri..

Comercianţi, în aşteptarea unui zâmbet amical din partea unui „sus pus" stau ceasuri întregând prin anti camere făcându-şi calculele eventualelor câştiguri.

Şi pretutindeni o forfoteală. O lume ce aleargă repede, de dimineaţă până seara, numai în dorinţa să facă faţă zilei şi a vieţei, care cere astăzi atât de multe.-

Şi afară e primăvară. Naturei care nu-i pasă de sbuciumul tuturora ce nu e egoistă, nici avidă, împrăştie cu aceaşi dărnicie, miresmele dulci, ce adie...

Viorelele şi toporaşii, zambilele şi garoafele dau tuturora farmecul lor.- Verdeaţa câmpiei e pentru toţi o chemare la o viaţa nouă. Şi albastrul cer unde nu se vede nici un nor, acoperă cu aceiaşi egalitate şi blândeţe pe fiecare, pe când soarele străluce cu putere deopotrivă, peste ogoarele săracului ca şi ale bogatului.-

Dar cine stă să le vadă?

Inchişi in biurouri, în fumul cafenelelor şi ale marilor cluburi politice şi de joc, acei cari se pretind drept conducatorii societăţei ori făuritorii de directive şi de curente, sunt cuprinşi de alte emoţii.

De succesul politic, al cutăruia personagiu, pe care „eri" nici nu-l salutau, de averea făcută peste noapte, a cutărui obscur comerciant, pe care „mâine" vor fi nevoiţi să-l salute, când îşi va face intrarea în saloane, ori de coarnele, ce le-a pus cutare doamnă din înalta societate alaltăeri, cu un june filfison, intr'un hotel de rangul al treilea, pe care „astăzi" când au intâlnit-o pe stradă nici nu au mai salutat-o. Auzi, moncher, în ce local....

Da, e primăvară pe cer şi primăvară pe pământ.

Numai în cea mai mare parte din omenire, nu este nici o primăvară. In inimele, lor ce nu se sgudue la nici o frumuşeţe a naturei, e o iarnă rece iar în sufletele lor mici, egoiste, invidioase, zac patimi josnice, răzbunătoare şi peste intreaga lor faptură. e o toamnă posomorîtă, cari nu il face să vadă, decât satisfacerea marelor interese şi vecinica goană după măriri şi afaceri, îmulţindu-şi veniturile fără de muncă şi indeplinindu-şi dorinţele lor, fără cea mai mică sforţare..

Pentru dânşii florile există numai atunci, când sunt nevoiţi se le ofere cuiva cadou, pe când albastrul cer, câmpia verde, cântecul privighetorilor, freamătul pădurei, murmurul lin al izvoarelor şi atâtea alte mari frumuseţi, cari îţi înalţă sufletul, spre alte zări şi orizonturi nu le spune nimic, nimic.. De altfel nici nu au timp să le contemple..

Şi totuşi în ciuda lor, afară e primăvară.. Da, primăvară pe cer şi pe pământ..

M. A. Renert

Chemarea primăverii.

Vino, dragă primăvară,
Vino tu la noi în ţară
Şi 'ncălzăşte pe afară
Cu suflarea ta uşoară.

Cu-al tău soare lucitor,
Cu-al tău aer bun, uşor,
Cu-al tău zâmbet plin de amor
Bucuria tuturor.

Vino tu, din nou domneşte,
Toată ţara stăpâneşte,
In tot locul înverzeşte
Şi pe toţi înveseleşte.

Că de când te-ai îndurat
Streinei de ne-ai lăsat,
Iarna, dragă, ne-a luat
Şi mereu ne-a strâmtorat.

Vino, dragă primăvară,
Fii crăiasa noastră 'n ţară
Şi 'ncălzeşte pe afară,
Cu suflarea ta uşoară.

Tudose Roman

TUDOSE ROMAN

Poet în toată puterea cuvântului. Ia parte la toate mişcările moldovenilor. Scrie alături de Halippa, Cujbă, Pelivan, Inculeţ, Vântu, Mateevici, la ziarul „Basarabia" (1906) şi apoi prin toate gazetele şi revistele la care pătrunde a scrie.

Tudose Roman a orbit datorită unei împrejurări pe care nu o cunoaştem. Atât ştim că dela unirea noastră l'am văzut cu un copil de mână la Ştirbăţ, intendentul spitalului comunal din Chişinău, care îl întreţinea cu bani, haine, etc.

Ce urât din partea basarabenilor cari l'au cunoscut şi nu l'au ajutat şi cari îmbogăţindu-se au lăsat un suflet blând, un luptător de mai înainte, un caracter şi un poet, să moară în mizerie.

El moare prin Decembrie 1921 şi aceasta am aflat'o acum dela d-l Halippa. Nici un ziar şi nici o revistă n'a pomenit de acest martir al românismului.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Din nevoile noastre culturale

— —

Cărţile

Faţă de actuala atmosferă creiată prin lupta celor două culturi ce, una caută să se impună, iar alta să se menţină în Basarabia, evident că nevoi culturale avem multe şi mari.

Cărţile bune şi „frumoase" însă, în primul rând — ne lipsesc. Marile edituri „Cartea Românească" din Bucureşti şi „Viaţa Românească" din Iaşi fac mari sforţări pentru popularizarea scriitorilor noştri clasici şi pentru încurajarea celor contimporani. Tehnica grafică însă şi acum lasă de dorit. Cărţile ruseşti apăreau încă înaintea răsboiului, în condiţii tehnice superioare. Acum, de vre-un an de zile, din străinătate, în deosebi din Berlin — se trimit în Basarabia noui ediţii din scrierile scriitorilor ruşi.

Şi cititorul — nostru — Ea dealtfel cititorul ori cărei naţii — trebue să fie momit întâi prin estetica exterioară.

Şi la urma urmei e drept că nişte tablouri frumoase în text, adecate conţinutului lucrării — nuvelei ori poeziei, ori romanului — nu sunt de prisos nimănui, pentru pătrunderea sau savurarea conţinutului lucrări literare.

Până în prezent, pe acest teren noi am realizat abia cerinţele copertei. Volumele de literatură pentru copii din care acum ori cum avem ceva — ca şi operile scriitorilor noştri, cu care vrem să ne afişăm trebue neapărat să fie puse în posibilitatea dea lupta cu estetica vizuală ediţiilor a ruse.Pentrucă, în primul rând intelectualitatea basarabiană are opărere nefavorabilă despre literatura noastră, iar în al doilea rând, basarbenilor le-a rămas ceva din gustul ruşilor, cari au mania proporţiilor şi respectul pozelor.

Totuş vizând absolutul artei, nu al proporţilor nu stăm aşa de rău cum cred însăşi, unii din intelectualii români. Superioritatea de concisiune şi simţul artistic în scris, al literaturii române, va fi decretată încurând când străinătatea ne va cunoaşte mai bine.

Discutând odată cu d. Leon Donici asupra acestei chestiuni, domnia-sa care dealtfel cunoaşte literatura noastră numai de după unire, mi-a afirmat cele de mai sus şi mi-a spus că nuvelele noastre sunt aşa de pline de conflicte dramatice încât mai toate pot fi puse în scenă şi cu mare înleenire

Dar până una alta — cărţi editate frumos.

Cum să parvenim la acest lucru?

Greutatea încă mai mare este că elementele ce contribue la criza cărţii noastre sunt de aşa natură că ne încurcă într'un cerc viţios. Căci, cărţi frumoase, ar fi mai uşor de editat, dar e vorba că trebue să fie în plus şi eftine.

Ei bine altă modalitate de eşit din acest cerc nu se prevede decât intervenţia statului. Cuvântul pare poate greu azi Dar, Doamne! unde nu se duc azi 100 de milioane de lei.

Şi instrucţia publică este — prin servicii extraşcolare singura mdoalitate de a volatiliza atmosfera pe care o simţim încărcată.

Jocurile

Imediat după cărţi, în ordine importanţei mijloacelor de susţinut lupta contra prejudecăţilor de societate, locale, sunt jocurile.

Se va părea poate, unora, oare cum, curios această afirmare.

Şi totuşi ştim cu toţii că întotdeauna convingerile, şi legăturile, în nu importă ce ordine de interese, se fac prin mărunţişuri amuzante.

Cântecile „l'auzi ia," „La Bacău" „Dumnezeu întoarce roata" şi operetele-reviste ale noastre, au făcut în Basarabia mai multă propagandă decât toate conferinţele marilor profesori din Iaşi. Dar nu după astfel de amuzamente plânge cultura noastră...

E vorba de jocuri educative, de sporturi.

Incepând cu jocurile de copii, dacă dăm de o parte pe cele dela ţară, vedem că pentru copiii oraşelor nu mai rămâne decât „baba oarba" „şandronu"apoi jocul cu inelul — toate cu caracter sedentar. Ar mai fi „Zmeul şi căpriţa — pentru cine are curte ori locuri virane în apropiere.

Nu stau însă bine nici ruşii în această privinţă. De-altfel, distracţiile de origină rusă pentru copii, sunt tot cam sedentare — plicticoase.

Dacă am ridica prestigiul jocurilor noastre ţărăneşti, purificându-le de prejudecăţile originei lor democratice, am pune la îndemâna copilor de târgoveţi, jocuri foarte bune pentru desvoltarea fizică. Avem de unde alege.

Pe lângă cele de mai sus avem: jocurile: „de-a ogoiu" „de-a ascunselea" „de-a purceaua" „de-a ţurca" „de-a gula" „de-a oile" „de-a tuşcă"

Apoi mai sedentare: „de-a gaia", "de a bobârnacu" etc.

Ar trebui poate mici modificări aduse unora din aceste jocuri.

Dacă li s'ar da importanţa cuvenită, s'ar cizela dela sine şi poate şi maeştrii de educaţie fizică ar veni în ajutorul adaptării lor. Astfel din jocurile noastre s'ar putea scoate unele ce ar merita să treacă graniţa, cel puţin tot cu gloria „crocquiului".

ODA

— —

la Căsătoria Principesei Elisabeta *)

Intreaga Românie e azi în sărbătoare
Căci pleacă dela dâns o prea frumoasă floare
Ce a răsărit în sânu-i şi'n sânu-i a'nflorit
Şi azi Ea părăseşte poporul ei iubit.

Ferice eşti Tu astăzi, destinul când te cheamă
Spre-un alt popor a cărui odată vei fi mamă;
Când tu păşeşti măreaţă, în sunetele lirii
Spre ţara poeziei, a artei şi-a iubirei.

Iţi vor ieşi toţi zeii Olimpului în cale
Te vor slăvi şi 'n coruri cânta-vor osanale,
Şi cele nouă muze şi nimfele din mare
Cu toatele eşi-vor spre-a ta întâmpinare.

Vor rămânea uimite, văzându-te 'ntre ele
Tu, fiica României, luceafăr între stele;
In Panteon, toţi zeii îngenunchia-vor Ţie
Căci reprezinţi acolo frumoasa Românie.

Nu-i în Olimp zeiţa să-ţi samene 'n mărire
Chiar Venus, simbol antic de graţii şi iubire
In faţa ta va pierde din gloria divină
Şi singură 'n Elada vei rămânea regină.

I. Alecu

*) Această poezie, scrisă cu ocazia căsătoriei principesei Elisabeta, a fost recitată la Liceul No. 1 de fete din Chişinău de o elevă, cu ocazia serbărei ce s'a dat atunci la acest liceu

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Este un mare inconvenient pentru încurajarea popularizării acestor jocuri la oraşe: nu sunt grădini publice speciale. Şi aceasta e o foarte mare scăpare din vedere a celor ce se îngrijesc de desvoltarea fizică normală a tineretului.

Trecând la dansuri, să intrăm de-a dreptul în saloane. Aci, nu putem decât să ne dăm bătuţi faţă de jocurile străine.

Să excludem valsul şi aceste jocuri moderne cari—dând poporelor din cari sunt inspirate, meritele lor—sunt totuşi acum internaţionalizate.

Mai rămân însă: „cazaciocul" joc căzăcesc, căruia nu-i putem opune cu succes nici un joc românesc în acest gen. Mai este apoi „mazurca". „vingherca," „hoira-hoira". „şi polca," toate poloneze.

E de observat că toate jocurile de salon ce se joacă de către intelectualitatéa rusă, sunt de origină străină, adică nu sunt creaţie proprie rusească. Faptul este însă că acestor jocuri, noi nu putem opune decât: „Logoşanca," „Banul Mărăcine" „Ţuţuianca" „Sârba" (care poartă un nume străin)—toate acestea jucându-se numai pe scenă, ca un fel de probă. In sala de dans nu avem decât horile, cari, oricât de frumoase şi de transportătoare ar fi—după simbolul ce-l reprezintă, sau, după frumuseţile lor proprii—nu corespund totuşi satisfacerii dansurilor de salon.

Dansuri piept la piept nu avem. Ca jocuri de perechi avem transilvăneanca, care e cam ungurească şi nici aceia nu se joacă în saloane.

Şi totuşi dansuri naţionale avem destule „Căluşarii" au entuziasmat atât de multpe delegaţii studenţilor ţărilor aliate şi pe profesorii universitari veniţi cu ei cu ocazia inangurării Universităţii din Cluj, încât după ce au bisat de nesfârşite ori, reîntorşi în ţările lor au scris asupra acestui joc articole de importanţa unei mari descoperiri. Apoi „chindia," „resteiul," „galaonul," „mînţita", alunelul", „bidineaua" etc., etc.

Sufăr şi aceştia din cauza prejudecăţilor originei lor... Dar până când să mergem cu snobismul nostru? Franţa Anglia şi Statele-Unite s'au luat acum la întrecere pentru internaţionalizarea jocurilor lor—Iar noi nu jucăm nici chiar în ţară la noi, pe ale noastre: ba mai contribuim pe acest teren la cultura universală. Dece?

Studiate, cu puţină simpatie, multe din dansurile noastre naţionale ar putea fi adaptate pentru jucarea lor, în perechi—dacă aşa cere necesitate ori cărei estetici. Dar modificarea lor, nu se va face desigur, decât în măsura cererei lor de către publicul amator,

Acest public amator, le admiră când le vede pe scenă, le aplaudă foarte puternic, dar nu-şi potriveşte nimeni piciorul după ele—căci n'ar fi în tactul vremii.

Vremea! vremea!

Iar vremea e cu totul alta decât o înţelegem noi. Intrebatu-s'a cineva, ce rost avea pierderea de timp a învăţătorului, ori a institutorului, când ne învăţa pe noi „Mureşeanca"?

M. Fudulu.

VENTUZE

Unui director de revistă fost scriitor de vagoane la c. f. r.

Toată lumea c. f. r-istă
Suflă tare din tromboane
Că-i director de revistă....
...Scriitorul... de vagoane.

V. Bujor-Mich.

Pentru Cine?

Au înflorit cireşii, pentru tine,
Şi liliacul iarăşi a'nflorit!
Câmpiile de soare toate-s pline
Şi crengile toate au înverzit...

. . . .

Prin ramurile — eri înmugurite
O rază de nădejde mi-ai trimis
Iar geamurile mele aburite —
Cu mâna ta, o mamă, le-ai deschis.
Şi primăvara-a năvălit în casă!
Dar prea târziu: mă pregătesc de drum;

. . . .

Când florilor de lacrimi nu le pasă
Cum le-ar păsa de mine lor acum?

V. Bujor

Cei ce s'au dus.

PETRE CARP

In Iunie se împlinesc trei ani dela moartea unui om necunoscut basarabenilor, şi ţin să arăt ca ţara românească a avut şi are oameni de care trebue să se vorbească cu sfinţenie.

Petre Carp a fost un om mare în cel mai larg înţeles al cuvântului; o simt cu toţii şi prieteni şi adversarii lui de principii şi de acţiuni; cinstim în Petre Carp un caracter şi o minte luminată. Şi chiar acolo unde ideia sa politică era discutabilă, rămânea totuşi, înălţarea morală a omului întreg şi cinstit.

Petre Carp reprezinta strălucit, o latură a politicei româneşti de mai bine de o jumătate de veac

Conservator, în înţelesul occidental al cuvântului, el a fost întemeietorul unei doctrine şi a unui partid politic. Iar dacă programul acestui partid n'a putut fi înfăptuit decât în parte, totuşi prin rolul său critic şi moralizator, a alcătuit un factor de disciplină intelectuală şi morală în viaţa noastră socială. Ca şef al partidului junimist, Petre Carp a dat dovadă în totdeauna a celei mai desăvârşite abnegaţiuni, fiind lipsit de preocupări personale.

Alături de Maiorescu a fost un îndrumător; ceia ce reprezintă Maiorescu în mişcarea culturală a ţărei, Petre Carp o înfăţişează în mişcarea politică. Rigiditatea caracterului său şi acel individualism care dădea tuturor ideilor sale o caracteristică de singularitate, a făcut din el, până la un oarecare punct, un inadaptabil. Petre Carp nu-şi măgulea partizanii şi nu căuta să-i câştige prin alte interese de cât acele care vizau binele general; gata fiind să jertfească pentru o idee chiar pe amicii lui cei mai de aproape. A fost în bună parte un neînţeles. Adversar temut şi respectat, duşman al frazelor goale şi al politicianismului, Petre Carp a fost unul din promotorii politicei de realităţi, în opunere cu formulele goale şi beţia de cuvinte a şcoalei liberale.

Atitudinea sa în politica externă a ţărei din ultimii săi ani, a fost rezultatul unei adânci şi sincere convingeri politice şi numai istoria va avea dreptul s'o judece.

Noi ne descoperim cu pietate şi recunoştinţă în faţa mormântului lui Petre Carp, ale cărui fapte şi mari virtuţi cetăţeneşti vor rămânea deapururea în amintirea tuturor românilor.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

Pagina pentru copii

Motanul și Vulpea

— —

(urmare și sfârșit)

— Știi ceva? Eu cred că ar fi mai nimerit să-l chem aici,—își dă părerea Moș-Martin.

— Nu, nu pot, Martine du-te tu că ești mai chipeș!

— Nu nici eu un pot răspunse ursul, eu îs păros, huituc și greoiu așa că nu mă pot înfățișa nici de cum înnaintea marelui Cotofei Ivanovici.

Și atât pe lup cât și pe urs nu-i tăia capul cum să-l cheme.

Se arătă un epure. Ursul cum îl vede strigă: „Măi urechiatule i-a fă'te'ncoa!"

Epurele speriat se apropie.

— Măi știi tu unde locuește cumătra Vulpe?—îl întreabă ursul.

— Știu Moș-Martine.

— Ei dacă știi dă fuga și spune-i că eu și cu frate-meu lup așteptăm pe Cotofei Ivanovici căruia i-am adus poclon un berbec și un bou.

Și epurile o luă la fugă din toate puterile spre vizuinea vulpei. Iată că a și ajuns. Vulpea se află în vizuine lângă Cotofei Ivanovici care torcea liniștit. Epurile tremurând făcu un compliment și zise:

— Moș- Martin și cu frate-său lupul m-au trimis să vă spun că de mult vă așteaptă să veniți cu Măria-Sa Cotofei Ivanovici pentru care au pregătit plocon un bou și un berbec.

— Șterge-o urechiatule!—se răsti vulpea,—și spune-le că acum venim!

Se reîntoarse epurile la urs și-i zise: E îngrozitor Cotofei Ivanovici! Are mustăți lungi, ochi focoși, abia m'a privit și m'au cuprins fiorii. Elisabeta Ivanovna mi-a spus că vor sosi curând.

Și epurile pieri în pădure

Ursul și lupul după cele auzite mai că au încremenit de frică și acum gândeau care încotro să se ascundă ca nu cumva să-i vadă Cotofei Ivanovici.

— Eu o să mă urc pe un copac,—urlă Ursul

— Dar eu ce să fac? se văită lupul.

Pe copac nu mă pot urca. Moș-Martine te rog fi bun și ascunde-mă undeva.

Ursul vârî lupul într'un tufiș și-l acoperi cu frunze uscate iar el se sui în vârful unui copac.

Lupul abia mai răsufla sub frunze pe când ursul fugit în vârful copacului cugeta: Bine ar mai fi dacă n'ar mai veni cumătra Vulpe cu Cotofei Ivanovici:

Vine motanul și vulpea. Ursul cum îl zări șopti lupului: Frățioare vine Cotofei cu Vulpea, dar măria sa stăpânitorul e mic cât un pumn!

Cum ajunseră motanul se și aruncase asupra boului; părul îi se sbârli ochii îi sticleau și prinse a rupe din carnea mârâind înfuriat: „e prea puțin, e prea puțin!"

Ursul gândea: nu-i mare lighioana dar lacomă! Nouă la patru inși ne-ar ajunge bine aceasta și el se vaită că e prea puțin; te pomenești că mă zărește și vine să mă mănânce și pe mine!

Lupul curios voia și el să'l vadă pe Cotofei Ivanovici dar nu putea din pricina frunzelor.

Și începând să împrăștie frunzele de dinaintea ochilor—Motanul cum auzi foșnetul crezu că-i vreun șoarec și se repezi isbind cu ghearele drept în botul lupului:—Lupul speriat o rupse la fugă. Motanul însă care se speriase și el de lup se repezi pe tulpina copacului unde era ascuns ursul

—Aoleu!—cugetă Moș-Martin,—m'o văzut! Să mă cobor, nu pot! Cei de făcut? Mai bine să mă las în voia soartei! Și se aruncă din vârful copacului

Vulpea începu a striga:

— Stați voi, să vă arate el!

Deatunci animalele din pădurea aceia se temeau de motan.

Dimitrie Lesnea

Zaharancea, Jud. Bălți Marți 21 Feb. st. n. 1922

MARIA POPESCU-ȚUCHEL

— —

Fiica fostului profesor Șt. Țuchel din Tecuci. Studiile și le-a făcut în București la Institutul de domnișoare Dobrea. Facultatea de litere și filosofie a făcut'o tot la București.

In anul 1919 este trimisă de Ministerul Instrucțiunii Publice în Chișinău profesoară de limba română. Aci ia parte activă la deshiderea școalei profesionale de fete „Reuniunea femeilor române" In Martie 1921, este chemată directoare a școalei de „Artă decorativă și industrie casnică" din localitate unde funcționează și astăzi. Sub conducerea d-sale școala ia parte la Târgul de mostre din București, unde primește *„medalia de aur"* și diploma de onoare.

La 26 Martie dă cu școala pe care o dirijează concursul artistic la Universitatea Populară din localitate.

In special arată multă dragoste și cu mult interes și duioșie îngrijește de orfanele bursiere ale școlii.

Basarabenii trebue să fie mulțumiți și chiar recunoscători unei astfel de femei, care face sacrificii enorme pentru școala de arte și cusături naționale și pentru orfane.

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro

DE TOATE

Regiunea IV-a Kişinău a societăţei „Ocrotirea orfanilor de război este în al patrulea an de existenţă sub Preşedinţia Colonelului Ştefănescu Alexandru Comandantul Brigăzei 3-a Artilerie, Colonelul Georgescu Haralambie Comandantul Regimentului 15 Obuzerie şi Intendantul Colonel Dimitriu de la Comandamentul Militar al Basarabiei, ca membrii.—

In Basarabia numărul orfanilor se ridică la 23726.

Asistenţa în Orfelinate, se dă în oraşul Chişinău la 384 orfani iar în celelalte orfelinate din judeţele Basarabiei la 226 orfani, în total sunt adapostiţi 609 orfani în 7 orfelinate din care unul în curs de înfiinţare la Tighina.—

Mai există un orfelinat în comuna Mireni Judeţul Tighina în care se adăpostesc 60 de orfani de războiu, întreţinut de Zemstva Tighina fiind sub controlul Regiunei.

Orfanii din acest orfelinat pe lângă cursul primar mai învaţa practic şi teoretic grădinăria, pomicultura şi apicultura.

Asistenţa la domiciliu, pentru ajutorul la domiciliu al orfanilor de răsboiu s'au trimis fie-carei Filiale câte 300 carnete de identitate întocmite conform Regulamentului General al Societăţei.

Aceste ajutoare s'au distribuit în conformitate cu instrucţiunile Consiliului Central Iaşi.

Pentru judeţ distribuirile s'a făcut de către o comisiune compusă din preoţi, învăţători şi Jandarmi care formează Comitetele Comunale, iar la oraş direct de către casierii Societăţei.

In Judeţul Hotin s'a acordat lei 30.000 in numerar şi lei 28.425 în natură.— în Jud. Tighina lei 11.325 în numerar şi lei 498 în natură.—

La Chişinău 1600 lei ajutor la domiciliu şi 2060 lei pentru burse şi cărţi.

Controlul acestor ajutoare la domiciliu se face de către comitetul Regional şi de către Comitetul Filial

Se menţionează tot odată că, din orfelinatele din Chişinău, s'au incredinţat 12 orfani în adopţiune şi creştere la persoane cu frumoasă stare materială şi poziţiune socială.

Pensiunile, acordate de Ministerul de războiu la orfani din Hotin 11, Soroca 75, Bălţi 100, Chişinău 43, Tighina 4, Cetatea-Albă 72, Cahul 15, Ismail 5, ridică la suma de lei 166.500 pe an.

In oraşul Chişinău Regiunea are un Sanatoriu propriu, închiriat unde pot adăposti 70 de orfani.—

In vara anului 1921/1922, au fost trimişi un număr de 60 orfani debili şi scrofuloşi din orfelinatele din Chişinău şi Cetatea-Albă, după prescripţiunile medicului Regiunei, la Staţiunea balneară Budachi unde Regiunea are proprietate o baracă la malul mărei.

Nu avem decât cuvinte de laudă pentru întreg comitetul de aici cât şi pentru Preşedinta generală a orfanilor din război.

Laude se cuvine şi lui Ştefan Eraclide inimosul român care e directorul orfelinatului din Chişinău.

Nuntă. D-l Sofocle Mavromati prietenul nostru şi profesor la şcoala de viticultură din localitate s'a căsătorit cu D-ra Adelaide Heer. Felicitări.

Expoziţie de agricultură şi de industrie casnică a Moldovei întregite va avea loc la Iaşi în cursul lunei Septembrie.

Vor fi expuse probe din produsele câmpului, viei, grădinilor de pomi caracteristice fiecărui judeţ, cai de diferite rase; produse şi instalaţii de apicultură, piscicultură, silvicultură şi vânătoare. De asemenea va figura industria casnică, modul de traiu şi arta naţională la sate

Expoziţia e organizată de secretariatul general iar fondurile necesare se vor strânge din: contribuţii benevole, subvenţiuni din partea statului precum şi taxele participiale la expoziţie ale principalelor expozanţi şi Comisariatul general e compus în modul următor: preşedinte: d. P. Poni, comitetul executiv, d-nii: Tacu, dr. C. Căpăţână, dr. C. Enăşescu, gen. adjutant Ghercul:s:u şi d-na Zoe G. Mârzescu: membrii: primarul oraşului Iaşi, prefectul judeţului, prefectul de poliţie, d-nii: C. Crupenscki, H. Vasiliu şi O. Tarfali. profesori universitari I. Botez şi M. Wachtel, directori de bănci, inginer Casetii şi V. Udrea.

Membrii corespondenţii: dr. G. C. Ionescu-Siseşti, ingineri M. Manoilescu şi I. Berceanu-Bucureşti.

Dr. Agr. Cardaş, V. Ckristi şi I. Bachalovsky—Chişinău.

F. Dobieş. dr. C. Ştefanovici şi A. Voronca, Cernăuţi.

Secretar general, d. inginer agicol C. I. Ciulei.

Secretari V. Sadoveanu, M. E. Constandache şi C. V. Oescu.

Nuntă. Duminică 14 mai prietenul nostru Nicolai G. Navrea s'a căsătorit cu D-ra Ana Gheniserovscaia Felicitări

—

Cărţi, Reviste, Ziare.

Două crestomaţii. *N. Dunăreanu şi Liviu Marian: „Prozatorii noştri“*, vol. I secolul XIX, vol. II secolul XX; *Aceiaşi: „Rumânscaia Proza“*, vol. I secolul XIX, vol. II secolul XX. Editura „Glasul Ţării“, Chişinău. Preţul fiecărui volum lei 20.

Prima crestomatie romanească a lui Timoteiu Cipariu, tipărită la Blaj în 1858 precum şi cele următoare ale lui Aron Pumnul (1862—1865), M. Gaster (1891) urmăreau înainte de toate scopuri filologice. Ele trebuiau să prezinte cititorului evoluţia limbii noastre, ilustrată prin diferite mostre de cuprins bisericesc, istoric şi literar-popular.

Mai pe urmă, începând cu „Poezia rumână“ a lui Titu Maiorescu (1867), cu cartea de cetire a lui A. Lambrior (1882) şi continuând cu crestomaţiile şi antologiile lui I. Manliu, I. Şăineanu, G. Adamescu, A. Steuerman etc. aceste culegeri de proză şi poezie românească au luat un caracter mai mult didactic.

Dela începutul secolului defaţă locul acestor publicaţii l-au luat definitiv manualele de limba română (cursul superior de liceu) şi numai incidental au apărut diferite „almanahuri“ (editate de ziare şi societăţi ca Adevărul şi Universul, de Societatea scriitorilor români, de d. Sebastian Bornemisa, pentru scriitorii ardeleni, etc.), cari să prezinte cititorului evoluţia prozei şi poeziei româneşti.

Unirea din 1918, cu sporul considerabil de cetitori ai scrisului românesc, ne-a surprins cu câteva exemplare din vechile crestomatii şi antologii, uitate prin rafturile prăfuite ale anticarilor.

Crestomatia de faţă umple un mare gol, o dorinţă veche a publicului cetitor de azi, aceea de a avea reuniţi într'un volum pe toţi prozatorii noştri de seamă.

Autorii crestomatiei şi-au dat seama că azi o publicaţie de acest fel nu trebue să mai servească pentru a pleda cauza latinităţii limbei noastre, de a face filologie, istorie şi didactică. Aceasta o fac cu prisosinţă filologii, istoricii literari şi profesorii în cărţile lor de specialitate.

Crestomatia aceasta cată să fie, ca şi în apusul european, o oglindă credincioasă a desvoltării prozei literare sub raport estetic, şi prezentată în chip evolutiv în pagini selecţionate de roman, nuvelă, povestire, schiţă, poemă în proză. O carte beletristică, ideală sub raportul fondului, al formei, cât şi a grupării sistematice a tuturor prozatorilor noştri de seamă din întreg cuprinsul pământului românesc.

Incepând cu bătrânul Costache Negruzzi, întemeietorul prozei noastre literare se perindează sub ochii noştri toţi prozatorii fruntaşi; 47 de toţi. Dintre aceştia sunt din vechiul regat 31, din Ardeal 7, din Bucovina 4, din Basarabia 3, din Macedonia 2.

Vor fi lipsind totuşi din această crestomatie unii scriitori, lucru de altfel admis şi de autori în prefaţa lucrării, cari promit a continua publicaţia până la reunirea tuturora în volumele următoare.

Ceia ce dă o deosebită valoare publicaţiei, este alegerea cu deosebit gust a paginilor reproduse. Din ele cetitorul poate cunoaşte trecutul nostru, în chipurile şi momentele cele mai înălţătoare şi interesante, peisagiile pitoreşti ale plaiurilor noastre, viaţa reală a deosebitelor clase sociale, cari compun poporul nostru, precum şi aspectul vieţii româneşti din provinciile alipite.

Crestomatia d-lor Dunăreanu şi Marian, pe lângă că distrează în chip plăcut, este şi o oglindă credincioasă a sufletului nostru românesc, a unităţii neîndoioase sub raportul suferinţii trecute, cât şi a aspiraţiilor actuale cultural-politice.

Ceia ce face din crestomatie şi un manual didactic preţios sunt notele biografice—bibliografice.

Crestomatia are în frunte o introducere istorică — critică asupra desvoltării prozei noastre estetice, scrisă limpede, documentat şi cu păreri nouă, îndrăzneţe pe alocuri, cari merită să fie discutate, ca d. e. explicarea înclinării scriitorilor moldoveni spre severie melancolică şi meditare mistică prin influenţă slavă (ca sânge şi cultură).

Un bun şi patriotic serviciu au făcut autorii, dându-ne aceiaşi crestomatie şi în două volume de traduceri ruseşti, din cari vecinii noştri, duşmănoşi şi dispreţuitori încă faţă de noi, vor putea cunoaşte că, ori cât de mic şi slab ar părea poporul românesc în asemănare cu poporul rusesc, totuşi a ştiut şi putut, cu toată vitregia vremurilor să-şi creeze o literatură aşa originală şi să se alăture şi sub raportul creaţiunii artistice popoarelor mari şi cu cultură mai veche de cât a noastră.

D. V. Păun.

Cosinzeana anul VI No. 8 Director D-l Sebastian Bornemisa, Cluj. Apare bilunar *cea mai* deseamă revistă ilustrată din Transilvania

Educaţia an V No. 3-4 revista pentru şcoli şi familie. Apare lunar la Bucureşti

Gândul nostru an I No. 10 apare de două ori pe lună la Iaşi.

Cultura Creştină anul XI No. 4 *apare* lunar în Blaj Transilvania

Convorbiri literare anul 54 No. 4 revistă literară, director S. Mehedinţi Bucureşti

Arhiva anul XXIX No. 2 apare la Iaşi sub conducerea d-lui profesor Ilie Bărbulescu.

Tipografia Societăţii „Luceafărul“ Chişinău

https://biblioteca-digitala.ro / http://arhivelenationale.ro